

Obiectiv de cooperare teritorială europeană

Ungaria – România

Program de Cooperare Transfrontalieră

2007- 2013

Cuprins

Cuprins.....	2
I. Introducere	5
1.1 Context.....	5
1.2 Rezumatul programului.....	5
1.3 Descrierea procesului de programare.....	7
II. Analiza zonei programului.....	9
2.1 Descrierea zonei programului.....	9
2.1.1 Suprafață și populație	9
2.1.2 Economia.....	12
2.1.3 Piața muncii	14
2.1.4 Sănătate	16
2.1.5 Infrastructura	17
2.1.6 Educație, cercetare și dezvoltare	20
2.1.7 Mediu.....	21
2.1.8 Turism	25
2.2 Experiența activităților transfrontaliere anterioare între Ungaria și România.....	26
2.3 Concluzii privind zona de cooperare în ansamblu - analiza SWOT.....	28
III. Strategia comună de dezvoltare și coerența cu alte programe.....	32
3.1. Strategia comună de dezvoltare transfrontalieră și obiectivele programului.....	32
3.1.1 Cadrul strategic.....	32
3.1.2 Strategia programului	32
3.1.3 Obiective.....	34
3.1.4 Identificarea axelor prioritare	35
3.1.5 Indicatorii la nivel de program.....	37
3.2 Principalele rezultate ale evaluării ex-ante	38
3.3 Evaluare Strategică de Mediu – rezumat netehnic	39
3.3.1 Scopul ESM.....	39
3.3.2 Cadrul ESM relevant	39
3.4 Teme orizontale	48
3.4.1 Egalitate de șanse și nediscriminare	48
3.4.2 Dezvoltare durabilă.....	49
3.4.3 Parteneriat	50
3.4.4 Bilingvism	51
3.5. Coerența cu obiectivele UE și alte măsuri de intervenție	52
3.5.1 Politici ale UE	52
3.5.2 Orientările Strategice Comunitare pentru Coeziune 2007-2013.....	53

3.5.3 Măsurile de intervenție ale Fondurilor Structurale și de Coeziune din cadrul CNSR din Ungaria pentru 2007-2013	56
3.5.4 Măsurile de intervenție ale Fondurilor Structurale și de Coeziune din cadrul CNSR din România pentru 2007-2013	58
3.5.5 Programele de reformă naționale ungare și române, alcătuite pe baza Programului Lisabona	64
3.5.6 Programele naționale referitoare la minoritatea rroma din Ungaria și România	65
3.6 Prioritățile programului	67
3.6.1 Axa prioritară 1. Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în regiunea de cooperare	67
3.6.2 Axa prioritară 2. Întărirea coeziunii sociale și economice a zonei de frontieră	73
3.6.3 Axa prioritară 3. Asistență tehnică	79
IV. Implementarea programului	81
4.1 Structura de management a programului	81
4.1.1 Comitetul Comun de Monitorizare (CCM)	84
4.1.2 Comitetul Comun de Selecție (CCS)	85
4.1.3 Autoritatea de Management (AM)	85
4.1.4 Autoritatea de Certificare (AC)	87
4.1.5 Autoritatea de Audit (AA)	87
4.1.6 Secretariatul Tehnic Comun (STC) și Punctul Info (PI)	89
4.1.7 Autoritatea Națională (AN)	91
4.1.8 Organisme de Control (OC)	92
4.2 Dezvoltarea și selecția proiectelor	92
4.2.1 Conceptul general al dezvoltării și selecției proiectelor	92
4.2.2 Generarea proiectelor	92
4.2.3 Selecția proiectelor	93
4.3. Informare și publicitate	93
4.4 Implementarea proiectelor, descrierea procedurilor și fluxurilor financiare	97
4.4.1 Implementarea la nivel de proiect	97
4.4.2 Sisteme de control pentru validarea cheltuielilor	97
4.5. Monitorizare și evaluare	100
4.5.1 Monitorizare	100
4.5.2 Evaluarea programului	101
4.6 Reguli specifice de punere în implementare a bugetului AT al programului	101
4.7 Audit	102
4.8 Iregularități și recuperarea fondurilor plătite nejustificat	103
4.8.1 Definiție	103
4.8.2 Raportare	103
4.8.3 Recuperare	103

4.8.4 Schema responsabilităților _____	103
4.8.5 Ireregularități legate de proiectele de AT _____	103
4.8.6 Erori de natură sistemică _____	103
V. Prevederile financiare ale programului	104
Defalcare pe categorii cu titlu indicativ – coduri pe dimensiuni _____	105
ANEXE.....	106
ANEXA 1 Data și locul evenimentelor de parteneriat _____	107
ANEXA 2 Tabele, indicatori cheie _____	109
ANEXA 3 Hărți _____	122
ANEXA 4 Reședințele de județ _____	124
ANEXA 5 Euroregiuni _____	128
ANEXA 6 Coerența cu Programele Operaționale Sectoriale ale Ungariei 2007-2013	129
ANEXA 7 Coerența cu Programele Operaționale Sectoriale și Regionale ale României 2007-2013 _____	136
ANEXA 8 Proiecte finanțate prin programul PHARE-CBC _____	141
ANEXA 9 – Evaluare ex-ante _____	146

I. Introducere

1.1 Context

Acest document este programul Obiectivului 3 – Cooperare Teritorială Europeană pentru zona de frontieră între Ungaria și România, zonă care include 8 județe de nivelul NUTS III, dintre care 4 din România și 4 din Ungaria.

Obiectivul de Cooperare Teritorială Europeană a înlocuit Inițiativa Comunitară INTERREG în perioada 2007-2013, consolidând astfel importanța promovării cooperării transfrontaliere, ca parte integrantă a Politicii de Coeziune a UE.

În conformitate cu articolul nr. 3 al REGULAMENTULUI CONSILIULUI (CE) nr. 1083/2006 (care formulează prevederile generale pentru Fondul European de Dezvoltare Regională, Fondul Social European și Fondul de Coeziune), în cadrul Obiectivului de Cooperare Teritorială Europeană asistența FEDR este asigurată pentru intervenții referitoare la trei domenii de cooperare principale:

- Dezvoltarea activităților economice, sociale și de mediu transfrontaliere prin strategii comune pentru o dezvoltare teritorială durabilă
- Întărirea cooperării transnaționale prin acțiuni legate de prioritățile comunitare și promovarea dezvoltării teritoriale integrate
- Întărirea eficienței politicii regionale prin promovarea cooperării inter-regionale, prin schimb de experiențe la nivelul teritorial corespunzător

Componenta de cooperare transfrontalieră a Obiectivului de Cooperare Teritorială Europeană se realizează prin programe operaționale care vizează frontierele interne ale Uniunii Europene, acoperind în primul rând în următoarele domenii:

- Încurajarea antreprenoriatului, în special dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, a turismului, culturii și a comerțului transfrontalier.
- Încurajarea și dezvoltarea protecției și managementului comun al mediului precum și prevenirea riscurilor naturale și tehnologice.
- Susținerea legăturilor dintre zonele urbane și rurale.
- Reducerea izolării prin accesul îmbunătățit la transport, rețele și servicii de informații și de comunicare, și sisteme și instalații transfrontaliere de apă și de energie.
- Dezvoltarea colaborării, capacității și utilizării comune a infrastructurilor, în special în domeniul sănătății, culturii, turismului și al educației.

Bazat atât pe regulamentul cât și pe cadrul strategic prevăzut în capitolele importante ale Orientărilor Strategice Comunitare, acest document prezintă o strategie de dezvoltare integrată a zonei de frontieră, și răspunde celor mai importante provocări și oportunități. Strategia a fost elaborată prin efortul comun al diferiților parteneri sociali și economici din zona de frontieră, coordonat de Grupul Operativ Ungaro-Român.

1.2 Rezumatul programului

Zona de frontieră eligibilă cuprinde partea de sud-est a Ungariei și partea de nord-vest a României. Numărul de locuitori depășește 4 milioane, dintre care jumătate trăiesc pe partea română, cealaltă jumătate pe partea ungară. Cele opt județe de nivel NUTS III (județele Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Békés și Csongrád în Ungaria, respectiv Satu Mare, Bihor, Arad și Timiș în România) prezintă în general situații economice și sociale aproape similare.

Orașele mari – reședințele de județ – joacă un rol definitoriu în dezvoltarea zonei, deoarece atât majoritatea instituțiilor publice, instituțiilor de învățământ superior, cât și principalii actori economici sunt concentrați în aceste orașe. Toate reședințele de județ, cu excepția orașelor Nyíregyháza și Timișoara, sunt așezate în imediata apropiere a frontierei (la o distanță de 10-30 km), deci potențial, influența lor se extinde mult peste graniță.

Zona este bogată în variate resurse naturale. Abundența râurilor – dintre care cele mai multe leagă cele două laturi ale frontierei – este o valoare semnificativă, dar care poartă și riscul inundațiilor majore, și a poluării apelor de peste frontieră.

Cu privire la sectoarele economice majore, agricultura și industria alimentară joacă un rol cheie în economia întregii zone. Ca rezultat al accesibilității unei game largi de resurse naturale, partea română a zonei este caracterizată de o structură economică mai diversificată (și mai industrializată).

Investițiile străine directe (ISD) joacă un rol important în dezvoltarea și restructurarea economiei zonei de frontieră. În anii precedenți a avut loc un aflux important de ISD pe ambele părți ale frontierei, generând o dezvoltare dinamică mai ales în județele Timiș și Arad.

În timp ce întreprinderile mari și companiile multinaționale operează cu succes, sectorul IMM din zonă este încă slab dezvoltat și suferă de diverse probleme. O altă problemă majoră este faptul că, deși în zonă există o gamă largă de instituții de învățământ superior și instituții de cercetare, nivelul activității de cercetare și dezvoltare este foarte redus.

Deși există multe deficiențe privitoare la infrastructura rutieră în zona de frontieră, în ultimii ani au avut loc dezvoltări semnificative atât în Ungaria cât și în România. Procesul de dezvoltare este încă în desfășurare, iar accesibilitatea internațională a zonei s-a ameliorat mult odată cu dezvoltarea conexiunilor la autostrăzi. Însă accesibilitatea micilor așezări rurale, mai ales cele din imediata vecinătate a granițelor de stat este încă foarte redusă.

În ceea ce privește utilitățile publice, tabloul se prezintă altfel: în timp ce în Ungaria majoritatea facilităților se află la un standard modern, pe partea română a frontierei există probleme mai serioase în acest sens. Lipsa accesibilității internetului de bandă largă în localitățile mai mici constituie o problemă pe ambele părți ale frontierei.

Cu toate că situația pieței muncii s-a îmbunătățit considerabil, șomajul creează încă probleme în cadrul societății, în primul rând în mediul rural.

Strategia programului urmărește apropierea diferiților participanți – persoane fizice, actori economici și comunități –, cu scopul de a exploata mai eficient oportunitățile oferite de dezvoltarea comună a zonei de frontieră.

Zona de cooperare se află în fața unui moment unic: Aderarea României la Uniunea Europeană va rezulta în eliminarea treptată a frontierei de stat care împarte acum această regiune separând oameni și comunități cu multiple legături naturale și tradiționale. Aceasta este o schimbare majoră care prezintă implicații importante asupra prezentei strategii. Prin urmare strategia propusă se concentrează asupra valorificării acestei ocazii unice, mai ales prin:

- Îmbunătățirea condițiilor de bază pentru cooperare prin abordarea celor mai importante obstacole;
- Sprijinirea inițiativelor de cooperare reală ale diferiților actori.

Primul dintre obiective va fi realizat prin dezvoltarea transportului și infrastructurii informaționale, prin protecția naturii, infrastructură comună de afaceri, și prin cooperarea pe piața muncii și în domeniul educației, al cercetării, dezvoltării și inovațiilor, al sănătății, al prevenirii amenințărilor comune, precum și prin cooperarea dintre comunități.

1.3 Descrierea procesului de programare

Organismul responsabil

Pentru asigurarea unei implicări active a tuturor participanților de pe ambele părți ale graniței, în anul 2006 s-a constituit un Grup Operațional comun Ungaro-Român. Grupul Operațional a purtat responsabilitatea pentru coordonarea fazei de pregătire a programului.

Grupul Operațional bilateral al Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 a fost constituit din reprezentanții instituțiilor de nivel național responsabile pentru pregătirea și implementarea programului, precum și din reprezentanții unităților teritoriale de nivel NUTS III – județele – incluse în program.

Mai precis, printre membrii din Ungaria ai Grupului Operațional se află reprezentanții Agenției Naționale de Dezvoltare (Autoritatea de Management), responsabilă pentru managementul și implementarea programului, VÁTI – companie publică ungară non-profit pentru dezvoltare regională și planificare urbană, reprezentanții delegați de Agențiile de Dezvoltare din județele Szabolcs-Szatmár-Bereg și Hajdú-Bihar, precum și de consiliile județene Békés și Csongrád.

Membrii din România au fost reprezentanții Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor, Ministerului Economiei și Finanțelor, biroului regional BRECO din Oradea, și reprezentanții delegați de consiliile județene Satu Mare, Bihor, Arad și Timiș.

Proceduri de lucru

Procesul de programare a fost coordonat de parteneri de nivel regional (NUTS III) și local din zona de frontieră vizată, care au lucrat în parteneriat cu autoritățile naționale. Conform acestuia, prima ședință al Grupului Operațional a avut loc la 11 aprilie 2006, cu scopul de a pregăti procesul programării la nivel tehnic. Grupul Operațional a stabilit procedurile de lucru și programarea etapelor de lucru în vederea pregătirii programului. Aceasta a inclus elaborarea de versiuni preliminare a documentului de program, constituit din 3 părți principale: (1) elaborarea părții strategice a programului operațional (inclusiv analiza zonei) de către un grup de experți externi, și de reprezentanți ai instituțiilor române și ungare relevante; (2) elaborarea procedurilor de implementare de către instituțiile de management a programului; (3) evaluare ex ante și ESM efectuate de către experți externi independenți.

Grupul Operațional, sau mai precis membrii acestuia au jucat un rol important în întregul proces de programare. Au fost organizate întâlniri regulate între membrii GO și experții implicați în procesul de planificare pentru a urmări îndeaproape procesul de programare, pentru a discuta variantele preliminare succesive ale programului, și pentru a asigura că interesele participanților cei mai importanți sunt luate în considerare.

Pe lângă întâlnirile Grupului Operațional au avut loc și consultări publice, ateliere de lucru și interviuri cu actori locali și sectoriali relevanți, cu scopul de a asigura unui număr cât mai mare posibil de participanți importanți posibilitatea de a participa la pregătirea programului.

Parteneriat

Consultări publice

Întocmirea programului a implicat consultări regulate cu un spectru larg de parteneri locali și sectoriali, asigurându-le posibilitatea de a contribui la procesul de programare.

În cadrul acestui proces de consultare au fost organizate diverse ateliere de lucru în zona programului. Participanții la aceste întâlniri au avut prilejul de a comenta strategia propusă.

Pe lângă ateliere de consultare au avut loc și interviuri cu numeroase organizații sectoriale, cu participanți locali, și cu organismele responsabile cu implementarea programului INTERREG precedent.

La consultări au luat parte, printre altele, următoarele instituții cheie:

- consilii județene, administrații județene, agenții de dezvoltare județene
- orașele mai mari
- universități, colegii
- agenții de dezvoltare regională
- camere de comerț
- euroregiuni
- autorități de gospodărire a apelor
- autorități de administrare a drumurilor

Toate observațiile din cadrul acestor ateliere de consultare și interviuri au fost colectate, luate în considerare și discutate în ședințele Grupului Operațional, și au fost integrate în document, în cazurile adecvate.

Procesul de parteneriat a mai implicat consultări cu diferite ministere sectoriale din cele două țări cu scopul de a reflecta politicile sectoriale în document și de a asigura coerența cu programele operaționale sectoriale și regionale. Consultările au fost organizate în comun de către experții Agenției Naționale de Dezvoltare din Ungaria și Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor din România, de compania VÁTI și persoanele implicate în planificarea programului. (Pentru informații mai amănunțite despre evenimentele parteneriatului vezi ANEXA 1 Data și locul evenimentelor de parteneriat.)

Informarea publicului larg

În vederea asigurării unei informări permanente a publicului larg, versiunea preliminară a Documentului Program și Evaluării Strategice de Mediu au fost puse la dispoziție în limba engleză pe site-urile Agenției Naționale de Dezvoltare (www.nfu.gov.hu), companiei VATI (www.vati.hu) și Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor din România (www.mdpl.ro).

II. Analiza zonei programului

2.1 Descrierea zonei programului

2.1.1 Suprafață și populație

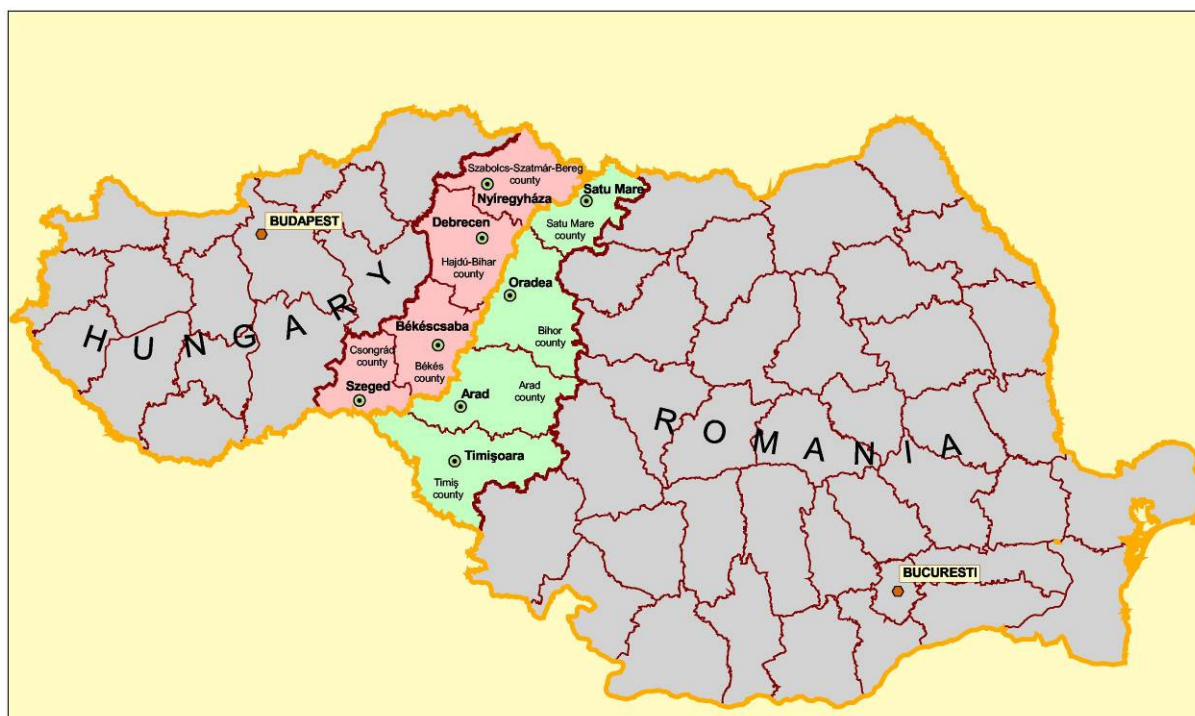
Zona de frontieră eligibilă cuprinde partea de sud-est și est a Ungariei și părțile de nord-vest și vest ale României. Este compusă din câte **patru județe învecinate** din Ungaria, respectiv din România. Județele componente din Ungaria: Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Békés și Csongrád; județe componente din România: Satu Mare, Bihor, Arad și Timiș.

Aceste 8 județe (nivel NUTS III) aparțin de 4 regiuni (nivel NUTS II), după cum urmează:

- Județele Szabolcs-Szatmár-Bereg și Hajdú-Bihar aparțin Regiunii Marea Câmpie de Nord (Ungaria)
- Județele Békés și Csongrád fac parte din Regiunea Marea Câmpie de Sud (Ungaria)
- Județele Arad și Timiș aparțin de Regiunea de Vest (România)
- Județele Satu Mare și Bihor fac parte din Regiunea Nord-Vest (România).

Harta 1.

Zona programului

Sursa: Megakom Consulting

Din punct de vedere geografic, zona aparține **Munților Carpați** și Depresiunii Carpatice; întreaga zonă ungară este parte a **Marii Câmpii din Ungaria**, în vreme ce zona română include toate formele de relief: **Câmpia de Vest**, **Dealurile Vestice** și o mică parte a **Munților Apuseni**. (Vezi Harta 3. în Anexa 3.)

Mai multe **râuri** traversează județele de frontieră, avându-și izvoarele în România și revărsându-se în Tisa, în Ungaria (Mureșul, Crișurile, Barcăul și Someșul). Aceste râuri leagă județele învecinate, oferind astfel oportunități specifice pentru cooperare transfrontalieră. Lungimea totală a frontierei de stat este de 448 km, din care 415,8 km este graniță terestră, iar 32,2 km este graniță fluvială (pe râurile Mureș, Criș și Someș).

Cele opt județe au o **suprafață totală** de 50.454 km² din care 43,7% în zona ungară și 56,3% în zona românească. Teritoriul ungar reprezintă 23,7% din suprafața totală a Ungariei, iar teritoriul românesc este 11,9% din cel al României. **Populația totală** în anul 2004 depășea 4 milioane de locuitori, din care ceva mai puțin de jumătate trăiește în Ungaria, și puțin peste jumătate trăiește în România. Aproape o cincime din populația totală a Ungariei (19,7%) locuiește în partea ungară, iar 9,7% din totalul populației României locuiește în partea românească.

Conform recensămintelor din anii 2001 (Ungaria) și 2002 (România), în toată zona de frontieră, 56% dintre locuitori s-au declarat de naționalitate maghiară și 39% de naționalitate română. În plus, conform recensămintelor, proporția **populației rroma** din zona programului depășește 3%. Proporția locuitorilor de naționalitate maghiară, care trăiesc de partea română a zonei de frontieră, este semnificativ mai mare decât cea a locuitorilor de naționalitate română care trăiesc în partea ungară. Sunt reprezentate și alte naționalități prin minoritățile sârbă, slovacă și germană, numărul lor însă nu este semnificativ. Cu toate acestea, ele au un rol important în menținerea unui mediu multi-etnic special. (Vezi **Tabelul 9. și Tabelul 10. din Anexa 2.**)

În România, comunitatea rroma este a doua minoritate etnică ca mărime, după maghiari. Recensământul din 2002, menționat mai sus, a înregistrat 535 140 de rromi. Datele recensământului din 2002 indică de asemenea că 60,1% locuiesc în zonele rurale. Estimări independente ale unor sociologi români și străini, precum și ale unor reprezentanți ai populației rroma, indică o populație de 1-2,5 milioane de persoane. Raportul de progres din 2004, întocmit de Comisia Europeană, estimează numărul populației rroma la 1,8 - 2,5 milioane de persoane. Conform studiilor sociologice întreprinse, rromii au cea mai redusă conștiință proprie și de grup, comparativ cu alte minorități etnice mai mari din România. Conform Barometrului Relațiilor Etnice, publicat în 2002, circa 33% din populația rroma se identifică ca fiind de naționalitate română, 37% se declară rromi, în vreme ce restul populației își asumă identitatea locală / regională.

O parte importantă a comunităților de rromi este marcată de un larg spectru de dizabilități sociale: niveluri scăzute de educație sau lipsa educației, calificări reduse sau inexistente, tradiție de neparticipare la educația formală, număr mare de copii, condiții slabe de trai, experiență scăzută pe piața muncii etc.

Referitor la **structura așezărilor**, județul Szabolcs-Szatmár-Bereg este caracterizat prin abundența „micro-satelor”: în acest județ distribuția așezărilor cu mai puțin de 2000 locuitori este de 67%. În cealaltă parte a zonei proporția așezărilor cu 2 000 – 50 000 locuitori este cuprinsă între 50%-80%. De aceea nu este surprinzător că proporția orașelor este cea mai redusă în județele Satu Mare (8,33%) și Szabolcs-Szatmár-Bereg (8,73%). În cadrul zonei de cooperare, județul Hajdú-Bihar este zona cea mai urbanizată, cu toate că multe din orașele sale sunt așezări agricole cu funcții urbane limitate. (Vezi Tabelul 11. și Tabelul 12. din Anexa 2.)

Densitatea populației în toate județele este mai scăzută decât nivelul EU25 (118 pers/km²); cea mai redusă densitate este în județul Arad, iar cea mai ridicată în județul Csongrád, fapt care reflectă caracterul predominant rural al zonei. Rata **migrației** indică **tendințe pozitive** în județele Arad și Timiș, în vreme ce în alte părți ale zonei valoarea negativă a indicatorului – cu toate că în grade diferite – indică o tendință nefavorabilă. Acestea sunt însoțite de **scăderea naturală a populației**, care caracterizează nu doar zona programului ca întreg, ci și cele două țări.

Examinând mai în profunzime cifrele legate de migrație, se poate observa o tendință clară de părăsire a zonei în partea ungară, în primul rând ca rezultat al nivelului relativ scăzut de dezvoltare a acestor zone. Numeroși locuitori migrează în capitală precum și spre regiunile de vest ale Ungariei, în speranța unei mai bune calități a vieții. În partea românească are loc un fenomen de migrație inter-regională. Acest fapt este mai evident în zona de vest, care în

general are o rată pozitivă a migrației, datorată în special dezvoltării economice rapide în județele Arad și Timiș. (Vezi Tabelul 9. din Anexa 2.)

Migrația transfrontalieră poate fi de asemenea întâlnită și are mai multe motive:

- Universitățile din Debrecen și Szeged sunt atractive pentru tinerii de naționalitate maghiară care trăiesc în România; după absolvire, mulți dintre ei rămân în Ungaria.
- Migrația sezonieră a forței de muncă românești: în perioada de maximă intensitate a sezonului agricol, mulți români găsesc de lucru în Ungaria dat fiind că aici pot obține venituri mai mari;
- În sfârșit, deși nu poate fi considerat migrație, turismul pentru cumpărături merită să fie menționat (atât din România spre Ungaria cât și din Ungaria în România); acest fenomen poate fi explicat în special pe baza diferențelor dintre nivelurile prețurilor.

Odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, diferențele mari între prețuri și salarii se vor diminua treptat, de aceea este de așteptat ca atât turismul pentru cumpărături, cât și migrația sezonieră a forței de muncă să se reducă.

Centrele socio-economice cheie ale zonei de frontieră sunt reședințele de județ. Acestea sunt prezentate mai detaliat în

ANEXA 4 Reședințele de județ. Lista de mai jos rezumă caracteristicile cheie ale acestor reședințe de județ și domeniile specifice care oferă un potențial bun pentru dezvoltarea viitoare:

- Nyíregyháza – turism; electronică, industrie de înaltă tehnologie; servicii logistice
- Debrecen - agrement, turism balnear și legat de evenimente; industrie farmaceutică; industrie alimentară; învățământ superior, cercetare și dezvoltare
- Békéscsaba – industrie alimentară; transporturi
- Szeged – cultură, turism; învățământ superior, cercetare și producție, servicii logistice
- Satu Mare – industria constructoare de mașini, industrie ușoară, servicii logistice
- Oradea – comerț și servicii; turism cultural și la băile termale, învățământ superior, industrie ușoară: (încălțăminte, pielărie, textile / confecții), industrie alimentară, industrie chimică, industria mobilei
- Arad – bogată moștenire culturală; învățământ superior; servicii logistice; industrie: producție de piese pentru automobile, vagoane de marfă și călători; industrie alimentară și textilă
- Timișoara – industrie prelucrătoare; servicii logistice; cultură, turism, învățământ, cercetare și dezvoltare

Provocări și oportunități:

Este evident că zona de frontieră are o populație multi-etnică și în consecință este bogată în tradiții multiculturale. Acestea se regăsesc în interacțiunile transfrontaliere regulate ale comunităților locale și oferă o bază solidă pentru intensificarea relațiilor transfrontaliere și promovarea dezvoltării integrate a zonei. Pe de altă parte, existența frontierelor de stat limitează aria activităților de cooperare.

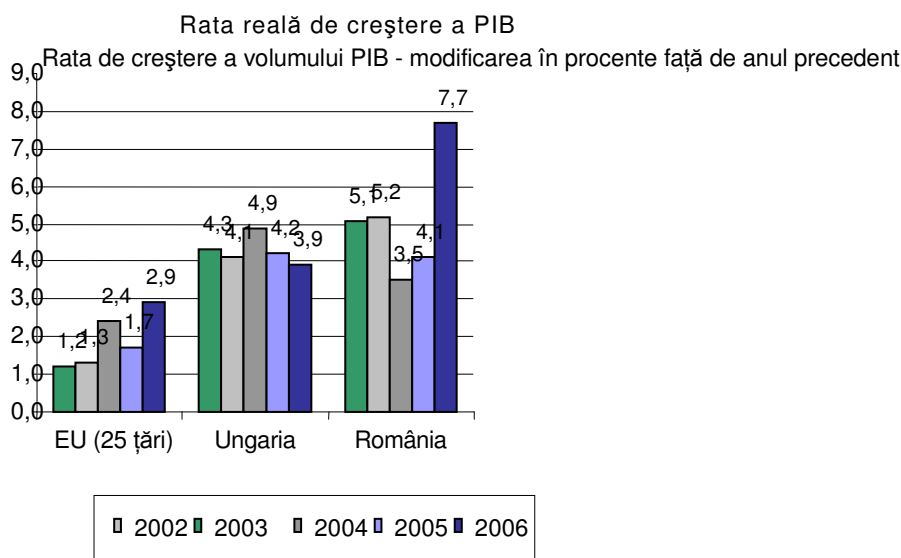
O altă caracteristică importantă a zonei este aceea că cele mai importante orașe dispun de numeroase puncte tari complementare care ar putea fi exploatate printr-o coordonare pro-

activă a strategiilor lor de dezvoltare.

2.1.2 Economia

Nivelul general de dezvoltare economică al zonei de cooperare este foarte scăzut în comparație cu media EU25. Însă în termeni relativi, în vreme ce zona de cooperare din Ungaria este rămasă în urmă față de restul Ungariei, zona de cooperare din România aparține celor mai dezvoltate regiuni din România. **PIB-ul pe cap de locuitor** al zonei programului este foarte scăzut; mai mult, există diferențe între părțile din Ungaria și cele din România. În părțile mai dezvoltate ale zonei din Ungaria, acest indicator este de circa 23%, în vreme ce în partea din România acesta este de 13% din media EU25. (Vezi **Tabelul 13. din Anexa 2.**) Cu toate acestea, creșterea PIB este mai ridicată decât media UE.

Grafic 1. – Rata reală de creștere a PIB

Sursa: Eurostat

Distribuția sectorială a PIB-ului indică clar o structură economică fragilă în comparație cu structura celor mai dezvoltate regiuni europene, în care serviciile au un rol mai important, în vreme ce agricultura iese mai puțin în evidență. Producția agricolă joacă un rol important în economia zonei de frontieră, în vreme ce sectorul serviciilor reprezintă o componentă economică mai redusă, mai ales în România. (Vezi Tabelul 14. din Anexa 2.)

În sectorul industrial un rol deosebit este jucat de industria de prelucrare a alimentelor, producția de textile și de pielărie (mai ales în România). Alte sectoare importante din centrele economice (reședințe de județ) sunt industria electronică, industria de mașini unelte și echipamente, industria chimică. În alte zone din România industria lemnului, mineritul și prelucrarea metalelor sunt de asemenea semnificative.

Relațiile comerciale dintre partea ungară și cea română indică o tendință crescătoare. De exemplu, exporturile din județul Hajdú-Bihar către România au crescut de la 20 milioane de Euro la 50 milioane de Euro între 2000 și 2004, România reprezentând 5,4% din exportul județului. În același timp însă, importul din România către județul Hajdú-Bihar stagnează la circa 25 milioane de Euro, reprezentând o cotă de 4,6% din importul total al județului.

Un pas semnificativ pentru întărirea relațiilor economice bilaterale, a fost întemeierea în 2006 Camerei de Comerț și Industrie Româno-Ungară, la Cluj-Napoca. Principalul obiectiv al Camerei este promovarea relațiilor economice între Ungaria și România, inclusiv

promovarea investițiilor ungare în România, precum și reprezentarea intereselor membrilor săi.

Pe lângă această inițiativă regională, guvernul român și cel ungar și-au declarat clar intențiile de a spori contactele comerciale și de afaceri între cele două țări.

Investițiile străine directe (ISD) au jucat un rol important în restructurarea economiei și lansarea creșterii economice în Ungaria în anii '90 iar în ultimii ani și în România. Volumul acestora a crescut în ambele țări, de la an la an, dar numai o mică parte a capitalului a fost investit în zonele eligibile, iar ISD-ul pe cap de locuitor în respectivele județe este sub valorile medii naționale. Există diferențe mari între valorile fiecărui județ. Recent progresul a încetinit în cele mai dezvoltate zone (județele Hajdú-Bihar și Timiș), în vreme ce județe mai puțin dezvoltate – în primul rând județele Szabolcs-Szatmár-Bereg și Satu Mare – au avut parte de creșteri semnificative ale nivelului ISD. (Vezi Tabelul 15. din Anexa 2.)

Activitatea antreprenorială este redusă în întreaga zonă eligibilă a programului: numărul corporațiilor înregistrate și a întreprinderilor neîncorporate la mia de locuitori este cu mult mai mic decât media EU25 (140). Cifra variază între 82 și 108 în zona ungară și între 17 și 24 în zona din România. Procentul corporațiilor cu personalitate juridică prezintă o medie de 14% în partea ungară a zonei de cooperare, în vreme ce procentul corporațiilor fără entitate legală și a întreprinderilor necorporatiste este de 86%.

Sectorul IMM – cu excepția unui număr mic de companii locale prospere care produc pentru piața națională sau chiar cea internațională – este relativ slab, caracterizat printr-un nivel scăzut de dezvoltare tehnologică și competitivitate limitată, insuficiente informații de afaceri (piață etc.) și de competențe.

Aportul de valoare adăugată în producție (fabricație) este în general mai scăzut în comparație cu media europeană (29%) atât în Ungaria (25%) cât și în România (25%). Prin studierea acestui indicator în toate ramurile de producție, în România pot fi întâlnite valori adăugate mai ridicate în domeniul produselor textile și a confecțiilor, a producției de echipamente electronice și optice, în producția de utilaje de transport, iar în Ungaria în producția de chimicale, precum și în producția de piele și produse din piele din ambele țări.

În cadrul programului PHARE-CBC (Cross Border Cooperation - Cooperare transfrontalieră) **între Ungaria și România** au fost implementate mai multe proiecte, având ca scop îmbunătățirea infrastructurii de afaceri și a serviciilor pentru afaceri furnizate în zona eligibilă a programului; asemenea proiecte sunt menționate în ANEXA 8 Proiecte de subvenție susținute de PHARE-CBC.

Stabilirea de cooperări durabile în domeniul afacerilor de tip business-to-business necesită existența unei infrastructuri de calitate pentru afaceri, asistență tehnică și alte servicii pentru întreprinderi – în primul rând pentru IMM-uri, disponibile în mod egal în toată zona de frontieră. În termeni de disponibilitate a unei asemenea infrastructuri și servicii, în zona frontierei există diferențe majore. De asemenea există o cooperare limitată (în creștere) între diferite organizații de dezvoltare a IMM.

Provocări și oportunități

Zona este caracterizată printr-o economie relativ slabă, în mare măsură datorită structurii economice fragile. Din fericire restructurarea a început deja, zona devenind din ce în ce mai atractivă pentru investitorii străini. Ca parte a acestui proces, există o tendință crescătoare a ISD-urilor din Ungaria în zona de frontieră a României.

Există de asemenea relații comerciale atât la nivel regional (NUTS III) cât și intenții la nivel național de a promova pe mai departe legăturile de afaceri. Aceasta pune baze bune pentru o dezvoltare mai integrată a economiei, clădind pe avantajele comparative.

Aceasta ar avea nevoie de răspunsuri comune la slăbiciunile sectorului IMM, promovarea activă a relațiilor de tip business-to-business și existența unei rețele competitive de

infrastructură de afaceri, precum și disponibilitatea informațiilor de afaceri pe ambele părți ale frontierei.

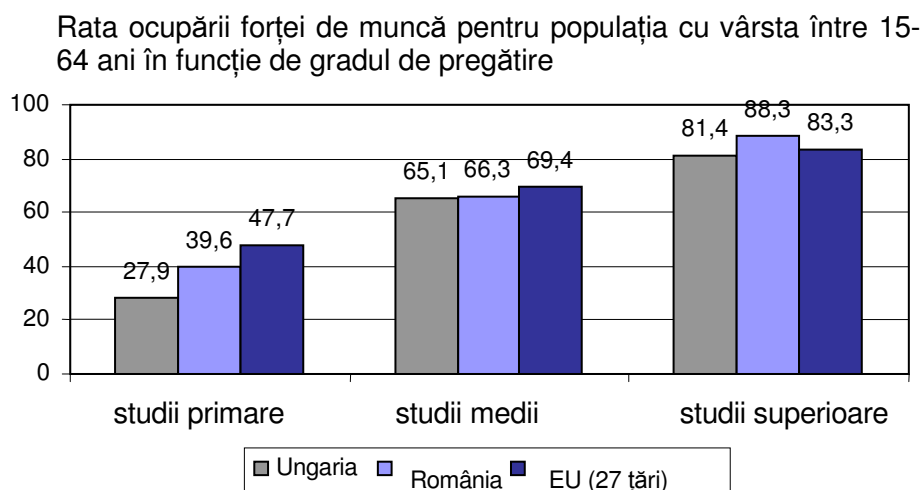
2.1.3 Piața muncii

În ceea ce privește **activitatea economică, ocuparea forței de muncă și șomajul**, tabloul este foarte nefavorabil. Tabelul 16. *din Anexa 2*. compară cifre semnificative ale pieței muncii în zona de frontieră cu cele ale zonei EU27. Deși rata șomajului în zona programului este mai scăzută decât rata medie a șomajului la nivelul EU27, fenomenul real al șomajului nu este ilustrat precis, dat fiind că cifrele oficiale nu cuprind un număr destul de ridicat de șomeri "invizibili" ne-luați în evidențele despre șomeri din ambele țări. Județele din Ungaria prezintă inegalități semnificative: în vreme ce ratele șomajului în județele Hajdú-Bihar și Csongrád este mai bună (valori apropiate de media națională), ratele șomajului în județele Szabolcs-Szatmár-Bereg și Békés sunt mult mai ridicate. Asemenea inegalități nu se constată între județele din partea românească.

Examinând **structura șomajului** în partea ungară se poate constata că, mergând de la sud spre nord-est (de exemplu din județul Csongrád către județul Szabolcs-Szatmár-Bereg) cota bărbaților muncitori manuali mai puțin educați între șomeri devine tot mai mare, în vreme ce descrește cota femeilor lucrătoare nemanual cu nivel mai ridicat de educație.

În zona românească a frontierei, procentul ridicat de persoane mai puțin educate și fără loc de muncă (77% din totalul șomerilor) indică faptul că restructurarea economică a afectat în primul rând acea categorie profesională, în vreme ce pe partea ungară, în special persoanele cu educație medie găsesc mai greu de lucru (52% din totalul șomerilor). Totuși, în ambele țări, persoanele cu educație superioară reprezintă doar o mică parte din persoanele fără loc de muncă și anume 6% în România și numai 3,6 % în Ungaria. (Vezi Tabelul 18 din Anexa 2.)

Grafic 2. – Rata ocupării forței de muncă pentru populația cu vârsta între 16-64 ani (%), Trimestrul al 2-lea al anului 2006

Sursa: Eurostat

În 2006, rata ocupării forței de muncă atât în Ungaria (57,3%) cât și în România (58,8%) era mult în urma mediei EU27 (64,4%). Nu este surprinzător că aceste cifre variază mult, în funcție de cel mai ridicat nivel de educație dobândit. Graficul de mai sus demonstrează că rata ocupării forței de muncă crește la populația cu niveluri mai ridicate de educație. Rata ocupării forței de muncă în rândul persoanelor cu studii medii se apropie de media EU27 atât în Ungaria cât și în România, în timp ce rata ocupării forței de muncă a persoanelor cu studii superioare este cea mai ridicată în România, mult peste media din Ungaria și chiar cea EU27. Pe de altă parte însă, situația pieței muncii persoanelor necalificate reprezintă o

problemă serioasă în ambele țări, dar mai ales în Ungaria: rata ocupării forței de muncă în rândul lor este considerabil mai scăzută în ambele țări, față de media EU27.

E important de reținut că cifrele regionale din ambele țări ascund diferențe teritoriale importante: în Ungaria, contrar situației din România, nivelul de ocupare al forței de muncă în zona de frontieră este mai scăzut decât în restul țării.

Situația pieței muncii pentru populația rroma reprezintă o mare provocare în ambele țări. În vreme ce în zona de frontieră există o populație semnificativă de rromi, nivelul lor de educație și rata lor de ocupare a forței de muncă sunt mult rămase în urma ratei medii de ocupare a forței de muncă la nivelul întregii populații.

În Ungaria, conform unor estimări pertinente rata ocupării forței de muncă a populației rroma reprezintă mai puțin de jumătate din cea a forței de muncă ne-rrome; rata șomajului la rromi este de 3 până la 5 ori mai mare, iar raportul celor dependenți de cei salariați este de trei ori mai mare.

Rata șomajului la rromi este în medie de 40% dar poate atinge chiar și 90% în zone precum Regiunea Marea Câmpie de Nord (care are două județe aparținând zonei de frontieră) și Regiunea de Nord a Ungariei care sunt în special zone defavorizate și rămase în urmă.

Situația extrem de slabă a rromilor pe piața muncii se datorează mai multor factori, care se consolidează reciproc. Proporția persoanelor care au cel mult studii primare este cu mult peste medie; în același timp, cei care dețin calificări vocaționale, au îndeletniciri depășite, ceea ce îngreunează sau chiar face imposibilă plasarea lor. Majoritatea rromilor locuiesc în mici așezări lipsite de servicii de transport public și care nu oferă aproape nicio posibilitate de angajare. Rromii se confruntă adesea cu discriminări care le îngreunează stânjenesc accesul pe piața muncii.

Datele culese despre ocuparea forței de muncă, educația și distribuția pe regiuni / tipuri de așezări ale rromilor din ultimii ani, sugerează apariția unui șablon de sărăcie pe baze etnice. Cei care sunt loviți de această sărăcie întâmpină de asemenea de excluderea socială permanentă și există șanse ca ei să își transmită statutul și copiilor lor.

În zona programului, agricultura joacă în continuare un rol important în ocuparea forței de muncă. (Vezi Tabelul 19. din Anexa 2.) În partea ungară cota acestui sector economic în ocuparea forței de muncă este mai ridicată decât media națională. Pe partea românească, sectorul agricol reprezintă mai mult de o treime din persoanele angajate în muncă și importanța acestui sector crește dinspre partea de sud spre partea de nord a zonei. Așa cum s-a menționat în primul capitol, migrația sezonieră pentru muncă din România spre Ungaria apare în zona de frontieră în mod regulat, mai ales în domeniul agriculturii.

Provocări și oportunități

Zona de frontieră se caracterizează prin niveluri medii spre înalte ale șomajului, cu diferențe semnificative în interiorul regiunilor. Un alt fenomen major este existența șomajului ascuns - un număr mare de oameni fără loc de muncă, care pur și simplu nu sunt luați în evidență. Din păcate, nivelul de pregătire al persoanelor fără loc de muncă este în general scăzut, ceea ce le limitează șansele de a găsi un loc de muncă.

Deși există o migrație transfrontalieră sezonieră a forței de muncă în zona de frontieră (mai ales dinspre România spre Ungaria), piața muncii în zonă este departe de a fi una integrată. Cu aderarea României la Uniunea Europeană, ar fi totuși posibil ca parte a răspunsului la problemele de șomaj să constea într-o abordare integrată a pieței muncii în zonă. O asemenea abordare ar ajuta la depășirea problemelor structurale și la apropierea cererii față de oferta de locuri de muncă. Aceasta ar necesita cu siguranță acțiuni mai coordonate și un schimb regulat de informații între instituțiile pieței muncii.

2.1.4 Sănătate

În ceea ce privește cererea de asistență medicală în relația dintre Ungaria și România, un număr mai mare de pacienți din România apelează la aceste servicii în Ungaria, decât o fac cetățenii maghiari în România. Fenomenul se datorează în mod clar diferențelor de calitate între serviciile de asistență medicală. Pentru mai multe informații despre situația curentă a asigurării asistenței medicale și nivelul de cooperare dintre furnizorii acestor servicii în cele două țări, ne stă la dispoziție un studiu al Fondului Național de Asigurări de Sănătate din Ungaria: *Dezvoltarea și cooperarea în acordarea asistenței medicale transfrontaliere (mobilitatea pacienților) 2005*.

Numărul de pacienți cetățeni români, printre pacienții străini care au vizitat Ungaria, este foarte ridicat (vezi Tabelul 21. din Anexa 2). În anul 2002, Majoritatea persoanelor au primit îngrijiri în județele Hajdú-Bihar (8237) și Csongrád (4212). Același indicator pentru județul Békés a fost de 806, respectiv de 758 în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg. Constatările cheie bazate pe studiu pot fi rezumate după cum urmează:

- Numărul de pacienți români care vizitează Ungaria - mai ales Budapesta - este printre cele mai mari între pacienții străini;
- Pacienții români vizitează mai ales centrele universitare unde există servicii de asistență medicală (Szeged, Debrecen);
- Pacienții români caută în special servicii de terapie;
- Serviciile legate de nașterea de copii (30,6%) sunt în vârful clasamentului între serviciile disponibile pentru străini, însă există o cerere mare și pentru servicii medicale de ginecologie, chirurgie, medicină internă și traumatologie;
- Pacienții din Ungaria apelează în România în special la servicii stomatologice și de chirurgie plastică.

Studiul include referiri la inițiativele de cooperare transfrontalieră deja existente ale județelor / instituțiilor în chestiune:

Județul Szabolcs-Szatmár-Bereg - județul Satu Mare: Pe lângă mai multe inițiative, aceste județe au un contract comun de cooperare bilaterală în domeniul prevenirii îmbolnăvirilor și a activităților împotriva abuzului de droguri și alcool.

Județul Hajdú-Bihar – județul Bihor: În calitate de membri ai Euroregiunii Carpatice și ai Euroregiunii Hajdú-Bihar-Bihor inițiază colaborări în domeniul sănătății, dezvoltării resurselor umane și a turismului pentru sănătate. Scopul general este crearea unui cadru instituțional de cooperare durabil în domeniul sănătății pe termen lung. Activitățile constau în activități aplicative comune, schimburi de experți, organizarea de instructaje, conferințe, seminarii.

Județul Csongrád – județul Timiș: Județele sunt membre ale Euroregiunii DKMT (Dunăre–Criș–Mureș–Tisa), care are ca scop realizarea unei cooperări transfrontaliere active în asistența medicală. Această oportunitate a fost identificată între spitalele din Makó și Sănnicolau Mare, dar încă nu au fost întreprinse activități specifice. Spitalul din Szentes nu participă la nicio cooperare internațională în domeniul sănătății.

Provocări și oportunități:

Datele statistice indică clar că există cerere transfrontalieră pentru folosirea serviciilor de sănătate, în special a celor din Ungaria. Apropierea geografică este factorul care permite o utilizare mai integrată a infrastructurii de asistență medicală. Această oportunitate a fost deja recunoscută ca atare de către județe și de către diferiții furnizori de servicii de sănătate, iar aceștia inițiază colaborări, mai ales pe bază bilaterală, de la instituție la instituție.

Pe de altă parte, însă, diferențele dintre reglementările naționale, dintre mecanismele și ratele de finanțare împiedică o cooperare mai activă în domeniu. Dat fiind potențialul existent, ar fi utilă implementarea unor proiecte-pilot la scară redusă, care ulterior ar putea fi

extinse și aplicate pe baze mult mai largi.

2.1.5 Infrastructura

În ultimii ani **au fost întreprinse dezvoltări semnificative ale infrastructurii** pe ambele părți ale frontierei dintre Ungaria și România, **finanțate în cadrul programului PHARE-CBC** (vezi în ANEXA 8 Proiecte de subvenție susținute de PHARE-CBC).

Rețeaua de autostrăzi a fost încontinuu extinsă în Ungaria. Două autostrăzi (M3 și M5) au intrat în aria de programare. Autostrada M5 a ajuns până la Szeged, în vreme ce autostrada M3 va ajunge la Nyíregyháza în 2007. De asemenea, în 2006 a fost finalizată construcția autostrăzii M35 până la Debrecen.

Cele patru reședințe de județ din Ungaria sunt legate prin drumul nr. 47 și drumul nr. 4. Anumite părți ale acestor drumuri sunt în curs de extindere. Pe partea românească, drumurile 69, 79 și 19 asigură legătura între Timișoara, Arad, Oradea și Satu Mare. În afara acestora, există drumuri naționale care fac legătura cu Baia Mare și Cluj-Napoca.

În ceea ce privește infrastructura de **transport la scară mai redusă**, regiunea de frontieră se confruntă cu diverse probleme: în vreme ce așezările mai mari pot fi accesate destul de ușor din marile centre economice și acestea beneficiază de legături de transport decente către țările învecinate, multe din așezările rurale mici se caracterizează prin accesibilitate scăzută. Acest fapt este adevărat mai ales pentru România, unde calitatea în general proastă a drumurilor cauzează una dintre cele mai serioase probleme. *(Vezi Harta 4 din Anexa 3.)*

În plus față de conexiunile rutiere transfrontaliere recent îmbunătățite amintite mai sus, există alte puncte oficiale de trecere a frontierei. Mai mult, există diferite șosele sau doar drumuri de pământ care traversează frontiera și care în momentul actual nu sunt folosite. În perspectiva eliminării frontierei de stat, repararea unora din aceste drumuri devine imperativă, dat fiind faptul că acestea pot facilita legături mai active între comunitățile așezate de-a lungul frontierei.

Privitor la **rețeaua de cale ferată** din zona programului, se poate afirma că legătura pe cale ferată între marile orașe din România este asigurată, în vreme ce în Ungaria transportul feroviar direct, paralel cu frontiera cu România nu este asigurat. Există cinci legături de cale ferată peste frontieră: *(Vezi Harta 4 din Anexa 3.)*

- Békéscsaba – Lőkösháza – Curtici – Arad,
- Gyula – Kötegyán – Salonta – Oradea
- (Püspökladány) – Berettyóújfalu – Episcopia Bihor – Oradea
- (Püspökladány) – Debrecen – Valea lui Mihai
- Debrecen – Mátészalka – Carei – Satu Mare.

Aceste linii sunt adecvate atât transportului de persoane cât și celui de mărfuri. Se poate constata că nu există nicio conexiune pe calea ferată pe partea sudică a frontierei între județele Csongrád și Timiș sau Arad; cu toate că există linii ferate construite către frontieră de ambele părți, lipsește o legătură propriu-zisă între ele.

În ceea ce privește calitatea generală a serviciilor, s-a constatat că, calitatea serviciilor de transport persoane este necorespunzătoare și necesită îmbunătățire.

Versiunea oficială a Programului Operațional de Transport al Ungariei pentru perioada de programare 2007-2013, conține informații privitoare la dezvoltări specifice ale rețelei de drumuri și de cale ferată, ca proiecte majore ce vor fi implementate în zona programului.

Dezvoltarea liniei de cale ferată: între Gyoma – Békéscsaba – Lőkösháza (frontieră terestră)

Dezvoltare de drumuri:

- Autostrada M4 Debrecen – Berettyóújfalu – Nagykereki (Biharkeresztes) (frontieră terestră)
- M43 Szeged – Maroslele
- M43 Maroslele – Makó
- M43 Makó – Csanádpalota (frontieră terestră)
- Drumul 49 Ökörítőfűlpös – M3 cu o pistă în fază de proiect

Pe partea românească este în curs de pregătire un drum cu circulație rapidă, care va face legătura între drumul nr. 49 din Ungaria din județul Szabolcs-Szatmár-Bereg către județul Satu Mare spre Baia Mare și Nordul Moldovei.

Construirea autostrăzii Transilvania Nord între Borș și Brașov, care va asigura acces de la frontiera ungară (traversând județul Bihor), a început în 2004. Guvernul României depune toate eforturile pentru asigurarea resurselor financiare pentru această investiție, astfel ca lucrările să fie finalizate până la sfârșitul anului 2013.

Conform Programului Operațional Sectorial de Transport al României, implementarea proiectelor pentru dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii de transport pe Axa Prioritară 7 TEN-T (Nădlac – Constanța) este o prioritate absolută. Operațiunile prevăzute până în 2013 au ca scop construirea de noi autostrăzi și construirea de centuri ocolitoare pentru orașele aflate pe traseul sau adiacente Axei Prioritare 7 TEN-T. În ceea ce privește calea ferată, o altă prioritate a Programului Operațional Sectorial de Transport al României privește reabilitarea infrastructurii Axei Prioritare 22 TEN-T (Curtici - Constanța). La nivel național, același document programatic prevede modernizarea și dezvoltarea infrastructurii sectoarelor de drumuri naționale care se află în afara axelor prioritare TEN-T. Privitor la calea ferată, operațiunile au ca scop realizarea inter-operabilității pe calea ferată în afara axelor prioritare TEN-T prin modernizarea secțiunilor de cale ferată și prin reabilitarea stațiilor de cale ferată, a podurilor și a tunelurilor.

De asemenea, în cadrul programului național de reabilitare din România este prevăzută modernizarea gărilor mari din reședințele de județ, aceste lucrări de modernizare fiind finanțate prin credite BERD (Timișoara) sau credite comerciale (cazurile orașelor Arad, Satu Mare și Oradea).

Există o rețea adecvată de **puncte trecere a frontierei** : 14 pe frontiera ungaro-română (din care 4 sunt feroviare, 1 este rutier și feroviar, iar 9 numai rutiere). Actuala rețea de trecere a frontierei are o capacitate suficientă, dar starea infrastructurii și calitatea serviciilor este necorespunzătoare în unele cazuri.

Zona de frontieră beneficiază de opt **aeroporturi** (toate în reședințele de județ) din care cinci sunt internaționale și anume Debrecen, Timișoara, Arad, Oradea și Satu Mare. În mod tipic pasagerii străini (români în Ungaria sau maghiari spre România) nu folosesc aceste aeroporturi pentru zboruri comerciale.

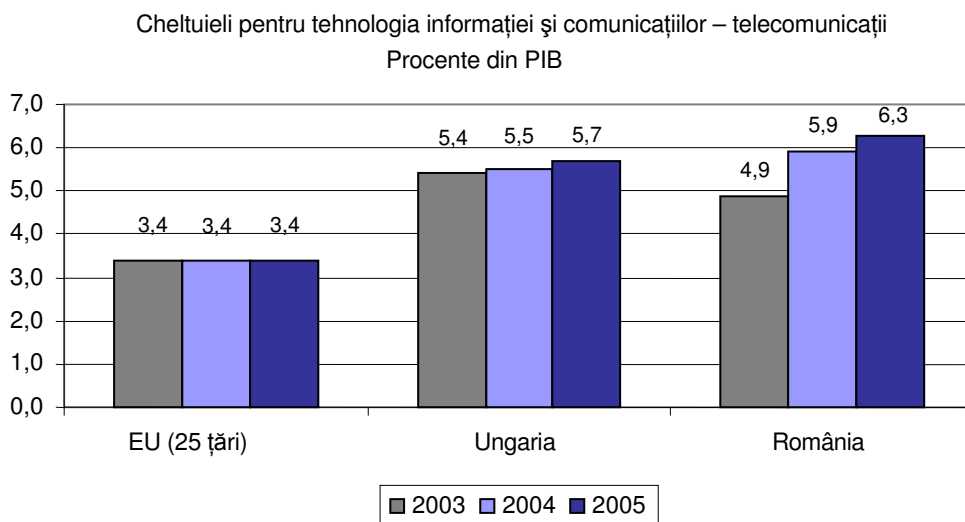
Regiunea maghiară a programului este bine asigurată cu **utilități publice**, cu o singură excepție majoră: proporția locuințelor conectate la canalizarea publică a crescut în ultimii ani, dar este în continuare mai scăzută decât media națională. Nivelul de acoperire al rețelelor publice de alimentare cu apă din fiecare județ este acceptabil, iar în medie depășește 90%.

În România, infrastructura utilităților publice a fost îmbunătățită treptat, mai ales în zonele urbane. Cu toate acestea, numărul localităților cu acces la rețele publice de apă și canalizare nu a crescut substanțial în ultimii ani, ceea ce constituie un obstacol deloc neglijabil pentru orice strategie de atragere a afacerilor. În zona eligibilă a programului, proporția localităților conectate la rețele publice de alimentare cu apă este de numai 51,5%, iar în majoritatea satelor asemenea sisteme lipsesc. Această proporție medie este cea mai ridicată în județul Timiș (63,6%) iar numărul de localități cu sisteme de alimentare cu apă potabilă este cel mai scăzut în județul Satu Mare (44%). Rețeaua publică de canalizare a fost de asemenea

îmbunătățită în ultimii ani, dar proporția localităților dotate cu canalizare este în continuare de numai 42,7%, variind între 39,6% în județul Satu Mare și 55% în județul Timiș. Rețeaua de canalizare este în general învechită și are o capacitate insuficientă. (Vezi **Tabelul 22. din Anexa 2.**)

În zona de frontieră eligibilă situația **tehnologiei informației și a comunicațiilor (TIC)** a fost ameliorată progresiv pe parcursul ultimului deceniu. Graficul de mai jos indică creșterea cheltuielilor pentru instalarea de echipamente de tehnologia informațiilor și de telecomunicații raportate la PIB.

Graficul 3. - Cheltuieli pentru tehnologia informației și comunicațiilor – TIC - telecomunicații

Sursa: Eurostat

În regiunea de graniță a Ungariei telefonia fixă a început să-și piardă importanța, datorită extinderii rețelelor de telefonie mobilă. În 2004 numărul de linii telefonice principale în Ungaria era de 354 la mia de locuitori (245 în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg; 296 în județul Hajdú-Bihar, 268 în județul Békés și 284 în județul Csongrád), mai mic decât în anii anteriori. În regiunea de graniță a României, volumul mare de investiții în telecomunicații a avut ca rezultat o dezvoltare semnificativă a telecomunicațiilor și a tehnologiilor digitale. Începând din 1997 în România există patru operatori de telefonie mobilă cu o acoperire de 79 %. Utilizarea serviciilor de Internet s-a îmbunătățit pe parcursul ultimului deceniu; penetrarea serviciilor Internet este în creștere. În paralel cu acestea, rata de utilizare a Internetului este în creștere, însă în prezent, mai ales în această zonă periferică, utilizarea sa este destul de redusă. Cu toate acestea, problema telecomunicațiilor constă în lipsa accesului la tehnologia informației (TI) în așezările mai mici, în special în satele mici și zonele rurale mai puțin dezvoltate. Infrastructura TI trebuie extinsă și îmbunătățită în aceste zone.

Provocări și oportunități

Deși există multe deficiențe privitoare la infrastructura rutieră în zona de frontieră, în ultimii ani au avut loc dezvoltări semnificative atât în Ungaria cât și în România. Procesul de dezvoltare este încă în curs de desfășurare, iar accesibilitatea internațională a zonei a fost îmbunătățită foarte mult prin dezvoltarea conexiunilor la autostrăzi.

Accesibilitatea așezărilor rurale mici, în special în imediata apropiere a frontierelor de stat, este în mare măsură compromisă, stânjenind dezvoltarea acestor așezări. În același timp, eliminarea frontierelor de stat oferă un potențial pentru restabilirea legăturilor naturale dintre aceste așezări, fapt care necesită cu siguranță dezvoltarea drumurilor publice mici care

traversează frontiera.

Legăturile pe cale ferată ar trebui întărite, mai ales în partea de sud a zonei de cooperare.

Rețeaua de aeroporturi este adecvată – în această zonă ar fi de mare folos coordonarea planurilor de dezvoltare, a orarelor de mers și a circulației informațiilor.

În ceea ce privește utilitățile publice, tabloul se prezintă altfel: în Ungaria, majoritatea utilităților sunt aduse la standarde moderne, deși în diferite zone rurale încă lipsesc sistemele de canalizare corespunzătoare. Partea românească a frontierei se confruntă cu provocări mai serioase: în multe așezări lipsește până și sistemul de apă potabilă, fără a menționa sistemele adecvate de canalizare.

În sfârșit, infrastructura TIC a beneficiat de dezvoltări semnificative în ultimii ani, dar în multe zone rurale încă lipsește acces de bandă largă. Ar trebui luată în considerare utilizarea integrată a infrastructurii de bandă largă, mai ales în imediata vecinătate a graniței.

2.1.6 Educație, cercetare și dezvoltare

Infrastructura de învățământ superior este bine dezvoltată în zona de frontieră eligibilă, iar potențialul de resurse umane în știință și cercetare este de asemenea semnificativ. De ambele părți ale frontierei unul din punctele forte este rețeaua extinsă de instituții de învățământ superior, caracterizate prin activități educaționale și academice de înaltă calitate. Aici se găsesc universități importante și renumite, precum Universitatea din Szeged, Universitatea din Debrecen, Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea din Oradea, Universitatea Aurel Vlaicu din Arad și Institutul Politehnic din Timișoara. În afara acestora, în celelalte reședințe de județ funcționează colegii care joacă un rol important și dispun de capacități semnificative în pregătirea pentru anumite profesii. De exemplu: Colegiul din Nyíregyháza sau Colegiul „Tessedik Sámuel” din Békéscsaba; în plus mai există Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” în Arad și sucursala sa din Satu Mare, sau, tot la Satu Mare, Colegiul pentru Administrație Publică Locală al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj.

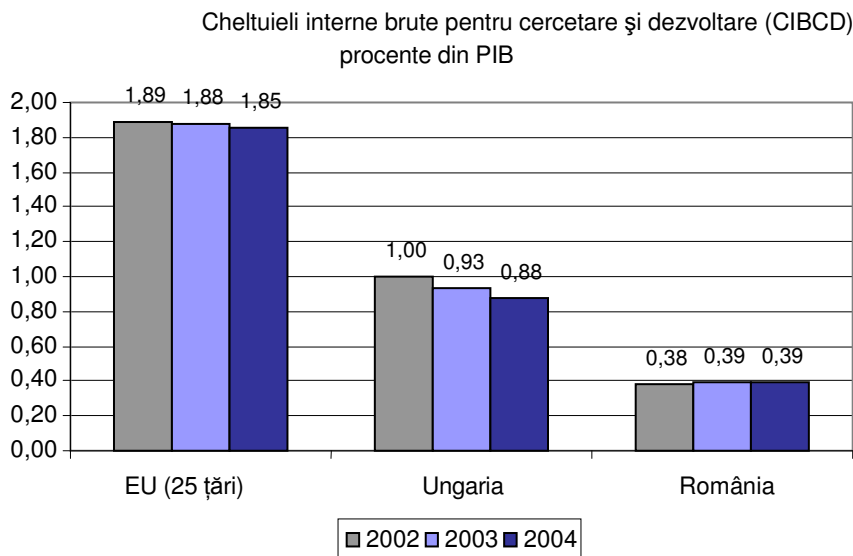
Nivelul de educație al populației este sensibil egal de ambele părți ale frontierei, deși pe partea românească proporția populației doar cu studii primare este ușor mai ridicată. Privitor la populația cu niveluri de studii mai ridicate, există discrepanțe majore între județele zonei de frontieră; în general această cifră este mai ridicată în centrele universitare tradiționale (în apropierea sau chiar peste media națională din țara respectivă) și e mai redusă în restul județelor. (Vezi Tabelul 23. din Anexa 2.)

Așa cum s-a menționat în capitolul 1, tinerii români care studiază în universități din Ungaria reprezintă un fenomen obișnuit în regiunea de graniță.

Într-o lume în schimbare se pune tot mai mare accent pe dezvoltarea continuă a calificărilor și cunoștințelor umane. În prezent doar un mic număr de persoane, cu vârste între 25 și 64 de ani, participă la vreo formă de instruire, atât în Ungaria, cât și în România (Ungaria: 3,9%, România: 1,6%, EU25: 10,2% – Sursa: Eurostat).

Pe graficul de mai jos este prezentată cota de cheltuieli pentru cercetare și dezvoltare ca procent din PIB, în cazul Ungariei și al României; graficul demonstrează clar că ambele țări sunt rămase în urmă față de nivelul mediu EU25.

Graficul 4. – Cheltuieli interne brute pentru cercetare și dezvoltare

Sursa: Eurostat

Așa cum se vede din datele Eurostat, cheltuielile pentru cercetare și dezvoltare sunt finanțate de către sectorul public (date aprox. U.: 55%, R.: 46%, EU25: 34%); de către sectorul privat (aprox. U.: 33%, R.: 42%, EU25: 55%); și în final din surse internaționale (aprox. U.: 10%, R.: 6%, EU25: 8,5%). Nivelul relativ scăzut al implicării sectorului privat în finanțarea activităților de cercetare și dezvoltare este evident mai ales în Ungaria, dar și în România.

Privitor la **numărul de oameni de știință și ingineri** raportat la totalul populației și la cifrele indicând **cheltuielile** de cercetare și dezvoltare, se poate trage concluzia că o activitate destul de importantă de cercetare și dezvoltare are loc în județele Hajdú-Bihar, Csongrád și Timiș, în primul rând în universități și într-o mai mică măsură în alte unități de cercetare și dezvoltare. (Vezi Tabelul 24. din Anexa 2.)

Provocări și oportunități

Există o rețea de instituții de învățământ superior care cuprinde universități bine cunoscute și cu tradiție, cu o mare varietate de facultăți și cu un potențial de cercetare semnificativ. Aceasta poate fi considerată un avantaj important, care ar trebui exploatat mai eficient printr-o cooperare mai activă, prin acțiuni coordonate atât în domeniul educației cât și al cercetării.

În mod similar, există posibilități de întărire a legăturilor dintre universități, instituții de cercetare și IMM-uri; ar trebui promovate inițiativele transfrontaliere în acest domeniu.

2.1.7 Mediu

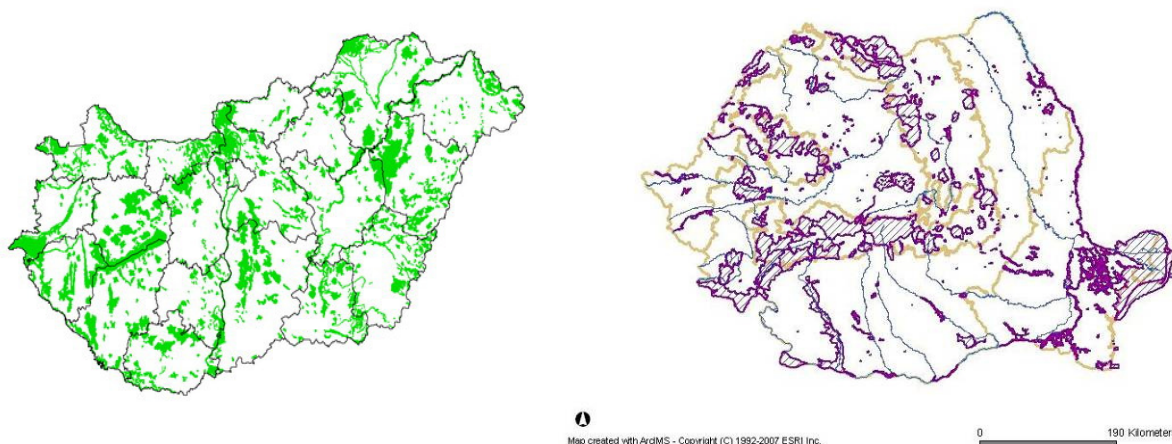
Resurse naturale

Rețeaua NATURA 2000 înființată de Uniunea Europeană acoperă o parte însemnată a zonei de frontieră eligibile. Rețeaua NATURA 2000 este o rețea ecologică europeană interconectată ce are ca scop păstrarea biodiversității prin protejarea tipurilor de habitate naturale precum și a speciilor din flora și fauna sălbatică de interes comunitar și acordarea de sprijin pentru păstrarea și restabilirea durabilă a stării lor de conservare favorabilă. Rețeaua constă în domeniile desemnate prin orientările UE 1) privind Ariile de importanță avifaunistică (AIA) (directiva privind conservarea păsărilor sălbatice, 79/409/CE); 2) privind

Ariile speciale de conservare (directiva privind conservarea habitatelor naturale și a faunei și florei sălbatice, 43/92/CE).

Harta 2

Zone Speciale Protejate în cadrul rețelelor NATURA 2000 în Ungaria și România

Surse: HU - <http://www.natura.2000.hu/index.php?p=termegorze&nyelv=hun>

RO – <http://www.natura2000.ro/>

Legislația românească a desemnat siturile NATURA 2000 în România prin Ordonanța nr. 57/2007 și ordinul nr. 776/2007 al Ministrului Mediului și Dezvoltării Durabile.

Parcurile naționale și zonele de protecție peisagistică (ZPP) din Ungaria constituie aproape 9% din întreaga zonă de cooperare. Există două parcuri naționale: Parcul Național Hortobágy (care face de asemenea parte din Patrimoniul Universal), și Parcul Național Körös-Maros (Criș-Mureș), și 6 zone protejate incluzând ZPP Bihari-Sík, ZPP Hajdúság, ZPP Közép-Tisza, ZPP Szatmár-Bereg, ZPP Mártély și ZPP Pusztaszer. În România, suprafața totală ocupată de parcuri naturale (13) și rezervațiile biosferei (Delta Dunării) este de 1.687.512 ha (121.780 ha suprafață maritimă), ceea ce reprezintă 7% din suprafața terestră totală a țării. În zona programului se găsesc părți ale Parcului Natural Apuseni (județul Bihor), Parcul Natural Lunca Mureșului Inferior din județul Arad și mai mult de 40 de zone mai mici, identificate în cadrul Programului NATURA 2000 (zone cu protecție specială și situri de interes comunitar - vezi pe harta de mai sus). Există și multe alte zone mai mici de protecție naturală, conform legislației naționale.

O altă resursă naturală importantă a regiunii este apa termală, care se găsește în toată zona de cooperare. Zona de frontieră dintre Ungaria și România este foarte bogată în ape termale cu efect terapeutic de bună calitate. În zonă există un număr foarte mare de stațiuni balneare, dintre care unele și-au dobândit deja renume internațional, de ex. Băile 1 Mai și Felix în România, Debrecen, Hajdúszoboszló și Gyula în Ungaria.

În zonele muntoase și deluroase ale părții românești există și alte resurse naturale de subsol, inclusiv minereuri (de fier, cupru, zinc, plumb, uraniu), metale prețioase – aur și argint – și materiale de construcții (nisip, granit, argilă și marmură). În ceea ce privește resursele naturale de subsol, atât în România, cât și în Ungaria există o producție însemnată de petrol și gaze naturale. Apele geotermale și resursele naturale de bioxid de carbon sunt de asemenea exploatate.

Probleme de mediu

Axa naturală de cooperare sunt cursurile de apă, văile acestora și bazinele de captare ale cursurilor de apă. În această regiune, care reprezintă cea mai joasă zonă de captare a bazinului Carpatic, managementul apei joacă un rol crucial. Directiva EU pentru Apă stabilește condițiile de proiectare a bazinelor de captare. Conform acesteia, țările trebuie să pregătească planuri pentru bazinele de captare în așa fel încât să păstreze buna calitate a apei. Direcția de curgere a apei este dinspre România, deci sarcina nu este egală pentru părți. Interesul major al Ungariei este ca asemenea dezvoltări, care să nu afecteze calitatea apei, să fie implementate în bazinele de captare din România.

Următoarele **râuri** stabilesc legături naturale între părțile românești și ungare: Turul, Someșul, Crasna, Barcăul, Crișul Repede, Crișul Negru, Crișul Alb și Mureșul. (*Vezi Harta 3. din Anexa 3.*) Toate râurile menționate se varsă în Tisa. Aceste râuri joacă un rol important în păstrarea biodiversității, iar unele din ele și în turism (de ex.: Turul), sau în alimentarea cu apă a industriei (de ex.: Crișul Repede și Someșul); mai mult, cu tratament adecvat acestea sunt folosite ca sursă de apă potabilă. Totuși ele nu sunt folosite pentru asigurarea transportului pe apă, pentru irigare agricolă sau pentru producerea de energie, mai ales datorită faptului că sunt râuri mici. Pădurile-galerii unice de-a lungul râurilor constituie bogății naturale speciale ale zonei, ca și multitudinea de animale, păsări și plante care trăiesc în ele.

Zona de frontieră se caracterizează printr-un mediu natural curat, iar nivelul diferitelor forme de poluare este relativ scăzut.

Totuși **poluarea transfrontalieră a râurilor** pune din când în când probleme serioase. Oricum calitatea apelor pe partea românească a frontierei este destul de ridicată, de vreme ce 90% dintre ape sunt incluse la calitatea 1-a și a 2-a. În numeroase așezări urbane și rurale din România sunt în curs de desfășurare sau în pregătire proiecte având ca scop păstrarea și îmbunătățirea calității resurselor de apă (80 de proiecte pentru rețele de canalizare și stații de epurare mecanică și biologică).

Recent, o parte importantă a zonei de frontieră a fost lovită de **inundații** puternice. Amenajările hidrotehnice din România pentru prevenirea inundațiilor sunt învechite, 70-80% dintre ele au fost construite în anii '70 – '80. În momentul actual există peste 110 proiecte pentru amenajări de prevenire a inundațiilor, a căror construire este fie în curs de pregătire fie de implementare efectivă.

Din 1996 încoace au fost întreprinse dezvoltări importante ale amenajărilor de prevenire a inundațiilor și de protecție a mediului cu sprijinul financiar al fondurilor Phare CBC din anii 1999-2003. (*Vezi ANEXA 8 Proiecte de subvenție susținute de PHARE-CBC*)

În Ungaria, inundațiile provoacă din când în când probleme majore. Ca rezultat al programului național de prevenire al inundațiilor (programul Vásárhelyi), în ultimii ani au fost puse în aplicare diferite amenajări de prevenire a inundațiilor de-a lungul râului Tisa. Cu toate acestea, unul dintre proiectele cheie se referă la râurile Someș și Crasna: amenajarea de „captări de apă destinate reducerii inundațiilor” între cele două râuri din județul Szabolcs-Szatmár-Bereg.

O altă sursă a problemelor cheie este exploatarea necorespunzătoare a pământurilor și lipsa sistemelor de colectare a apei: combinația acestor doi factori are ca rezultat ori secete grave (în timpul verilor cu precipitații reduse), ori prezența în cantitate prea mare a apelor interne (în sezoanele ploioase, mai ales primăvara) în unele părți ale zonei de frontieră.

Unul din indicatorii potriviți pentru măsurarea eficienței **managementului deșeurilor** în cele două țări este numărul de gospodării implicate în colectarea organizată a deșeurilor. În ceea ce privește cantitatea de deșeuri orășenești colectate anual pe cap de locuitor există diferențe mari în zona de frontieră .

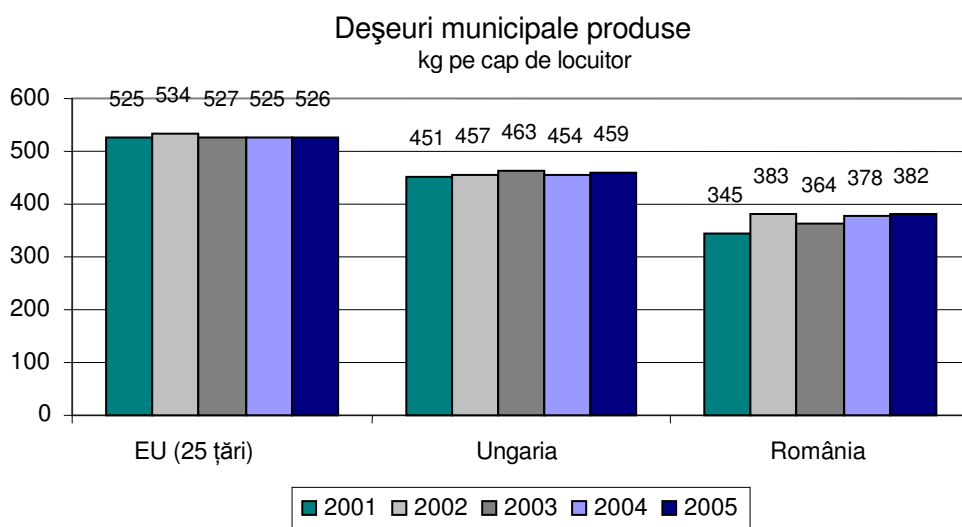
Cantitatea de deșeuri colectate depinde cu siguranță de cantitatea de deșeuri produse, care este o consecință directă a nivelului de consum. De aceea, dezvoltarea economică mai

ridicată produce în cele mai multe cazuri cantități mai mari de deșeuri menajere. Acesta este unul din factorii care sunt reflectați în graficul de mai jos. Pe de altă parte, totuși, în anumite zone, chiar dacă se produce o cantitate relativ mare de deșeuri solide, cifra poate fi mică în cazul în care nivelul depozitărilor ilegale de deșeuri este mare.

Ținând cont de acestea, cifrele crescând dinamic în Ungaria indică probabil atât o creștere a consumului cât și extinderea sistemelor de colectare a deșeurilor. În România consumul este probabil în creștere, dar cifrele pot releva de asemenea nivelul relativ ridicat al depozitării ilegale de deșeuri, fapt ce necesită eforturi comune pentru contracarare.

În momentul actual este în curs de implementare un proiect pe scară largă de gestionare a deșeurilor solide integrate, finanțat de Fondul de Coeziune, în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg și în unele părți ale județului Hajdú-Bihar. Pe de altă parte, atât în județele din România, cât și în majoritatea satelor din Sudul Marii Câmpii a Ungariei, gestiunea deșeurilor menajere solide nu este rezolvată corespunzător.

Grafic 5. - Deșeuri municipale produse

Sursa: Eurostat

În anumite părți ale zonei românești de frontieră, extracția de combustibili fosili, industria grea și producția de aluminiu au contribuit semnificativ la poluarea mediului în ultimii ani. Cele mai poluante unități țin de domeniul gestionării și prelucrării chimice a deșeurilor menajere, industria minieră, metalurgie și creșterea animalelor. Datorită consumului în creștere, dar și întreprinderilor industriale și tehnologiilor învechite, una din cele mai serioase probleme de mediu este **managementul deșeurilor industriale**.

Provocări și oportunități

O parte semnificativă a zonei de frontieră face parte fie din parcuri naționale fie din zone de protecție a naturii de ambele părți ale frontierei. În locul acțiunilor locale, concentrate pe asemenea zone doar pe una din părțile frontierei ar fi nevoie de o abordare mai integrată: stabilirea unor zone comune, proiectarea de proceduri de management în comun precum și acțiuni în colaborare.

O altă caracteristică importantă a zonei este că aceasta este bogată în râuri, majoritatea cărora traversează frontiera. Abundența râurilor poartă cu sine riscul inundațiilor, iar poluarea apelor a fost de asemenea o problemă. În ambele țări sunt implementate proiecte majore, mai ales în domeniul prevenirii inundațiilor; totuși este important ca aceste dezvoltări și amenajări complementare de prevenire a inundațiilor să fi coordonate și cu sisteme funcționale comune de avertizare. Poluarea apelor este de asemenea o chestiune

care necesită acțiuni comune.

Un alt factor de risc important este cantitatea excesivă de ape interne ce se crează din când în când. Și aici este nevoie de măsuri de intervenție integrate.

În sfârșit, existența în trecut a unor importante surse de poluare industrială și tendința de creștere a volumului de deșeuri menajere în zona de cooperare necesită acțiuni comune în domeniul gestionării deșeurilor.

2.1.8 Turismul

Deși terenul variat (peisagistica și resursele cu potențial terapeutic) precum și bogata moștenire culturală (arhitectură, monumente și tradiții) pot furniza o bază solidă pentru dezvoltarea mai multor forme de **turism** în zona de frontieră eligibilă, aici există numeroase atracții turistice, puțin cunoscute la nivel internațional, atât de partea românească cât și pe cea din Ungaria.

În ceea ce îi privește pe vizitatorii români în Ungaria, următoarele caracteristici cheie devin evidente:

- Vizitatorii din România reprezintă coeficientul cel mai ridicat de vizitatori din toate țările europene, cu o cotă de 20,3% din numărul total de vizitatori. (Urmași de cei din Slovacia și Austria.)
- Numărul total de zile de vizitatori al turiștilor din România petrecute în Ungaria este cel mai ridicat, deși nu depășește cu mult pe cel al turiștilor germani și austrieci. Cheltuielile totale ale turiștilor din România constituie, cu toate acestea, numai a treia valoare ca mărime.
- Motivele călătoriilor sunt diverse. Peste 50% din vizitatorii români sunt pasageri în tranzit. Aproape 25% vin în Ungaria pentru cumpărături și numai 20% vin în scopuri turistice.
- În sfârșit, cheltuielile zilnice pe persoană a vizitatorilor din România a fost în 2004 de 4.600 HUF, aceasta fiind cea mai mică sumă între vizitatorii din țările europene. (Vezi Tabelul 25. *din Anexa 2.*)

În ceea ce privește România, numărul de vizitatori străini în perioada mai 2005 – mai 2006 a scăzut cu 2,4% în comparație cu perioada precedentă. Majoritatea vizitatorilor vin din țările europene (94,4%), 48,2% din numărul total de vizitatori străini vin din țările UE. Numărul vizitatorilor din Ungaria reprezintă 25% din totalul vizitatorilor străini în România, cea mai mare cifră dintre toate țările. (Vezi Tabelul 26. *din Anexa 2.*)

Stabilimente de cazare

Conform datelor prezentate în Tabelul 27. nivelul de utilizare al **locuințelor particulare** (cazare și mic dejun) este corespunzător: tarifele nopților petrecute ca musafir sau turist depășesc coeficientul lor total din totalul paturilor la nivel național. Pe de altă parte, chiar dacă ne referim la cazările comerciale, se poate constata că în vreme ce Nordul Marii Câmpii ocupă o poziție satisfăcătoare, cu puțin sub 10% din totalul nopților de turist la nivel național, aceasta este de numai 5,4%. O altă caracteristică a zonei este că – spre deosebire de situația națională – cota turismului intern în cazul cazărilor comerciale este semnificativ mai ridicată decât cea a turiștilor străini. (Vezi Tabelul 28. *din Anexa 2.*)

În România, datele despre turism indică că deși locurile de cazare din zona de frontieră reprezintă numai 8% din totalul național, numărul de sosiri și de nopți de cazare atinge 12-13%. Aceasta sugerează că zona este atractivă din punct de vedere turistic și că există premise pentru dezvoltarea de unități de cazare. Dintre județele din zona de frontieră, județul Bihor este destinația turistică preferată, urmat îndeaproape de județul Timiș. (Vezi Tabelul 29. *din Anexa 2.*)

Provocări și oportunități

Zona de frontieră este bogată în (potențiale) atracții turistice, dar veniturile din turism sunt

reduse pe ambele părți ale frontierei. În același timp, este evident din datele statistice că România este o destinație importantă pentru vizitatorii din Ungaria și vice versa, cu toate că numeroși vizitatori nu sosesc în scopuri de turism tradițional (excluzând turismul pentru cumpărături). Cu toate acestea, dată fiind vecinătatea geografică și relativa complementaritate a atracțiilor, există posibilități pentru extinderea turismului reciproc, aceasta necesitând disponibilitatea de informații și o activitate de promovare mai activă.

Un alt domeniu important de oportunitate privind dezvoltarea turismului este promovarea atracțiilor din Ungaria și România ca destinații comune, fapt care ar necesita o cooperare și mai activă între organizațiile și întreprinderile de turism.

2.2 Experiența activităților transfrontaliere anterioare între Ungaria și România

Cooperarea transfrontalieră la granița dintre România și Ungaria are o fundație solidă pe care se poate clădi.

Programul Phare CBC între România și Ungaria a început încă din 1996, când Comisia Europeană și-a extins programul – pentru prima oară în istoria sa – la o regiune de graniță dintre două țări candidate. Programul experimental s-a dovedit a fi un succes, iar Comisia Europeană a continuat să pună la dispoziție fonduri din Programul Național Phare pentru Ungaria.

În perioada 1996-2003, au fost alocate în total 34 milioane EUR, din fonduri UE Phare CBC pentru proiecte implementate în partea ungară a frontierei și 28 milioane EUR pentru partea românească.

În această perioadă, au fost sprijinite două tipuri principale de proiecte: a) proiecte de infrastructură fizică de mare anvergură și b) proiecte mici care includ o mare varietate de acțiuni de la om la om. Programele PHARE CBC au jucat un rol important în realizarea unor amenajări cheie în zona de frontieră, incluzând modernizarea punctelor de trecere a frontierei și a drumurilor precum și proiecte de dezvoltare a infrastructurii de afaceri. Protecția mediului a fost de asemenea un domeniu de importanță; proiectele în acest domeniu s-au concentrat mai ales pe managementul resurselor de apă, ca răspuns la provocările identificate în comun. Astfel programele inițiale PHARE CBC au reușit să pună bazele și să îmbunătățească condițiile primare pentru colaborarea pe termen lung.

Stadiul următor al cooperării a fost implementarea Programului (trilateral) de Cooperare Transfrontalieră România–Ungaria și Ungaria–Serbia și Muntenegru în perioada 2004-2006; programul a avut un buget de aproape 32 milioane de EUR pentru Ungaria (INTERREG), și de aproape 20 milioane de EUR pentru România (PHARE CBC), incluzând și co-finanțarea națională.

Au fost finanțate următoarele măsuri specifice:

Prioritatea 1: Întărirea integrității spațiale, fizice și infrastructurale a zonei transfrontaliere

- Măsura 1.1 Ameliorarea infrastructurii transfrontaliere
- Măsura 1.2 Abordarea provocărilor comune în domeniul protecției mediului și al prevenirii inundațiilor

Prioritatea 2: Promovarea inițiativelor de cooperare pentru facilitarea integrării piețelor și intensificarea coerenței între comunitățile locale

- Măsura 2.1 Dezvoltarea infrastructurii pentru afaceri și a serviciilor comune pentru afaceri
- Măsura 2.2 Sprijinirea cooperării între întreprinderi
- Măsura 2.3 Încurajarea cooperării între instituții și comunități
- Măsura 2.4 Promovarea cooperării în domeniul cercetării și dezvoltării de tehnologii precum și dezvoltarea resurselor umane

Cu toate că programul este în curs de implementare, o evaluare intermediară concentrată pe prima rundă a aplicațiilor a fost deja făcută, astfel că au rezultat concluzii importante ce merită a fi luate în calcul pentru **administrarea intervențiilor** în pregătirea programelor următoare. Mai jos se găsește un scurt rezumat al experiențelor cheie și a implicațiilor lor pentru programul curent:

- Pentru utilizarea fondurilor au fost urmate proceduri diferite în cele două țări (INTERREG în Ungaria și PHARE CBC în România); acestea au avut ca consecință dificultăți și întâzieri serioase în implementare; implicația cheie pentru programul curent este aceea că pentru facilitarea implementării eficiente ar trebui aplicate aceleași proceduri.
- Sumele cerute ca suport financiar în prima rundă a aplicațiilor au depășit în medie de 6,5 ori fondurile disponibile. Aceasta a demonstrat clar că există cerere pentru finanțarea intervențiilor având ca scop intensificarea cooperării transfrontaliere; de fapt aceasta este o rată mai ridicată decât cea optimă. Pentru atingerea unei rate mai apropiate de optim, este necesară o concentrare crescută, precum și definirea mai specifică a activităților eligibile. De asemenea, ar putea fi luată în considerare și întărirea abordării acțiunii de generare a proiectelor.
- În cazul unora dintre măsuri, organizațiile eligibile nu au fost specificate corespunzător. Definirea organizațiilor eligibile pentru nevoi de sprijin trebuie consolidată într-o măsură mai mare.
- Evaluarea și selecția proiectelor a avut succes; totuși, în unele cazuri, definirea criteriilor de evaluare nu a fost suficient de clară, ceea ce a dus la dificultăți și neînțelegeri. În consecință, este de maximă importanță o definire mai precisă a criteriilor de evaluare și pregătirea evaluatorilor. O altă experiență privind selecția proiectelor în Ungaria în cadrul Fondurilor Structurale este aceea că sistemul de aplicații deschise nu s-a dovedit a fi cel ideal în cazul anumitor tipuri de intervenții (de exemplu, dezvoltarea de drumuri). De aceea se propune ca procedurile de selecție să fie diferențiate în funcție de intervențiile specifice ce urmează să fie implementate.
- Proiectele selectate sunt în majoritate de calitate corespunzătoare; pe viitor ar trebui totuși să se pună accent mai mare pe evaluarea sustenabilității și a efectelor transfrontaliere ale proiectelor.

2.3 Concluzii și observații finale pentru zona de cooperare în ansamblu - analiza SWOT

Concluziile asupra examinării situației socio-economice în zona de frontieră conform analizei SWOT rezumă principalele constatări relevante pentru strategia de intervenție.

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Principalele drumuri care traversează frontiera și punctele de trecere ale frontierei au beneficiat de dezvoltări semnificative în ultimii ani ▪ Cinci aeroporturi internaționale asigură un bun acces în zonă cu mijloace de transport aerian, de evidențiat în special capacitatea aeroportului de la Timișoara. ▪ Mediul natural atractiv și de calitate bună (în special județele Hajdú-Bihar, Bihor, Arad și Timiș) ▪ Legături directe și cooperare pe scară largă între autoritățile publice locale în cadrul celor 3 Euroregiuni care acoperă întreaga frontieră de stat ▪ Relații comerciale intense și în creștere între județele de frontieră ▪ Creșterea ISD-urilor în zona de frontieră, inclusiv creșterea ISD-urilor din Ungaria în România ▪ Poziția geografică echilibrată a centrelor economice cheie cu mare extindere a unor puncte forte complementare ▪ Rețele dezvoltate de instituții de învățământ superior în zona de frontieră, reprezentând o vastă bază de cunoștințe și o resursă valoroasă pentru cercetare și dezvoltare (în special în orașele Szeged, Debrecen, Oradea, Arad și Timișoara) ▪ Tradiții multiculturale și diversitate etnică, cu diferite minorități naționale care trăiesc în zona de frontieră, mai ales în zona românească. ▪ Un număr de inițiative în creștere în domeniul cooperării transfrontaliere (instituții, organizații non-guvernamentale, diferitele niveluri administrative) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Acces insuficient la drumurile principale din multe așezări mai mici ▪ Lipsă de drumuri de legătură între satele de pe graniță ▪ Legătură insuficientă pe calea ferată peste graniță, linii de cale ferată de calitate slabă ▪ Dezvoltare necorespunzătoare a sistemelor de apă potabilă și de canalizare, mai ales pe partea românească a frontierei ▪ Gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor industriale prezintă riscuri serioase pentru mediu în anumite părți ale zonei de frontieră ▪ În pofida intervențiilor anterioare, poluarea unor râuri rămâne o problemă ▪ Nivel redus al PIB-ului pe cap de locuitor în zona de frontieră ▪ Număr mare de zone rurale dependente de agricultură, care în forma actuală nu oferă o viață sigură și de calitate ▪ Lipsa capitalului, competitivitate limitată a IMM-urilor în regiunile de graniță, nivel scăzut al productivității ▪ Dezvoltare insuficientă a amenajării infrastructurilor pentru afaceri ▪ Nivel redus al cooperării de afaceri între diversele structuri și organizații de dezvoltare a IMM-urilor ▪ Infrastructură insuficientă pentru cercetare și dezvoltare; nivel scăzut al implicării financiare a sectorului privat în cercetare și dezvoltare ▪ Nivel scăzut al TIC și al accesului de banda largă la Internet ▪ Un nivel de pregătire mai scăzut decât standardul național pe partea ungară a regiunii de graniță

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivel foarte scăzut de activitate și nivel relativ ridicat de șomaj (mai ales în Ungaria) ▪ Nivelul de educație al persoanelor fără loc de muncă este în general scăzut ▪ Diferențe intra-regionale semnificative pe piața muncii (mai ales în Ungaria) ▪ Nivel scăzut de integrare al rromilor pe piața muncii ▪ Atracțiile turistice cunoscute internațional și renumite sunt foarte puține ▪ Lipsa informațiilor despre atracțiile turistice existente, lipsa produselor turistice competitive ▪ Tendințe demografice negative: pierderea naturală și migrația din regiunile de graniță ale Ungariei
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aderarea României la UE la începutul perioadei de programare și acquis-ul comunitar vor contribui la armonizarea sistemelor de administrare ▪ Armonizarea politicilor naționale ale celor două țări pe baza unor acorduri guvernamentale anuale*), având ca scop întărirea cooperării între cele două țări ▪ Creșterea volumului fondurilor disponibile pentru cooperarea transfrontalieră și utilizarea unor proceduri comune ▪ Eliminarea treptată a frontierelor de stat ▪ Dezvoltarea semnificativă a rutelor majore de transport pe părțile din România și din Ungaria ale zonei de frontieră ▪ Disponibilitatea actualei infrastructuri de trecere a frontierei, după eliminarea treptată a frontierelor de stat, pentru uz economic și de afaceri ▪ Numărul ridicat de vizitatori români în Ungaria ▪ Numărul crescând de vizitatori din Ungaria în România ▪ Îmbunătățirea performanțelor economice ale Ungariei și României ▪ Existența apelor termale de înaltă calitate în zona de cooperare, utilizabile în 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dezvoltarea lentă a autostrăzilor din partea românească a zonei de cooperare ar putea împiedica dezvoltarea economică comună echilibrată ▪ Lipsa accesului către zonele rurale duce la perpetuarea rămânerii în urmă a acestora ▪ Risc relativ ridicat de poluări pe scară largă ▪ Risc relativ ridicat de inundații pe scară largă ▪ Cadrul legal al protecției asistenței medicale în zona transfrontalieră nu este configurat ▪ Nivelul de educație mai scăzut decât nivelul național standard în partea ungară poate bloca sau încetini procesul de aliniere în regiune ▪ Ne-integrarea rromilor în piața muncii pune sub semnul întrebării coeziunea socială

<p>scopuri turistice sau ca sursă alternativă de energie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Reglementările UE privind mediul necesită acțiuni comune în domeniul protecției mediului ▪ Legăturile tot mai bune între cele două state au un impact pozitiv asupra regiunilor de graniță	
---	--

*) în cadrul sesiunii guvernamentale comune România - Ungaria în 2005, 2006

Concluzii cheie ale analizei SWOT

Analiza SWOT relevă caracteristicile cheie ale zonei de frontieră ungaro-române. În multe privințe, zona de frontieră se confruntă cu probleme similare majorității zonelor divizate de granițele naționale, dar și cu niște provocări distincte.

Puncte slabe - Amenințări

În vreme ce rețeaua rutieră principală poate fi considerată suficientă în termeni de lungime și densitate, accesibilitatea acesteia dinspre așezările mici și teritoriile rurale este adesea insuficientă sau este compromisă grav. Deși infrastructura principală de transport a zonei transfrontaliere România-Ungaria a fost îmbunătățită semnificativ în ultimii ani, mai există deficiențe în ceea ce privește legăturile pentru transportul la scară redusă și apar gâtuirii la trecerea frontierei. Accesibilitatea insuficientă a drumurilor principale și lipsa legăturilor rutiere în proximitatea frontierei poate conduce la rămânerea în urmă în continuare a zonelor rurale.

Dezvoltarea necorespunzătoare a sistemelor de apă potabilă și de canalizare, precum și managementul necorespunzător al deșeurilor industriale, și activitatea forestieră pot crește riscul unor poluări sau inundații pe scară largă. Pentru păstrarea mediului natural relativ neatins, pe viitor este necesară introducerea acțiunilor de prevenire a poluărilor și a catastrofelor naturale.

Lipsa capitalului, nivelul scăzut al productivității reduce competitivitatea IMM-urilor și a interesului investitorilor în cooperarea transfrontalieră. Acestea sunt de asemenea stânjenite de accesul insuficient la Internet prin bandă largă și de nivelul scăzut al structurilor de utilizare a TIC. La majoritatea acestor provocări se poate răspunde într-un mod integrat, prin exploatarea oportunităților oferite de cooperarea transfrontalieră în afaceri.

Puncte forte - Oportunități

Drumurile principale care traversează frontiera și cele cinci aeroporturi internaționale asigură o accesibilitate internațională relativ bună a zonei de frontieră, oferă un bun potențial și pot contribui la creșterea atractivității zonei pentru potențialii turiști și investitori. Situația geografică favorabilă – apropierea de Serbia și Ucraina, ambele mari piețe potențiale și prezența coridoarelor trans-europene în zonă, precum și așezarea echilibrată a centrelor economice, împreună cu dezvoltarea semnificativă a rutelor majore de transport, care se desfășoară în această perioadă, oferă oportunități semnificative pentru dezvoltarea serviciilor logistice în anumite părți ale zonei.

Zona de frontieră este caracterizată prin tradiții multiculturale comune și prin diversitate etnică (mai ales pe partea românească) oferind o bază solidă pentru acțiuni între comunități și între oameni în diferite domenii, care întăresc integritatea întregii zone de frontieră, și pun de asemenea bazele colaborărilor și în alte domenii.

Existența unui mare număr de instituții de învățământ superior, care oferă educație de calitate în diferite domenii, poate fi considerată unul din cele mai importante puncte forte ale

zonei de frontieră, oferind potențialul pentru servicii de cercetare și dezvoltare de calitate. Nivelul de cooperare între universități și între universități și întreprinderi este foarte redus în prezent; întărirea unor asemenea cooperări poate juca un rol important în creșterea competitivității și a dezvoltării integrate a zonei.

Aderarea României la Uniunea Europeană și adoptarea acquis-ului comunitar, armonizarea sistemelor de administrare și eliminarea treptată a frontierelor de stat, toate acestea stabilesc în mod gradual un mediu mult mai favorabil dezvoltării în comun a zonei de frontieră.

III. Strategia comună de dezvoltare și coerența cu alte programe

3.1. Strategia comună de dezvoltare transfrontalieră și obiectivele programului

3.1.1 Cadrul strategic

În perioada bugetară 2007-2013, programele Fondurilor Structurale și de Coeziune ale UE vor include obiective și priorități europene și globale precum competitivitatea globală, dezvoltarea durabilă sau lupta împotriva schimbărilor climatice. În consecință, politica regională europeană ar trebui să urmeze și ea o abordare mai strategică și să contribuie la obiectivele strategice identificate de Uniunea Europeană.

Având în vedere această abordare strategică nouă, am luat în considerare în pregătirea Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 nu numai provocările și oportunitățile identificate în regiunea de graniță, ci și cadrul strategic european, adică:

- Obiectivele Lisabona și prioritățile strategiei de la Göteborg,
- Orientările de coeziune prezentate în Orientările Strategice Comunitare,
- Angajamentul UE la procesul CONUSC (Convenția-cadru a ONU cu privire la schimbarea climei),
- Cadrele Strategice Naționale de Referință ale României și Ungariei.

În fiecare fază a implementării Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România, vor fi avute în vedere valorile și obiectivele strategice ale dezvoltării și creșterii durabile adoptate și exprimate de Uniunea Europeană, iar acțiunile și operațiunile finanțate în cadrul acestui program vor susține aceste valori și obiective prin mijloacele și posibilitățile lor specifice.

3.1.2 Strategia programului

Strategia propusă este o variantă mai dezvoltată a strategiei pe care se sprijină Programul de Inițiativă Comunitară Ungaria-România și Programul de Inițiativă Comunitară Ungaria-Serbia și Muntenegru, 2004-2006. Deși prezenta strategie preia și duce mai departe mai multe aspecte ale acestor strategii, ea are în vedere și următorii factori:

- Prezentul program de cooperare transfrontalieră a fost elaborat pentru o altă zonă geografică, decât strategiile mai sus amintite (adică pentru zona frontierei dintre Ungaria și România),
- România a aderat la Uniunea Europeană chiar la începutul perioadei de implementare a programului, astfel încât frontiera dintre cele două țări a devenit graniță internă.
- Ghidurile Strategice Comunitare privind Coeziunea pentru perioada 2007-2013 sunt în curs de adoptare, asigurându-se astfel un cadru general pentru programele implementate cu sprijinul Fondurilor Structurale.

Elementele esențiale ale strategiei au rămas neschimbate: apropierea diferiților actori – locuitori, agenți economici și comunități –, pentru a exploata mai ușor oportunitățile oferite de dezvoltarea comună a zonei de frontieră.

Pe lângă aceasta, programul are ca scop dezvoltarea competitivității zonei de frontieră și creșterea atractivității acesteia prin diferite intervenții care să contribuie la dezvoltarea integrată a regiunilor cooperante de nivel NUTS III.

Programul se încadrează în așa fel, încât să se poziționeze complementar față de programele operaționale sectoriale și programele operaționale regionale relevante ale celor două țări, concentrându-se numai pe intervenții care:

- au o dimensiune transfrontalieră foarte puternică
- sunt relevante pentru ambele părți ale regiunii de cooperare
- reprezintă interese comune ale celor două țări.

Unele dintre intervențiile prevăzute ar putea fi similare cu cele finanțate din cele mai importante programe operaționale sectoriale sau regionale, dar în aceste cazuri programul se va concentra pe caracterul transfrontalier al dezvoltării respective. Programul nu va finanța acțiuni prin care se dorește rezolvarea unor probleme care pot fi abordate mult mai bine apelând la unul dintre programele regionale sau sectoriale și nu va finanța intervenții care vizează doar interesele părții române sau părții maghiare din zona de frontieră.

Trebuie să admitem, totuși, că regiunea de cooperare a ajuns în prezent la un moment unic: aderarea României la Uniunea Europeană va rezulta în eliminarea treptată a frontierei de stat care împarte acum în două această regiune și care astfel separă oameni și comunități care sunt legați de altfel prin legături naturale și tradiționale. Aceasta este o schimbare majoră care va avea implicații importante asupra prezentei strategii. Programul intenționează să promoveze constituirea unor parteneriate și rețele transfrontaliere durabile care apoi să joace un rol esențial în dezvoltarea integrată pe termen lung a zonei de frontieră.

Astfel, strategia propusă se axează pe exploatarea acestei oportunități, folosindu-se mai ales de următoarele acțiuni:

- Îmbunătățirea condițiilor de bază pentru cooperare prin rezolvarea celor mai importante probleme care stau în calea acestei cooperări;
- Susținerea inițiativelor de cooperare reale ale diferiților actori.

Din moment ce România a devenit membră a Uniunii Europene, anumiți factori administrativi, care îngreunează în prezent cooperarea, se vor micșora și până la urmă vor dispărea. Ceea ce este și mai important, frontiera de stat – una dintre obstacolele cheie în calea cooperării sociale, economice și culturale în zonele de frontieră relevante – va fi eliminată.

În pofida acestor schimbări, activitățile de cooperare nu se vor dezvolta foarte repede, dacă cele mai importante condiții ale cooperării nu vor fi îmbunătățite în continuare. Înainte de toate, locuitorii, instituțiile, întreprinderile și municipalitățile trebuie să aibă acces ușor la informațiile cu privire la multitudinea de oportunități (fie ele de afaceri, educaționale, culturale sau chiar turistice și recreaționale), altfel nici nu vor lua în considerare posibilitatea de a coopera sau, pur și simplu, de a se folosi de aceste oportunități.

În al doilea rând, dacă accesul la informații este asigurat, acești actori trebuie să poată contacta cu ușurință partenerii lor de cooperare. Pentru apropierea persoanelor, firmelor și a instituțiilor este neapărată nevoie de o infrastructură de transport relativ dezvoltată.

De aceea, **primul pilon al strategiei propuse se adresează îmbunătățirii fluxului de informații și a infrastructurii de transport în zona de cooperare.**

După ce condițiile de bază au fost create, este nevoie de promovarea creșterii rapide a activităților de cooperare, pentru a exploata oportunitățile dezvoltării comune. În consecință, **cel de-al doilea pilon al strategiei propuse se axează pe sprijinirea inițiativelor de cooperare în diferite domenii.**

Activitățile de sprijinire trebuie să se concentreze pe zonele în care pot fi stabilite interese comune și care pot constitui o forță de acționare pentru dezvoltarea comună a zonei. **Pe baza analizei SWOT, la identificarea acestor zone cheie trebuie să avem în vedere următoarele:**

- Crearea de interese de afaceri comune va duce la îmbunătățirea nivelului de cooperare economică și va împiedica dezvoltarea economică divergentă a regiunilor de graniță a celor două țări.
- Caracteristicile naturale ale zonei reprezintă o valoare care poate fi păstrată doar prin intervenții comune.
- Una dintre condițiile de bază pentru crearea unor contacte economice și sociale este ca partenerii să se cunoască, de aceea se va acorda prioritate legăturilor sociale și culturale.

Abordarea strategică în cazul generării de proiecte este și ea un aspect important al implementării adecvate a programului. Proiectele de importanță strategică pentru o mare parte a zonei de frontieră vor fi identificate și promovate pe durata procesului de implementare. De fapt, a fost inițiată deja o colecție de concepte strategice pentru proiecte prin inițiativa autorităților naționale și prin implicarea județelor de nivel NUTS III. Această abordare pro-activă de identificare și dezvoltare de proiecte de importanță strategică va fi susținută pe întreaga durată a proiectului.

3.1.3 Obiective

Scopul strategic general al Programului de Cooperare

Apropierea persoanelor, comunităților și agenților economici din zona de frontieră pentru a facilita dezvoltarea comună a zonei de cooperare, bazându-se pe avantajele cheie specifice regiunii de graniță.

Obiective specifice

Scopul general al programului împreună **cu elementele de bază ale strategiei obținute din analiza SWOT** duc la formularea următoarelor obiective specifice:

- Obiectivul specific nr. 1: Îmbunătățirea infrastructurii de transport în vederea facilitării accesului mai bun în zona de frontieră.
- Obiectivul specific nr. 2: Îmbunătățirea fluxului de informații cu privire la oportunitățile comune din zona de frontieră
- Obiectivul specific nr. 3: Folosirea eficientă a resurselor naturale comune și protejarea bogățiilor naturale din zona de frontieră.
- Obiectivul specific nr. 4: Consolidarea contactelor economice din zona de frontieră pentru a intensifica dezvoltarea economică durabilă bazată pe avantaje comparative.
- Obiectivul specific nr. 5: Întărirea coerenței sociale și structurale la nivelul persoanelor și al comunităților.

Obiectivele specifice de mai sus se axează pe crearea unei baze solide pentru dezvoltarea comună. Cu toate acestea, pe lângă promovarea dezvoltării comune, programul va contribui și la protejarea și consolidarea echilibrului între principiile orizontale respectate de ambele părți. În stabilirea tuturor Priorităților am avut în vedere respectarea principiului dezvoltării durabile din punct de vedere al mediului, în sensul definit de articolul 17 din Regulamentul Consiliului. Pe baza acestei abordări, toate intervențiile din program vor îndeplini următoarele condiții:

- Vor asigura egalitatea între sexe
- Vor lua în considerare nevoile specifice ale persoanelor dezavantajate, ale persoanelor cu dizabilități sau ale celor care aparțin unei minorități etnice, mai ales minoritatea roma
- Vor asigura protecția și dezvoltarea mediului natural și al celui antropoc pentru a sprijini dezvoltarea durabilă

3.1.4 Identificarea axelor prioritare

Obiectivele orizontale amintite mai sus vor fi luate în considerare pe durata întregului ciclu al programului, inclusiv la faza de elaborare, de stabilire a indicatorilor pentru monitorizare și evaluare și a criteriilor de selecție a proiectelor pentru diferitele măsuri. Prioritatea va fi acordată proiectelor care contribuie în mod evident la atingerea unuia sau mai multora dintre aceste obiective.

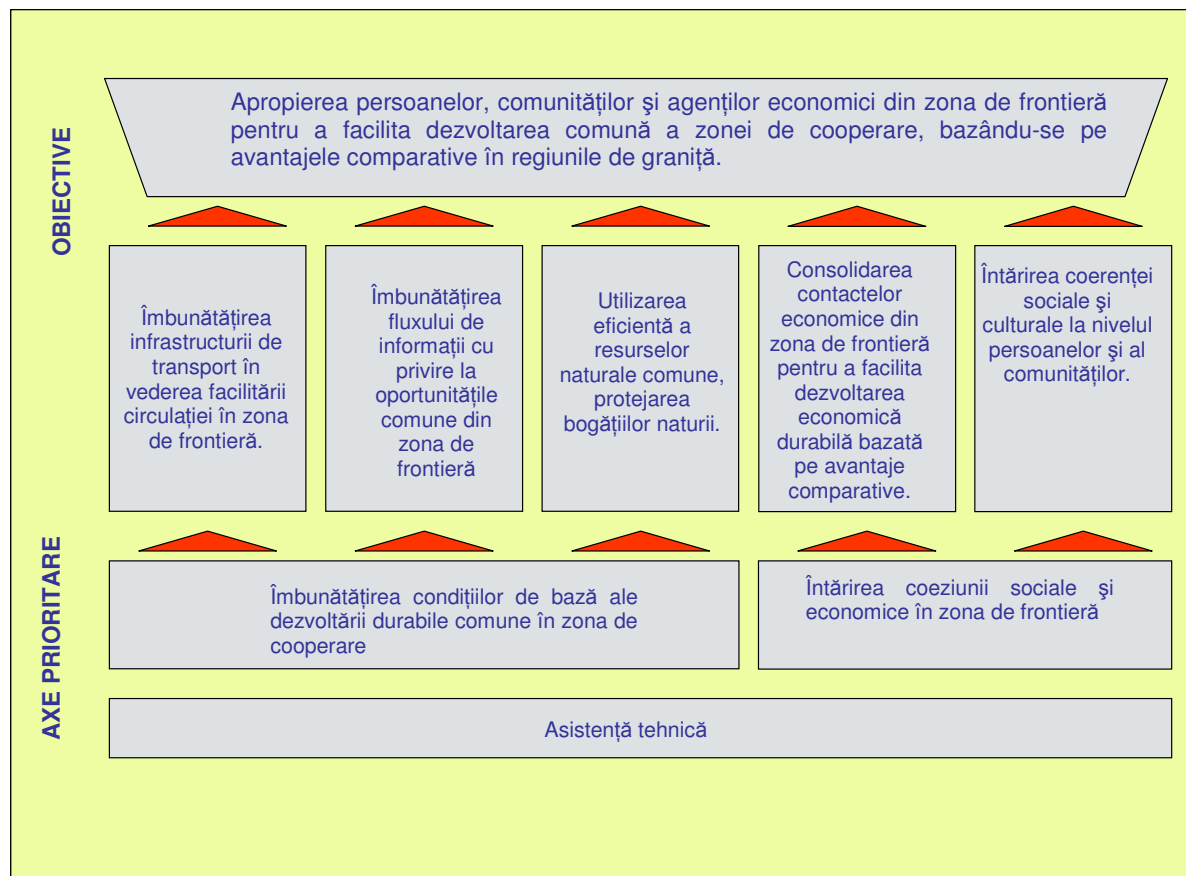
Strategia propusă se bazează pe doi piloni principali. Au fost identificate două axe prioritare prin care se poate implementa strategia propusă mai sus: axa prioritară 1 are legătură cu primul pilon al strategiei, iar axa prioritară 2 cu cel de-al doilea.

A fost identificată și o a treia axă prioritară care are ca scop facilitarea operativității și eficienței implementării programului asigurând asistența tehnică necesară.

- Axa prioritară 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în regiunea de cooperare (îmbunătățirea transportului, comunicațiilor și protecției mediului în regiunea transfrontalieră)
- Axa prioritară 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră (cooperări în domeniul afacerilor, cercetării și dezvoltării tehnice, educației, pieței muncii, sănătății și managementului riscului)
- Axa prioritară 3: Asistență tehnică

Axa prioritară 1 contribuie la realizarea obiectivului specific nr. 1, obiectivului specific nr. 2 și obiectivului specific nr. 3, iar axa prioritară 2 contribuie la realizarea obiectivelor specifice nr. 4 și 5.

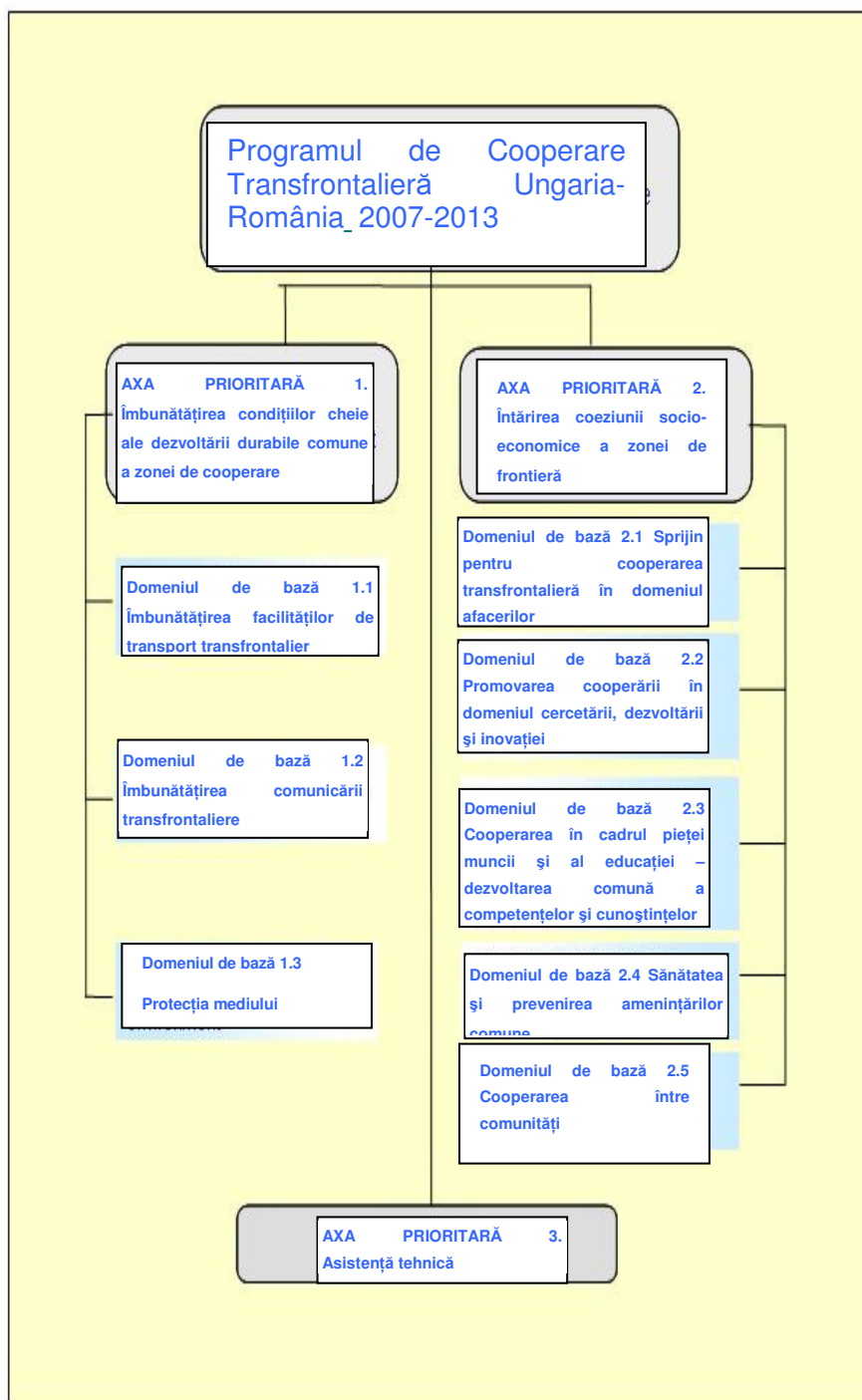
Interconexiunile dintre axele prioritare și obiectivele programului sunt ilustrate în graficul de mai jos.

Intervenții în cadrul axelor prioritare

Axele prioritare din care se constituie strategia sunt implementate printr-un anumit număr de intervenții cheie. Aceste intervenții sunt în strânsă legătură una cu cealaltă, se întăresc reciproc și se conformează strategiei prezentate în Secțiunea 3.1.1. Totalitatea acestor intervenții contribuie la atingerea obiectivelor programului, identificate în Secțiunea 3.1.2.

Graficul de mai jos prezintă în ansamblu intervențiile propuse în cadrul fiecărei axe prioritare.

3.1.5 Indicatorii la nivel de program

Având în vedere

- 1) Documentul de lucru nr. 2 - Orientări indicative cu privire la metodele de evaluare: *Indicatori de monitorizare și evaluare, 2007-2013*
- 2) Indicatorii de bază a cooperărilor transfrontaliere,

la nivelul Programului operațional sunt stabiliți următorii indicatori cheie:

Tabelul 1 - Indicatori la nivelul programului

Prioritate	Tip	Indicator	Definiție	Valori de referință		Ținta		Sursa
				Anul	Valoare	Anul	Valoare	
Nedisp.	Context	PIB în zona eligibilă	PIB/locuitor în <i>PPS (EU25=100)</i> , %	2007	35,7	2013		SO HU/RO
Nedisp.	Context	Nivelul șomajului în zona eligibilă	Rata șomajului, %	2007	4,6	2013		SO HU/RO
Nedisp.	Impact	Nivelul cooperării economice	Creștere în % a proporției României din cifra de afaceri a comerțului extern anual al Ungariei și invers	2007	0 %	2013	5 %	SO HU/RO

*Valori țintă pentru indicatorii de randament vor fi incluse în Manualul de implementare.

Indicatorii cu privire la teme orizontale identificate la nivelul programului sunt următorii:

Tabelul 2. Indicatori orizontali

Prioritate	Tip	Indicator	Definiție	Valoare țintă
1-2	Impact	Promovarea egalității de șanse	Contribuția activităților sprijinite la egalitatea șanselor	calitativă
1-2	Impact	Promovarea dezvoltării durabile	Contribuția activităților sprijinite la durabilitatea mediului	calitativă
1-2	Rezultat	Promovarea egalității de șanse	Procentajul noilor locuri de muncă ocupate de femei	
1-2	Rezultat	Promovarea dezvoltării durabile	Numărul proiectelor cu impact pozitiv asupra mediului sau care adaugă valoare pozitivă cu privire la bunele practici de mediu	
1-2	Rezultat	Promovarea bilingvismului	Numărul proiectelor care promovează administrația publică bilingvă, sprijină locuitorii bilingvi și publicațiile bilingve	

3.2 Principalele rezultate ale evaluării ex-ante

Scopul evaluării ex-ante este să asigure evaluarea Documentului de programare de către un expert independent. Această evaluare ex-ante a fost efectuată de către Pillars Consulting Ltd. Evaluarea examinează „Analiza zonei programului”, analiza SWOT, strategia, prioritățile, implementarea și prevederile financiare pentru a determina dacă Documentul de programare corespunde prevederilor legale ale UE. Procesul de evaluare ex-ante s-a bazat pe cooperarea între autori și evaluatori.

Documentul de programare conține analiza situației referitoare la regiunea și sectorul specific pentru care este destinat programul, ținând cont și de diferitele puncte forte și puncte slabe implicate. Analiza a luat în considerare diferențele semnificative dintre cele două țări, în ceea ce privește stadiul de dezvoltare al unui număr de domenii și al diferențelor pe care acestea le produc în caracteristicile sociale și economice. Constituie un avantaj faptul că în text sunt mai ales indicatori relativi, iar compararea cu cifrele UE are o regularitate adecvată.

Autorii au luat în considerare comentariile evaluatorilor la alcătuirea prezentei versiuni a Programului Operațional, astfel încât analiza SWOT este mult mai coerentă și în concordanță cu analiza zonei programului, iar observațiile sunt incluse în categoriile potrivite. Punctele forte, punctele slabe, oportunitățile și amenințările identificate în analiza situației sunt în general adecvate și importante și sunt în armonie cu elementele din tabelul SWOT.

Autorii au inclus în document și un rezumat al procesului de alcătuire a programului, care prezintă cele mai importante organizații, principalele faze ale procesului de lucru și rolul consultărilor sociale.

Nu există deficiențe în continuitatea logicii interne a versiunii actuale a Programului Operațional. În cursul verificărilor evaluatorii au stabilit că necesitățile și problemele fundamentale ale domeniilor de intervenție sunt prezentate în analiza zonei vizate de program sau în analiza SWOT. Îmbunătățirile aduse analizei zonei programului, care se concentrează în mare parte pe rezumate, se găsesc la sfârșitul fiecărui capitol.

Versiunea actuală are o coerență internă suficientă. Analiza zonei de program și analiza SWOT constituie un temei corespunzător pentru formularea strategiei, iar domeniile de intervenție descrise la priorități sunt potrivite pentru implementarea strategiei. La alcătuirea programului, autorii au luat în considerare caracteristicile regiunilor de graniță, învățămintele perioadei anterioare în care s-a alcătuit programul și ale OSC pentru perioada 2007-2013.

Ca urmare a consultărilor regulate sistemul indicatorilor s-a schimbat și perfecționat continuu în timpul perioadei de evaluare. Indicatorii au fost incluși la nivelurile corespunzătoare ale programului, astfel încât acum sunt aranjate într-o ordine ierarhică transparentă. În pofida acestui fapt, mai rămâne o problemă, și anume faptul că valoarea de plecare pentru aproape toți indicatorii este zero.

Capitolul propus referitor la implementare corespunde reglementărilor relevante, astfel încât ar trebui să fie potrivită pentru administrarea programului. Cea mai mare dificultate a evaluării a fost faptul că majoritatea „detaliilor” implementării se referă la faze ulterioare (ex. planurile de acțiune), pentru care evaluatorii nu mai au mandat de examinare a documentelor.

Evaluatorii au stabilit că este important ca la descrierea principiilor orizontale documentul să facă referire și la rolul viitor al acestora, deoarece în principal perioada de selecție a proiectelor este perioada care oferă posibilitatea de a pune în practică aceste principii.

3.3 Evaluarea strategică de mediu – rezumat netehnic

Evaluarea strategică de mediu (ESM) pentru Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 a fost coordonată de către RESPECT consulting, în calitate sa de partener în consorțiul responsabil pentru implementarea ESM. Scopul evaluării era de a compara programul cu un set de criterii de durabilitate din punct de vedere al mediului.

Documentele de referință folosite la efectuarea ESM au fost următoarele:

- Documentul Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România (versiunea finală din iulie)
- Documentul Programului de Cooperare Teritorială Europeană Ungaria-România 2007-2013 (versiunea nr. 11 din 19 februarie 2007)
- Documentul Programului de Cooperare Teritorială Europeană Ungaria-România 2007-2013 (versiunea nr. 11 din 2 martie 2007)
- Planul național de acțiune cu privire la schimbările climatice din România (2005-2007)
- Strategia națională de dezvoltare durabilă
- Strategia națională și Planul de acțiune cu privire la conservarea biodiversității și folosirea durabilă a componentelor sale în România
- Opinia Consiliului Județean al județului Békés
- Opinia Consiliului Județean al județului Csongrád
- Recomandările Atelierului ESM din cadrul programului de cooperare teritorială europeană Ungaria-România, Ungaria, Békéscsaba, 13 aprilie 2007.

3.3.1 Scopul ESM

- Identificarea principalelor impacturi asupra mediului
- Concentrarea nivelului strategic pe: programe, planuri, politici
- Evaluare bazată pe anumite metode, orientată pe procese și potrivită pentru subiectul evaluării
- Proces iterativ, nu un eveniment unic
- Influențarea procesului decizional pe toată durata programului
- Asigurarea transparenței procesului de evaluare și planificare și a participării publice la procesul decizional
- A avea în vedere și implementarea programului, nu numai procesul de planificare
- Documentarea rezultatelor ESM în rapoarte de mediu serioase (în rapoarte de mediu preliminară și la sfârșitul procesului de evaluare, într-un Raport de mediu final (RMF))
- Instrument cheie pentru asigurarea dezvoltării durabile (DD) în planificarea și implementarea programelor

3.3.2 Cadrul ESM relevant

- Directiva CE 42/2001 ESM;
- Convenția ESPOO (Espoo, 1991), Protocolul cu privire la evaluarea strategică de mediu (Kiev, 2003)
- „Protocolul ESM”;
- 2/2005 (I.11.) Ordinul guvernului ungar cu privire la reglementarea ESM;

- Decizia nr. 1076/08.07.2004 cu privire la organizarea procedurii de evaluare ecologică pentru unele planuri și programe în România;

Acest document prezintă rezumatul netehnic al evaluării strategice de mediu în conformitate cu punctul j) din anexa nr. 1 a Directivei CE 2001/42 cu privire la evaluarea strategică de mediu.

A. Rezumatul conținutului, principalele obiective ale planului sau programului și relația sa cu alte planuri și programe relevante

Zona de frontieră eligibilă cuprinde cele opt județe de nivel NUTS III care au, în general, o situație economică și socială asemănătoare. Orașele mari – reședințele de județ – joacă un rol definitoriu în dezvoltarea zonei, deoarece atât majoritatea instituțiilor publice, instituțiilor de învățământ superior, cât și principalii actori economici sunt concentrați în aceste orașe. Toate reședințele de județ – cu excepția orașelor Nyíregyháza și Timișoara – se află în imediata vecinătate a frontierei (la o distanță de 10-30 km), astfel încât impactul lor poate ajunge cu mult peste graniță.

Procesul de dezvoltare este încă în curs de desfășurare, iar accesibilitatea internațională a zonei a fost îmbunătățită foarte mult prin dezvoltarea conexiunilor la autostrăzi. Însă accesibilitatea micilor așezări rurale, mai ales cele din imediata vecinătate a frontierelor de stat este încă foarte dificilă.

Strategia programului are ca scop apropierea diferiților actori – persoane, agenți economici și comunități –, pentru a exploata mai ușor oportunitățile oferite de dezvoltarea comună a zonei de frontieră. Zona de cooperare se află în fața unui moment unic: aderarea României la Uniunea Europeană va rezulta în eliminarea treptată a frontierei de stat care împarte acum în două această regiune și care astfel separă oameni și comunități care sunt legați de altfel prin legături naturale și tradiționale. Aceasta este o schimbare majoră care va avea implicații importante asupra prezentei strategii. Astfel, strategia propusă se axează pe exploatarea acestei oportunități unice mai ales prin:

- Îmbunătățirea condițiilor de bază pentru cooperare prin rezolvarea celor mai importante probleme care stau în calea acestei cooperări;
- Sprijinirea inițiativelor de cooperare reale ale diferiților actori.

În pregătirea Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 au fost luate în considerare politicile relevante. Programul de dezvoltare pentru Noua Ungarie este considerată drept Cadrul Strategic Național de Referință al Ungariei care definește strategia de dezvoltare pentru asigurarea creșterii economice și a ocupării forței de muncă; stabilește cele mai importante sarcini în procesul de dezvoltare; asigură cadrul pentru alcătuirea programelor operaționale de dezvoltare care să reflecte obiectivele Lisabona și Göteborg și cere programelor naționale și regionale să se completeze și să se autosustină.

Integrarea Ungariei în spațiul european se va face prin intermediul cooperărilor transfrontaliere, multinaționale și transnaționale. Deși cooperarea teritorială europeană este strâns legată de CSNR, acesta din urmă nu include și alte documente cu privire la cooperarea teritorială. Acest subiect este tratat în documente separate.

Scopurile principale ale Cadrului Strategic Național de Referință al României pentru perioada 2007-2013 (CSNR) sunt accentuarea concentrării cu scop strategic asupra coeziunii și politicilor regionale economice și sociale ale României și crearea legăturilor corecte și

corespunzătoare cu politicile Comisiei Europene, mai ales cu Strategia Lisabona, care creează politicile pentru creșterea economică și crearea de locuri de muncă. CSNR își are originea în Planul Național de Dezvoltare (PND), care a fost dezvoltat cu scopul de a ghida sursele de finanțare naționale, europene și alte astfel de surse în direcția României.

Prin criteriile sale generale, Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 *diferă de alte Programe Operaționale sectoriale sau regionale ale Ungariei și României:*

- 1) Limitări teritoriale – doar 4 regiuni NUTS III din Ungaria și 4 regiuni NUTS III din România sunt eligibile pentru a primi finanțare din programul transfrontalier;
- 2) Proiecte comune – pentru a se încadra în programul transfrontalier participanții trebuie să aibă relații de cooperare care să rezulte în proiecte comune;
- 3) Beneficiari din sfera publică și non-profit – întreprinderile nu sunt eligibile pentru finanțare în cadrul Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România.

La nivelul măsurilor de intervenție, în cazul în care există suprapuneri cu programele operaționale sectoriale sau regionale, se vor defini criterii speciale în Manualul de implementare pentru a se face specificările necesare.

Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România a fost proiectat în așa fel, încât să fie în concordanță cu politicile și programele regionale și sectoriale. De aceea, la întâlnirile Comisiei Comune de Monitorizare vor fi invitați ca observatori pe de o parte reprezentanții principalelor agenții pentru dezvoltare regională, pentru a facilita sinergiile cu programele de dezvoltare regională, iar pe de altă parte reprezentanții ministerelor relevante, pentru a promova și asigura coerența sectorială.

B. Aspecte importante ale situației actuale a mediului înconjurător și posibila evoluție a mediului în cazul în care planul acestui program nu va fi implementat

Zona de frontieră are un mediu natural curat, nivelul diferitelor tipuri de poluare este relativ scăzut. Parcurile naționale și zonele de protecție peisagistică constituie aproape 9% din suprafața totală a zonei de cooperare în Ungaria și acoperă 50.000 ha în România. Râurile din zonă stabilesc legături naturale între partea românească și cea ungară, jucând un rol important în menținerea biodiversității. Totuși ele nu sunt folosite pentru asigurarea transportului pe apă, pentru irigare agricolă sau pentru producerea de energie, mai ales datorită faptului că sunt râuri mici. Pădurile-galerii unice de-a lungul râurilor constituie bogății naturale speciale ale zonei, prin multitudinea de animale, păsări și plante care trăiesc în ele.

O altă sursă a problemelor cheie este exploatarea necorespunzătoare a pământurilor și lipsa sistemelor de colectare a apei: combinația acestor doi factori are ca rezultat fie secete grave (în timpul verilor cu precipitații reduse), fie prezența în cantitate prea mare a apelor interne (în sezoanele ploioase, mai ales primăvara) în unele părți ale zonei de frontieră.

În ceea ce privește cantitatea de deșeuri municipale colectate anual pe cap de locuitor, putem observa o diferență majoră între o parte și cealaltă a zonei de frontieră. Cifrele cresc dinamic în Ungaria, ceea ce indică probabil atât un consum în creștere, cât și expansiunea sistemelor de colectare a deșeurilor. În România consumul crește probabil la fel de mult, însă nu există tendința de colectare mai eficientă a deșeurilor municipale. Ceea ce ne arată și nivelul relativ ridicat a depozitării ilegale a deșeurilor, fenomen a cărui contracarare va necesita eforturi comune.

C. Caracteristicile ecologice ale regiunilor posibil afectate semnificativ

O parte însemnată a zonei de frontieră este acoperită de parcuri naționale și zone de protecție peisagistică. O abordare mai integrată ar trebui adoptată pentru a evita ca acțiunile

locale să se concentreze doar pe o parte a frontierei: crearea de zone comune, dezvoltarea de proceduri manageriale comune și inițierea unor acțiuni comune.

O altă caracteristică a regiunii este abundența râurilor. Majoritatea trec peste graniță, purtând cu ele riscul inundațiilor și al poluării apelor. Ambele țări au în curs de implementare proiecte majore în domeniul prevenirii inundațiilor. Este foarte important ca aceste dezvoltări și amenajări complementare de prevenire a inundațiilor să fi coordonate și cu sisteme funcționale comune de avertizare. Un alt factor de risc important este cantitatea excesivă de ape interne ce se crează din când în când. Și aici este nevoie de măsuri de intervenție integrate.

În sfârșit, existența în trecut a unor importante surse de poluare industrială și tendința de creștere a volumului de deșeuri menajere în zona de cooperare necesită acțiuni comune în domeniul gestionării deșeurilor.

D. Probleme de mediu existente care sunt importante din punctul de vedere al programului, în special cele care au legătură cu zonele de importanță ecologică specială, ca de exemplu, zonele desemnate în conformitate cu prevederile Directivelor 79/409/CEE și 92/43/CEE

1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport transfrontalier – *Dacă se folosesc soluții ecologice, nu există impact negativ.*

1.2. Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere – *Irelevant*

1.3. Protecția mediului – *Impact pozitiv*

2.1. Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor – *Irelevant*

2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației – *Irelevant*

2.3. Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor – *Irelevant*

2.4. Sănătate și prevenirea amenințărilor comune – *Irelevant*

2.5. Cooperare între comunități – *Irelevant*

E. Obiectivele de protecție a mediului stabilite la nivel internațional, al Comunității și la nivel de stat membru, și care au relevanță pentru plan sau program, precum și modul în care aceste obiective și orice alte considerente de mediu au fost luate în considerare în timpul pregătirilor

Rețeaua NATURA 2000 înființată de Uniunea Europeană acoperă o parte însemnată a zonei de frontieră eligibilă. Aceasta este o rețea ecologică europeană interconectată care are ca scop menținerea biodiversității protejând atât diferitele tipuri de habitate naturale, cât și speciile de floră și faună de interes comunitar și asigurarea sprijinului pentru păstrarea și restaurarea durabilă a stării favorabile de conservare a acestora. Rețeaua constă în domeniile desemnate prin orientările UE 1) privind Ariile de importanță avifaunistică (AIA) (directiva privind conservarea păsărilor sălbatice, 79/409/CE); 2) privind Ariile speciale de conservare (directiva privind conservarea habitatelor naturale și a faunei și florei sălbatice, 43/92/CE).

Parcurile naționale și zonele de protecție peisagistică (ZPP) din Ungaria constituie aproape 9% din suprafața totală a zonei de cooperare. Există două parcuri naționale: Parcul Național Hortobágy (care face de asemenea parte din Patrimoniul Universal), și Parcul Național Körös-Maros (Criș-Mureș), precum și 6 zone protejate incluzând ZPP Bihari-Sík, ZPP Hajdúság, ZPP Közép-Tisza, ZPP Szatmár-Bereg, ZPP Mártély și ZPP Pusztaszer. În

România parcurile naturale și zonele naturale protejate acoperă cca. 50.000 ha. În zona programului se găsesc părți ale Parcului Natural Apuseni (județul Bihor), Parcul Natural Lunca Mureșului Inferior din județul Arad și mai mult de 40 de zone mai mici, identificate în cadrul Programului NATURA 2000 (zone cu protecție specială și situri de interes comunitar). Există și multe alte zone mai mici de protecție naturală, conform legislației naționale.

O altă resursă naturală importantă a regiunii este apa termală, care se găsește în toată zona de cooperare. Zona de frontieră dintre Ungaria și România este foarte bogată în ape termale cu efect terapeutic de bună calitate. În zonă există un număr foarte mare de stațiuni balneare, dintre care unele și-au dobândit deja renume internațional, de ex. Băile 1 Mai și Felix în România, Debrecen, Hajdúszoboszló și Gyula în Ungaria.

În zonele muntoase și deluroase ale părții românești există și alte resurse naturale de subsol, inclusiv minereuri (de fier, cupru, zinc, plumb, uraniu), metale prețioase – aur și argint – și materiale de construcții (nisip, granit, argilă și marmură).

În ceea ce privește resursele naturale de subsol, atât în România, cât și în Ungaria există o producție însemnată de petrol și gaze naturale. Apele geotermale și resursele naturale de bioxid de carbon sunt de asemenea exploatare.

F. Posibilele efecte ecologice semnificative, inclusiv efectele asupra biodiversității, populației, sănătății populației, florei, faunei, solului, apelor, aerului, factorilor climatici, posesiunilor materiale, patrimoniului cultural, incluzând patrimoniul arhitectural și arheologic, peisajului și relațiilor dintre acești factori

Vezi tabelul de la punctul G.

G. Măsurile preconizate pentru prevenirea, reducerea și pe cât posibil, decalarea tuturor efectelor adverse semnificative asupra mediului în cursul implementării planului sau a programului

Legendă (La evaluarea efectelor s-a folosit următorul set de criterii (Anexa nr. 1, nota de subsol):

- IR = irelevant
- + = efect pozitiv
- = efect negativ
- C = cumulativ
- S = sinergetic
- Ts = termen scurt
- Tm = termen mediu
- TI = termen lung

<i>Măsura intervenție</i>	<i>de</i>	Elemente ecologice potențiale afectate	Efect	Măsuri preventive – reducerea efectelor adverse
1.1. Îmbunătățirea facilităților transport	<i>de</i>	Biodiversitate	-/C/Ts	Dacă se folosesc soluții ecologice, nu există impact negativ semnificativ.
		Floră	-/C/Ts	
		Faună	-/C/Ts	

<i>transfrontalier</i>	Starea de sănătate a populației	-/S/TI	
	Sol	-/C/TI	
	Apă	-/C/Ts	
	Aer	-/C/TI	
	Patrimoniul cultural	IR	
<i>1.2 Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere</i>	Biodiversitate	IR	
	Floră	IR	
	Faună	IR	
	Starea de sănătate a populației	IR	
	Sol	IR	
	Apă	IR	
	Aer	IR	
	Patrimoniul cultural	IR	
<i>1.3 Protecția mediului</i>	Biodiversitate	+	
	Floră	+	
	Faună	+	
	Starea de sănătate a populației	+	
	Sol	+	
	Apă	+	
	Aer	+	
	Patrimoniul cultural	IR	
<i>2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor</i>	Biodiversitate	IR	
	Floră	IR	
	Faună	IR	
	Starea de sănătate a populației	IR	
	Sol	IR	
	Apă	IR	
	Aer	IR	
	Patrimoniul cultural	IR	
<i>2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației</i>	Biodiversitate	IR	
	Floră	IR	
	Faună	IR	
	Starea de sănătate a populației	IR	
	Sol	IR	

	Apă	IR	
	Aer	IR	
	Patrimoniul cultural	IR	
<i>2.3 Cooperarea în cadrul pieței muncii și în educație – dezvoltarea comună a competențelor și cunoștințelor</i>	Biodiversitate	IR	
	Floră	IR	
	Faună	IR	
	Starea de sănătate a populației	IR	
	Sol	IR	
	Apă	IR	
	Aer	IR	
	Patrimoniul cultural	IR	
<i>2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune</i>	Biodiversitate	IR	
	Floră	IR	
	Faună	IR	
	Starea de sănătate a populației	+	
	Sol	IR	
	Apă	IR	
	Aer	IR	
	Patrimoniul cultural	IR	
<i>2.5 Cooperarea între comunități</i>	Biodiversitate	IR	
	Floră	IR	
	Faună	IR	
	Starea de sănătate a populației	IR	
	Sol	IR	
	Apă	IR	
	Aer	IR	
	Patrimoniul cultural	+	

H. Scurt rezumat al motivelor pentru care s-au selectat prezentele alternative și descrierea efectuării evaluării, menționând și dificultățile apărute în timpul întocmirii datelor cerute (ca de exemplu deficiențe tehnice sau lipsă de know-how)

În documentul programului evaluat, în cursul procesului de ESM, planificatorii nu au prezentat alternative, astfel încât acestea nu au putut fi evaluate.

I. Descrierea măsurilor preconizate cu privire la monitorizare conform Articolului 10

Prezentul capitol oferă informații în conformitate cu articolul nr. 10 și anexa nr. 1 lit. i) a Directivei nr. 2001/42/CE (Directiva ESM). Intenția a fost ca procesul de monitorizare să fie desfășurat împreună cu alte procese de evaluare, pentru evitarea confuziilor sau a dublării (monitorizarea ESM este coordonată cu evaluarea pe termen mediu al programului și cu evaluarea finală la încheierea programului). Schimbul de informații rezultat din monitorizarea ESM și monitorizarea programului va avea probabil o influență pozitivă asupra proiectării generale a programului.

Caracterul programului și strategia sa definită la modul general la nivelul axelor prioritare, care schițează tipuri indicative ale activităților finanțate necesită îndeosebi măsuri netehnice și tehnice pentru a preveni, elimina, minimaliza și compensa impacturile ecologice. Având în vedere activitățile de planificare peisagistică este necesar să luăm în considerare documentele de planificare peisagistică deja adoptate. În cazul tuturor activităților care au impact direct sau indirect, evaluarea impactului ecologic trebuie efectuată pe baza criteriilor stabilite de către legislația națională.

În cazul măsurilor tehnice, în timpul planificării tehnologiilor de producție, dezvoltării infrastructurii și turismului și a activităților asigurând capitalul uman pentru proiectele finanțate, beneficiarilor li se cere – în limita posibilităților – aplicarea celor mai bune tehnologii disponibile, promovarea protecției mediului și minimalizarea impactului negativ asupra:

- Bazei geologice și solului
- Aerului
- Apelor subterane și de suprafață
- Faunei și florei
- Structurii și caracterului peisajului
- Activităților socio-economice
- Zonelor protejate
- Sistemelor de stabilitate ecologică
- Stării de sănătate a populației

Din punctul de vedere al măsurilor netehnice este de o importanță aparte promovarea activităților educaționale legate de protecția mediului și conservarea bogățiilor naturale, promovarea parteneriatelor dintre reprezentanții agenților industriali și autoritățile însărcinate cu protecția și monitorizarea mediului și a patrimoniului cultural, inclusiv municipalitățile, în vederea coordonării intereselor diferiților participanți chiar din stadiul inițial de pregătire a proiectelor. Dintre aceste măsuri fac parte și interconexiunile dintre implementarea măsurilor tehnice menționate și activitățile de informare și educare, fenomen ce produce consecințe pozitive și introduce experiența câștigată și în domenii care nu sunt vizate în mod direct de proiect, cât și sprijinirea parteneriatului dintre instituțiile științifice din regiune și reprezentanții agenților industriali și ai autorităților locale pentru a contribui la introducerea și răspândirea cunoștințelor și informațiilor referitoare la protecția naturii și dezvoltare ecologică, în condițiile care se concentrează pe dezvoltarea competitivității, având ca rezultat stimularea activităților economice în regiune.

Monitorizarea și evaluarea impacturilor se efectuează folosindu-se de procedurile și documentele standard (rapoarte de evaluare, rapoarte de monitorizare a programului, solicitări de alocare) atât la nivel de proiect, cât și la nivelul programului.

Tot pe baza recomandărilor ESM s-au inclus în documentul programului indicatori privind aspectele ecologice pentru a face posibilă monitorizarea mediului macroeconomic al programului și respectarea principiilor dezvoltării durabile. În timpul evaluărilor interimare și finale se vor monitoriza indicatorii din următoarele domenii:

- ▶ Promovarea dezvoltării durabile
- ▶ Utilizarea infrastructurii
- ▶ Îmbunătățirea transportului
- ▶ Sănătatea și prevenirea riscurilor
- ▶ Situația îmbunătățită a mediului
- ▶ Protecția mediului și a naturii

Monitorizarea operativității și eficienței măsurilor de intervenție, bazată pe indicatorii de proiect (indicatori de bază) poate fi efectuată la un nivel satisfăcător pe baza orientărilor prezentate în documentul strategic. Aceasta permite de asemenea compararea impactelor planificate cu cele obținute și furnizează structurilor manageriale informațiile necesare în managementul întregului program și a componentelor acestuia.

La nivelul proiectului, mai ales în cazul proiectelor mai mari, este necesară monitorizarea și evaluarea regulată a valorii adăugate (pe baza analizei costuri-beneficii) ce ia în considerare impacturile ecologice, precum și costurile și beneficiile proiectului.

În prima etapă se așteaptă ca beneficiarul să efectueze o sortare generală a proiectelor finanțate. Astfel, fiecare proiect finanțat trebuie analizat din punct de vedere al efectelor sale legate de interesele privind protecția mediului. Evaluarea se poate efectua folosind matrixul și procedura de relevanță: în primul rând, trebuie verificat dacă există efecte identificabile, iar în al doilea rând efectele trebuie clasificate. Pentru a evita clasificarea falsă, trebuie folosit un sistem general de trei clase (efecte pozitive, efecte neutre / fără efecte, efecte negative). Dacă există date suplimentare relevante și disponibile, acestea pot sprijini procesul de evaluare, de ex. date ecologice relevante colectate în conformitate cu sistemul de indicatori al Programului Operațional.

În a doua etapă trebuie formulate comentariile și sugestiile bazate pe experiența experților și pe datele colectate în etapa întâi. Presortarea proiectelor finanțate ne poate da o primă idee despre eventualele dezvoltări problematice.

Pe lângă această monitorizare la nivel de proiect, trebuie solicitate expertize suplimentare care să ne ofere informații mai detaliate cu privire la aspecte de mediu speciale și trebuie formulate recomandări pentru implementarea în continuare a programului sau faza următoare a programării. Datorită importanței sale, procesul de selecție a proiectelor trebuie să se bucure de o atenție specială.

Sistemul de monitorizare alcătuit pe baza expertizelor va fi aplicat și în cazul în care programul se modifică (în relație cu aspectele ecologice), dar și în cazul în care se vede clar că circumstanțele (mai ales cu privire la situația ecologică) s-au schimbat în mod semnificativ. În acest caz, centrul de interes al preocupărilor ecologice se poate schimba și el. Expertizele efectuate trebuie să ofere informații despre problemele ecologice noi sau schimbate, și să propună sugestii privind modalitatea de implementare a programului în viitor, dat fiind faptul că, în aceste cazuri, datele prezentului Raport Ecologic ar putea fi depășite.

Calitatea procedurilor de monitorizare și evaluare și eficiența datelor empirice astfel obținute depinde de calitatea datelor disponibile (a sistemelor de monitorizare) și de competiția utilizatorilor.

3.4 Teme orizontale

3.4.1 Egalitate de șanse și nediscriminare

Articolul 14 din Regulamentul general cu privire la utilizarea Fondurilor Structurale și Fondului de Coeziune prevede că „Statele membre și Comisia trebuie să asigure promovarea egalității dintre bărbați și femei și integrarea aspectului legat de sexe pe durata diferitelor faze ale implementării Fondurilor”. În continuare articolul stipulează și ca „Statele membre și Comisia să ia măsurile necesare pentru prevenirea oricăror acte de discriminare pe bază de sex, rasă sau origine etnică, religie sau convingeri religioase, dizabilități, vârstă sau orientare sexuală pe durata diferitelor faze ale punerii în aplicare a Fondurilor și, mai ales, pe durata accesului la acestea.”

În zona de cooperare există o anumită disparitate în privința segregării ocupării, rata de activitate și remunerația forței de muncă masculine și celei feminine. Din acest motiv, femeile se confruntă cu probleme mai mari, de ex. accesul la transport, sprijin în îngrijirea copiilor, educație și fonduri inițiale de instruire. Stereotipiile și așteptările legate de rolurile tradiționale ale celor două sexe limitează, și ele, opțiunile și posibilitățile femeilor de a participa cu șanse egale pe piața muncii.

Pentru a se conforma cerinței asigurării egalității de șanse și a principiului de nediscriminare, programul își propune să crească și să asigure accesul îmbunătățit la educație, la instruire în dezvoltarea de afaceri și la oportunități de angajare pentru femei, pentru persoanele cu dizabilități și pentru minoritățile etnice prin inițiative transfrontaliere și să promoveze înțelegerea și dezvoltarea bunelor practici pentru a contracara stereotipiile și așteptările tradiționale cu privire la roluri, cu scopul de a ajuta aceste grupuri dezavantajate să participe cu șanse egale la viața economică a regiunilor de graniță.

Egalitatea de șanse și nediscriminarea sunt promovate pe durata întregului ciclu de program. Aceste principii au fost respectate pe deplin în procesul de parteneriat destinat pregătirii Programului. Ele sunt reflectate și în modul în care au fost stabiliți indicatorii pentru monitorizare și evaluare, precum și în criteriile de eligibilitate și selecție a proiectelor de aplicat în cadrul diferitelor măsuri, criteriile ce au fost incluse în documentul complementar al Programului.

În cadrul fiecărei măsuri de intervenție se va asigura egalitatea de șanse, acordându-se atenție specială celor de mai jos:

- Măsura de intervenție 2.3 – Cooperarea în cadrul pieței muncii – în cadrul acestei măsuri de intervenție se vor depune eforturi suplimentare pentru implicarea, pe cât posibil, a femeilor și a grupurilor dezavantajate în diferitele programe de instruire și pentru a le asigura acces mai bun la informațiile de pe piața muncii.
- Măsura de intervenție 2.4 – Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune – această măsură de intervenție își propune îmbunătățirea accesului la serviciile de sănătate în regiune. Se va acorda o atenție specială asigurării accesului mai bun la aceste servicii grupurilor dezavantajate din zonă.
- Măsura de intervenție 2.5 – Cooperarea între comunități – această măsură de intervenție va sprijini mai ales inițiativele de cooperare din diferite domenii ale comunităților locale. În cadrul acestei măsuri de asemenea se va asigura egalitatea de șanse cu privire la participarea femeilor și grupurilor sociale dezavantajate la programe, evenimente și alte inițiative organizate ca parte a acestei măsuri.

De asemenea, măsurile de informare și publicitate și procesul de selecție a proiectelor va asigura accesul persoanelor care locuiesc în zona de frontieră la oportunitățile oferite de program fără nicio discriminare pe bază de sex, rasă sau origine etnică, religie sau convingeri religioase, dizabilități, vârstă sau orientare sexuală.

3.4.2 Dezvoltare durabilă

Dezvoltarea socio-economică și integrarea regiunilor de graniță se va efectua în așa fel, încât să se asigure durabilitatea în domeniul socio-economic și cel al mediului. Cadrul strategic respectiv, bazat pe analiza SWOT impune ca toate măsurile să recunoască și să utilizeze în mod corespunzător punctele forte ecologice ale regiunilor de graniță, fără să dăuneze mediului din zonă. În cadrul programului, măsurile de intervenție sunt concepute în așa fel, încât să constituie o soluție pentru punctele slabe și amenințările identificate din punctul de vedere al condițiilor ecologice.

Programul are în vedere propunerea Consiliului European cu privire la principiul dezvoltării durabile din punct de vedere ecologic. Potrivit articolului 17 din „Concluziile Consiliului European din 8-9 martie 2007” tehnologiile ecologice și eco-inovațiile contribuie la realizarea obiectivelor Strategiei Lisabona cu privire la creștere economică și ocuparea forței de muncă combinate cu schimbările climatice. În paralel cu prevederile legale, programul se concentrează pe protecția mediului și a biodiversității, definind măsuri de intervenție care au impact real asupra dezvoltării durabile din punct de vedere ecologic pe termen lung, cu legături transfrontaliere clare.

Chiar dacă prezentul program nu operează cu resurse financiare atât de importante, încât să poată finanța proiecte majore care să influențeze decisiv lupta împotriva schimbărilor climatice, toată strategia din cadrul programului este construită în jurul ideii de dezvoltare durabilă. Prima axă prioritară – Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare – s-a stabilit în așa fel, încât să susțină în mod optim ideea de dezvoltare durabilă. Măsura de intervenție 1.3 – Protecția mediului natural al zonelor comune – implică acțiuni ale căror scop direct este realizarea sustenabilității zonei din punct de vedere ecologic, pe termen lung. Pe lângă acesta, există și câteva alte activități care contribuie la reducerea schimbărilor climatice.

Partea programului referitoare la combaterea schimbărilor climatice în zona programului se concentrează pe următoarele domenii și activități:

- **Creșterea eficienței în folosirea energiei** este cel mai rapid și mai ieftin mod de combatere a schimbărilor climatice. Totodată este și o provocare mare și complexă, pentru că trebuie schimbată mentalitatea oamenilor. În primul rând sectorul public și cel privat sunt principalii actori în risipa de energie a societății. Măsura de intervenție 1.3. – Protecția mediului – are ca scop, printre altele, conștientizarea cât mai bună a populației din zona de frontieră în acest domeniu, prin finanțarea activităților comune de relații publice.
- **Folosirea resurselor de energie regenerabile** va fi finanțată indirect prin axa prioritară nr. 2 – Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră – prin finanțarea de proiecte care au ca scop organizarea producției agricole, în special a producției materiei prime pentru combustibili biologici. Ambele state membre au obligația să crească rata de combustibili organici cu 10% până în 2020. Investițiile adiacente în construirea de infrastructuri antreprenoriale comune vor constitui și ele, o prioritate.
- **Activitățile de reducere a poluării** vor fi finanțate direct prin măsura de intervenție 1.3 – Protecția mediului – în cadrul căreia una dintre activități se va ocupa numai de crearea și armonizarea colectării eficiente a deșeurilor solide și a sistemelor de procesare. Măsura de intervenție 1.1. – Îmbunătățirea facilităților de transport transfrontalier – are ca scop finanțarea construcțiilor ce asigură noi conexiuni între localități aflate de o parte de și cealaltă a graniței, precum și îmbunătățirea serviciilor de transport public transfrontalier. Proiectele corespunzătoare acestor concepții vor contribui la reducerea poluării. 20% din bioxidul de carbon poluant este rezultatul transportului, iar 98% din acest procentaj se datorează transportului cu autovehicule.

- **Prezervarea biodiversității și a speciilor autohtone:** Regiunea de graniță este, în mod tradițional, o regiune agricolă unde biodiversitatea a suferit catastrofe majore de-a lungul secolului 20 (s-au introdus plante noi, s-au folosit preparate chimice, etc.). Măsura de intervenție 2.1 va finanța cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor și va acorda preferință întreprinderilor care promovează agricultura tradițională. Aceasta din urmă va fi finanțată prin măsura de intervenție 1.3, care va asigura folosirea eficientă a resurselor de apă din zona programului și se va concentra pe restaurarea durabilă a câmpurilor umede. Măsura de intervenție 2.2. – Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației – va acorda prioritate proiectelor care au ca scop folosirea de specii autohtone în sectorul agricol și cele care vor promova biodiversitatea. Măsura de intervenție 1.3. – Protecția mediului – va finanța proiectele de protecție a naturii care vizează și creșterea coerenței ecologice dintre cele două țări.

Toate celelalte măsuri de intervenție ale programului sunt și ele concepute în așa fel (din punctul de vedere al obiectivelor, al eligibilității și al sistemelor de selecție), încât să se evite orice deteriorare a condițiilor ecologice în aceste regiuni și acestea să contribuie la bunăstarea economică și socială.

Respectarea acestui principiu va fi asigurat prin:

- Includerea de întrebări standard cu privire la efectele ecologice în formularele de aplicare și asigurarea criteriilor de evaluare ale proiectului pentru a sprijini luarea deciziilor.
- Acordarea priorității proiectelor care au un efect pozitiv asupra mediului sau care contribuie la conservarea, dezvoltarea sau reabilitarea înzestrărilor existente față de proiectele care nu oferă nimic din acest punct de vedere.
- Acordarea priorității proiectelor care cresc eficiența energetică într-un fel sau altul și/sau se bazează pe resurse de energie regenerabile.
- Excluderea oricărui proiect care are un efect potențial dăunător asupra mediului
- Finanțarea unor acțiuni destinate conștientizării problemelor de mediu și armonizarea atât cu sectorul comercial, cât și cu cel administrativ și instruirea publicului larg cu privire la faptul că performanța ecologică de nivel înalt poate asigura un avantaj pe termen lung din punctul de vedere al competitivității.

Obiectivul orizontal de dezvoltare durabilă va fi un factor important și în timpul selecției și implementării proiectelor.

3.4.3 Parteneriat

Așa cum este stipulat și în Prevederile legale generale, „statul membru va organiza, dacă este cazul, și în concordanță cu legislația și practica națională în vigoare, parteneriate cu următoarele autorități și organisme:

- Autoritățile competente publice regionale (NUTS III), locale, urbane și alte autorități publice;
- Partenerii economici și sociali;
- Orice alte organisme relevante reprezentând societatea civilă, parteneri ecologici, organizații neguvernamentale și organisme responsabile pentru promovarea egalității de șanse dintre bărbați și femei.”

Întregul ciclu al programului, inclusiv pregătirea, implementarea, monitorizarea și evaluarea programului, a fost conceput în așa fel, încât să asigure implicarea activă a partenerilor relevanți. Așa cum s-a prezentat în Capitolul 1.2, partenerii au fost implicați în procesul de desfășurare al programului mai ales prin următoarele metode:

- Întâlniri regulate ale Grupului Operațional;

- Consultări cu diferiții parteneri;
- Consultări cu ministere și alte instituții sectoriale;
- Consultări ale strategiei bazate pe internet

Întregul program promovează ideea de parteneriat special – parteneriatul transfrontalier – prin care se pot finanța numai proiecte comune ale partenerilor români și ungari. Aplicarea principiului de Partener lider de proiect stimulează de asemenea ideea parteneriatului.

Pe lângă acestea, procedurile de implementare, structura și compunerea diferitelor instituții și organisme au fost concepute în așa fel, încât să asigure un parteneriat în care fiecare partener, din ambele țări, să aibă un rol relativ egal pe toată durata procesului de implementare.

„La toate nivelurile ciclului de implementare a programului se va asigura prin acorduri de management corespunzătoare – pe lângă respectarea standardelor minime cerute de lege – ca să se evită posibilele efecte care nu sunt durabile sau sunt nefavorabile pentru mediu, mai ales a celor care au un impact asupra schimbărilor climatice, menținerii biodiversității și a ecosistemelor precum și asupra exploatării resurselor naturale, respectiv ca aceste efecte să fie evitate sau reduse în așa măsură încât efectele / sarcinile de mediu ale Programului Operațional în ansamblu să se mențină la un nivel neutru din punct de vedere al climei și resurselor. Efectele pozitive și potențialul sinergetic al Programului Operațional în sensul optimizării contribuției sale la dezvoltarea durabilă din punct de vedere ecologic să fie exploatate la maximum oriunde este posibil și să fie întărite.

Executarea unei astfel de funcții manageriale ecologice prevede, printre altele, activități ca definirea unor orientări pentru evaluarea și implementarea aspectelor ecologice, schimburi de experiență structurate și dezvoltarea capacităților, stabilirea de indicatori, formularea proiectului în așa fel încât să conțină soluții ecologice și întrebuintarea criteriilor de selecție eficiente.

3.4.4 Bilingvism

Caracterul special al programului – și anume caracterul de cooperare transfrontalieră – necesită introducerea și aplicarea unui alt principiu orizontal – bilingvismul. Programul va finanța implementarea proiectelor care implică parteneri din ambele țări, cu limbi materne diferite. Chiar dacă partenerii (sau unii dintre ei) vorbesc limba celuilalt, ar fi corect să se ofere șanse egale de exprimare tuturor celor implicați, indiferent de limba lor maternă, asigurându-se bilingvismul în decursul implementării proiectului.

Acest lucru necesită ca documentele cheie ale proiectului și rezultatele (sau documentele legate de acestea) să fie întocmite atât în limba română, cât și în limba maghiară. Această condiție va fi inclusă în contractul de grant al aplicanților selectați. Pe lângă asigurarea de oportunități egale la nivelul proiectelor, acest lucru eficientizează și el difuzarea informațiilor despre inițiativele de succes și bunele practici identificate în cursul programului.

3.5. Coerența cu obiectivele UE și alte măsuri de intervenție

3.5.1 Politici ale UE

Uniunea Europeană a stabilit câteva cadre de politici la nivel european pentru diferite sectoare, care sprijină identificarea dezvoltării în sectoarele respective. Din acest motiv, la pregătirea Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 au fost luate în considerare cele mai importante dintre aceste politici.

În prezentul capitol ne vom referi pe scurt la cele mai importante politici ale UE luate în considerare în timpul pregătirii programului.

- **Politica ecologică:** axa centrală a politicii ecologice este dezvoltarea durabilă. Așa cum descrie foarte clar și Capitolul 3.4.2, unele măsuri de intervenție identificate ca făcând parte din program contribuie în mod direct la crearea condițiilor pentru dezvoltare durabilă și protecția mediului. Toate măsurile de intervenție au fost concepute în așa fel, încât să respecte valorile ecologice.
- **Transporturile:** Uniunea Europeană a contribuit la acest sector oferind piețelor naționale posibilitatea competiției și îndepărtând barierele fizice și tehnice din calea liberei circulații, un fundament important al politicii sale de transport. Programul contribuie în mod direct la îndepărtarea acestor bariere între Ungaria și România. El promovează de asemenea dezvoltarea infrastructurii rutiere, feroviare, precum și îmbunătățirea serviciilor de transport pe cale ferată, un alt principiu important al politicii de transport al UE. Programul promovează și folosirea mai eficientă a facilităților de transport existente.
- **Societatea informațională:** Revoluția sistemelor de comunicare este dusă mai departe de către tehnologie și forțele pieței. Uniunea Europeană s-a implicat activ în acest proces, stabilind ritmul deschiderii piețelor către competiție, susținând egalitatea de șanse a participanților, creând o structură de reglementare dinamică, protejând interesele consumatorilor și chiar stabilind standarde tehnice. O prioritate ar fi prevenirea „divizării digitale” dintre regiunile bogate și cele sărace (deseori aflate la periferie) ale UE, acestea din urmă având acces mai redus la internet și alte servicii digitale noi. Una dintre măsurile de intervenție ale prezentului program (Măsura de intervenție 1.2) contribuie direct în mai multe feluri la realizarea acestei priorități. **În domeniul audiovizual și media** există mari interese comerciale și probleme care țin de diversitatea culturală, serviciile publice și responsabilitatea socială. Programul încearcă și în acest sector să folosească aceste mijloace pentru a încuraja cooperarea transfrontalieră și pentru a elimina atât frontierele fizice, cât și pe cele virtuale.
- **Ocuparea forței de muncă și politicile sociale:** Prioritățile comune și obiectivele individuale ale statelor membre cu privire la politicile de ocupare a forței de muncă sunt stabilite în Orientările Europene multi-anuale de ocupare a forței de muncă, adoptate în comun de către toate statele membre. Orientările valabile în prezent au fost stabilite pentru perioada 2005-2008. Aceste orientări stau la baza programelor de reformă naționale și a componentei pentru ocuparea forței de muncă a „Programului Lisabona” al UE, care se ocupă de toate acțiunile UE menite să promoveze cunoștințele și inovația, să creeze o Europă care mai atractivă pentru investitori și pentru forța de muncă și să creeze locuri de muncă mai multe și mai bune. Programul de cooperare transfrontalieră contribuie direct la crearea unei piețe a muncii mai integrate în zona de frontieră, ceea ce poate avea ca rezultat reducerea ratei șomajului și folosirea mai eficientă a resurselor umane. Pentru mai multe informații despre programele de reformă naționale, vezi subcapitolul 3.5.5 Programele de reformă naționale ungare și române, alcătuite pe baza Programului Lisabona

- **Sănătatea publică:** Chiar dacă sănătatea este un domeniu în care responsabilitatea primară le revine statelor membre, există multe probleme de sănătate publică care pot fi abordate cel mai eficient la nivelul UE. Politica de sănătate a UE prevede că cetățenii UE au dreptul să se trateze într-o alt stat membru decât cel în care locuiesc. Acest fapt este de o importanță deosebită pentru oamenii care locuiesc în regiunile de graniță sau au nevoie de tratament special. Programul are ca scop eliminarea obstacolelor din calea folosirii infrastructurii de sănătate a regiunilor de graniță într-un mod mai integrat și asigurarea folosirii celui mai apropiat centru de îngrijire medicală, chiar dacă acesta este situat de cealaltă parte a frontierei.
- **Cercetare și dezvoltare:** Competitivitatea este o provocare majoră pentru UE. UE a stabilit obiectivul de a crește procentul alocat din PIB pentru cercetare la 3% până în 2010 și de a crește sectorul privat la 67% până la același termen (comparativ cu 56% în 1999). UE realizează aceste obiective mai ales prin Programe Cadru care coincid cu ciclurile bugetare ale UE. Cel de-al șaptelea Program Cadru (PC7) al UE va fi în vigoare în perioada 2007-2013. Programele cadru se bazează pe principiul creării unui Spațiu de Cercetare European (SCE) al cărui scop este să eficientizeze cercetarea europeană, înlocuind sistemul de cooperare nedeterminat dintre cercetători și instituțiile de cercetare cu programe de cercetare integrate transfrontaliere și interdisciplinare. Cea mai importantă măsură de intervenție (Măsura de intervenție 2.2) al Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 are ca scop exact acest lucru: îmbunătățirea cooperării între cercetători și instituțiile de cercetare de cele două părți ale frontierei pentru a asigura exploatarea eficientă și dezvoltarea integrată a infrastructurii de cercetare deja existente și pentru a dezvolta competitivitatea zonei.
- **Educație, instruire, tineret:** Posibilitățile oferite de către UE cetățenilor săi de a trăi, studia și munci în alte țări decât țara lor natală contribuie într-o mare măsură la înțelegerea interculturală, la dezvoltarea personală și la exploatarea întregului potențial economic al UE. Programul promovează o și mai activă cooperare transfrontalieră în domeniul educației și instruirii pentru a exploata și mai eficient resursele zonei în aceste domenii și pentru a oferi populației o paletă și mai variată de servicii de calitate. Formarea continuă este un alt element central al politicii educaționale a UE, promovat și prin intermediul acestui program.
- **Cultură:** Limba, literatura, artele vizuale și scenice, arhitectura, artele manuale, cinematografia și televiziunea - toate fac parte din diversitatea culturală a Europei. Chiar dacă aparțin de specificul unei țări sau al unei regiuni, acestea fac parte din patrimoniul cultural european comun. Uniunea Europeană are două obiective în acest sens: menținerea și prezervarea acestei diversități și facilitarea accesului la ea. În cadrul celor mai importante măsuri de intervenție ale sale, programul își propune exact acest lucru: promovează cooperările culturale și folosirea mass media pentru a familiariza oamenii cu valorile altor grupuri și cu patrimoniul cultural.

3.5.2 Orientările Strategice Comunitare pentru Coeziune 2007-2013

Conform Articolului 25 din Regulamentul general, „Consiliul va stabili orientări strategice concise la nivel Comunității cu privire la coeziunea economică, socială și teritorială și va defini un cadru indicativ la nivelul intervenției Fondurilor, având în vedere și alte politici relevante ale Comunității”.

Astfel Ghidurile Strategice Comunitare (GSC) oferă un cadru strategic pentru fiecare măsură de intervenție finanțată din Fonduri, inclusiv pentru programele de cooperare teritorială. Ceea ce înseamnă că obiectivele și propunerile GSC trebuie luate serios în considerare la proiectarea programului.

Potrivit GSC, în cadrul politicii de coeziune aspectul geografic contează foarte mult, de aceea în cursul elaborării programelor, statele membre și diferitele regiuni trebuie să acorde

atenție sporită situației geografice. Din punct de vedere teritorial, GSC se axează pe următoarele:

- Contribuția orașelor la creșterea economică și la crearea locurilor de muncă
- Sprijinirea diversificării economice a zonelor rurale, de pescuit și a zonelor cu handicapuri naturale
- Cooperarea
- Cooperarea transfrontalieră
- Cooperarea între state
- Cooperarea între regiuni

Capitolul 5.4 al GSC prezintă orientările specifice care încadrează conținutul programelor de cooperare transfrontalieră. Scopul cooperărilor transfrontaliere în Europa este să integreze regiunile divizate prin granițe naționale, dar care au probleme comune ce necesită soluții comune. „Cooperarea transfrontalieră ar trebui să se concentreze pe îmbunătățirea competitivității regiunilor de graniță. Ea ar trebui să contribuie la integrarea economică și socială în regiuni unde există mari decalaje economice de fiecare parte a graniței. Acțiunile includ promovarea transferului de cunoștințe și competențe tehnice, dezvoltării activităților de afaceri transfrontaliere și a potențialului educației/instruirii și sănătății în condiții transfrontaliere, precum și integrarea pieței transfrontaliere a muncii, și gestionarea comună a problemelor ecologice și a amenințărilor comune. Acolo, unde există deja condițiile de bază pentru cooperarea transfrontalieră, politica de coeziune ar trebui să se concentreze pe sprijinirea unor acțiuni care să ofere valoare adăugată activităților transfrontaliere.”

Scopul strategic general al programului de cooperare transfrontalier Ungaria-România – "Apropierea persoanelor, comunităților și agenților economici din zona de frontieră pentru a facilita dezvoltarea comună a regiunii de cooperare, bazându-se pe avantajele cheie specifice regiunilor de graniță" – se conformează în totalitate obiectivelor propuse în prezentul capitol al GSC. Strategia propusă se ocupă de problemele specificate în document prin faptul că se bazează pe eliminarea obstacolelor create de prezența granițelor prin îmbunătățirea infrastructurii transfrontaliere de transport și comunicație și prin promovarea cooperării în diverse domenii.

În ceea ce privește prioritățile și măsurile de intervenție propuse, acestea corespund majorității domeniilor cheie identificate în GSC. Măsurile de intervenție din cadrul axei prioritare 1 se concentrează pe îmbunătățirea transportului transfrontalier, dar și pe măsuri de intervenție ce promovează accesul la societatea informațională și pe protecția mediului. Măsurile de intervenție din cadrul axei prioritare 2 contribuie la competitivitatea zonei de frontieră prin stimularea cooperării în sectoarele economice, prin promovarea cercetării, dezvoltării tehnologice și inovației și prin dezvoltarea resurselor umane, fapt care să le ajute la integrarea mai ușoară pe piața forței de muncă. Pe lângă aceasta, în program a fost introdusă și ideea cooperării în domeniul sănătății și în gestionarea amenințărilor comune.

Astfel, prioritățile și măsurile de intervenție propuse corespund tuturor celor trei domenii cheie identificate în GSC:

- Crearea unei Europe și unor regiuni europene mai atractive pentru investitori și pentru forța de muncă
- Dezvoltarea cunoștințelor și a inovației în vederea creșterii economice
- Locuri de muncă mai multe și mai bune

Pe de altă parte, datorită caracterului său special, programul întărește și dimensiunile teritoriale ale dezvoltării.

Coerența măsurilor de intervenție din cadrul Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 cu orientările ale GSC este prezentată în tabelul de mai jos:

Tabelul 3. Coerența cu Ghidurile Strategice Comunitare pentru Coeziune 2007-2013

Orientarea 1: Crearea unei Europe și unor regiuni europene mai atractive pentru investitori și pentru forța de muncă

	Extinderea și îmbunătățirea infrastructurii de transport	Întărirea sinergiilor dintre protecția mediului și dezvoltarea economică	Rezolvarea problemei folosirii intensive a surselor de energie tradiționale în Europa
Axa prioritară 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în regiunea de cooperare			
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere	X		
1.2 Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere			
1.3 Protecția mediului		X	
Axa prioritară 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră			
2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor			X
2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației			
2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor			
2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune			
2.5 Cooperarea între comunități		X	
Axa prioritară 3: Asistență tehnică			

Orientarea 2: Dezvoltarea cunoștințelor și a inovației în vederea creșterii economice

	Creștere și investiții mai bine orientate în domeniul CDT	Facilitarea inovației și promovarea antreprenoriatului	Promovarea accesului maselor la societatea informațională	Îmbunătățirea accesului la finanțare
Axa prioritară 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în regiunea de cooperare				
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere				
1.2 Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere			X	
1.3 Protecția mediului				
Axa prioritară 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră				

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor		X		X
2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației	X	X		
2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor				
2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune				
2.5 Cooperarea între comunități			X	
Axa prioritară 3: Asistență tehnică				

Orientarea 3: Locuri de muncă mai multe și mai bune

Axa prioritară 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare	Atragerea și menținerea mai multor oameni la locurile de muncă existente și modernizarea sistemelor de protecție socială	Îmbunătățirea adaptabilității muncitorilor și a întreprinderilor și flexibilitatea pieței forței de muncă	Creșterea investițiilor în capitalul uman prin educație și autodezvoltare mai bună	Capacitate administrativă	Sprijinirea menținerii stării de sănătate a forței de muncă
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere					
1.2 Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere					
1.3 Protecția mediului					
Axa prioritară 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră					
2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor					
2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației					
2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor	X	X	X		
2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune					X
2.5 Cooperarea între comunități				X	
Axa prioritară 3: Asistență tehnică					

3.5.3 Măsuri de intervenție ale Fondurilor Structurale și de Coeziune din cadrul CSNR din Ungaria pentru 2007-2013

Programul de dezvoltare pentru Noua Ungarie; Creștere economică și creare de locuri de muncă

Programul de dezvoltare pentru Noua Ungarie este considerată drept Cadrul strategic național de referință a Ungariei care definește strategia de dezvoltare pentru asigurarea creșterii economice și a ocupării forței de muncă, stabilește cele mai importante sarcini în procesul de dezvoltare, asigură cadrul pentru elaborarea programelor operaționale de dezvoltare care să reflecte obiectivele Lisabona și Göteborg, și vizează ca programele naționale și regionale să fie complementare și să se autosusțină.

Obiectivele generale ale Programului de dezvoltare pentru Noua Ungarie sunt creșterea ratei ocupării forței de muncă odată cu formarea unor condiții favorabile creșterii economice durabile. În cadrul CSNR eforturile de dezvoltare ale Ungariei se concentrează pe următoarele **axe prioritare**:

- Dezvoltare economică
- Îmbunătățirea transportului
- Reînnoirea societății
- Dezvoltarea ecologică și a sectorului energetic
- Dezvoltarea regională
- Reforma statului

CSNR al Ungariei are ca scop întărirea coeziunii regionale, acest lucru fiind considerat condiția principală pentru realizarea procesului de reformă a țării. Dezvoltarea Ungariei trebuie să ajute și la realizarea coeziunii la nivel european. De aceea, dezvoltarea regiunilor competitive trebuie să se mențină pentru ca impactul lor să se poată extinde. Prioritatea 5 „Dezvoltarea regională”, în cadrul căreia rezolvarea problemelor strategice interne sunt definite ca condiții de bază pentru crearea unei structuri spațiale echilibrate, se încadrează clar în **obiectivele programelor de cooperare teritorială**. Măsurile de intervenție enumerate mai jos sunt încadrate în 7 programe operaționale regionale:

- Crearea unei rețele urbane cooperative și competitive prin dezvoltarea unor poluri de creștere economică regională;
- Crearea unor noi zone rurale: dezvoltarea integrată și durabilă a zonelor rurale;
- Dezvoltarea zonelor rămase în urmă prin realizarea de programe complexe;
- Dezvoltarea durabilă a regiunii lacului Balaton, a regiunii Dunării și a regiunii Tisei
- Dezvoltarea turismului

În paralel cu eforturile depuse de UE, Ungaria își propune să participe la programe comune la nivel european. În ceea ce privește cooperarea comună, programele Uniunii Europene oferă oportunități pentru colaborare în domeniul inovației, cercetării și dezvoltării tehnice și al educației, de ex. în cadrul PC7 și al Programului pentru competitivitate și inovație. În concordanță cu eforturile depuse de UE, CSNR al Ungariei pune accent, și el, pe deschiderea către cooperarea cu celelalte state membre, mai ales cu țările vecine. Un mare număr de comunități maghiare trăiesc în afara granițelor Ungariei, aproximativ 2,5 milioane de oameni. CSNR are ca scop ca comunitățile maghiare să faciliteze alinierea și modernizarea. Programele transfrontaliere sunt mijloacele integrării regiunilor de graniță prin cooperări economice, culturale și ecologice. Problemele strategice definite în cadrul măsurilor de intervenție din domeniile dezvoltării economice, regionale, infrastructurale și instituționale pot ajuta la revitalizarea acestor zone periferice de-a lungul granițelor.

Integrarea Ungariei în spațiul european se va face prin intermediul cooperărilor transfrontaliere, multinaționale și transnaționale. Deși cooperarea teritorială europeană este

strâns legată de CSNR, acesta din urmă nu include și alte documente cu privire la cooperarea teritorială. Acest subiect este tratat în documente separate.

3.5.4 Măsuri de intervenție ale Fondurilor Structurale și de Coeziune din cadrul CSNR din România pentru 2007-2013

Scopurile principale ale **Cadrului Strategic Național de Referință** al României pentru perioada **2007-2013** (CSNR) trebuie să accentueze concentrarea cu scop strategic asupra coeziunii și politicilor regionale economice și sociale ale României și crearea legăturilor corecte și corespunzătoare cu politicile Comisiei Europene, mai ales cu Strategia Lisabona, prin care se creează politicile pentru creșterea economică și crearea de locuri de muncă. Obiectivul principal al CSNR este de a reduce diferențele mari în domeniul dezvoltării economice și sociale între România și statele membre UE prin generarea unei creșteri adiționale de 15% a PIB-ului și de 2% în domeniul ocupării forței de muncă până în 2015. CSNR își are originea în **Planul Național de Dezvoltare** (PND), instrument care a fost dezvoltat cu scopul de a dirija sursele de finanțare naționale, europene și alte astfel de surse în direcția României.

Coerența dintre aceste politici și politicile naționale a fost respectată prin dezvoltarea strategiilor din cadrul CSNR. PND și nou creatul CSNR au fost mijloacele ce au îndrumat dezvoltarea strategică și identificarea axelor prioritare ale programelor operaționale și care vor contribui la prioritățile comunitare orizontale pentru dezvoltare durabilă, creștere economică și protecția mediului.

CSNR a României este implementat prin programele operaționale din cadrul obiectivelor „Convergență” și „Cooperare Teritorială Europeană”. CSNR include și o schiță a Programului Operațional din cadrul obiectivelor „Convergență” și „Cooperare Teritorială Europeană”. Tabelul de mai jos prezintă lista programelor operaționale pregătite de România.

S-au identificat următoarele patru priorități tematice:

- Alinierea infrastructurii de bază la standardele europene;
- Îmbunătățirea competitivității pe termen lung a economiei României;
- Dezvoltarea și exploatarea mai eficientă a capitalului uman al României;
- Crearea de capacități administrative mai eficiente.

Planificarea integrată și implementarea coordonată a acestor priorități prin programele operaționale sectoriale și regionale vizează folosirea în modul cel mai eficient a Fondurilor Structurale și de Coeziune și va *promova o dezvoltare teritorială echilibrată*, aceasta fiind o prioritate teritorială.

Tabelul 4.

Programul Operațional	Autoritatea de Management	Fond
1. Obiectiv Convergență		
Program operațional pentru creșterea competitivității economice	Ministerul Economiei și Finanțelor	FEDR
Program operațional pentru transport	Ministerul Transporturilor	FEDR + FC
Program operațional de mediu	Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile	FEDR + FC
Program operațional regional	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor	FEDR
Program operațional pentru dezvoltarea resurselor umane	Ministerul Muncii, Familiei și Egalității de Șanse	FSE
Program operațional pentru dezvoltarea capacității administrative	Ministerul Internelor și Reformei Administrative	FSE
Program operațional pentru asistență tehnică	Ministerul Economiei și Finanțelor	FEDR
2. Obiectiv CTE		
2.1 Granițele interioare ale UE		
Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România	Agenția Națională de Dezvoltare (Ungaria)	FEDR
Programul de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor	FEDR
Programul operațional pentru spațiul sud-est european	Agenția Națională de Dezvoltare (Ungaria)	FEDR
PO pentru cooperare interregională <ul style="list-style-type: none"> • INTERREG IV C • URBACT II • ESPON 2013 • INTERACT 	Regiunea Nord-Pas de Calais – Franța Ministerul Locuințelor și Orașelor din Franța Ministerul Internelor și Amenajării Teritoriului – Luxemburg Cancelaria Federală a Austriei - Austria	FEDR
2.2 Granițele externe ale UE		
Programul de cooperare IAP CTF România-Serbia	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor	FEDR (transferuri către IAP)
Programul de cooperare IEVP CTF România-Ucraina-Moldova	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor	FEDR (transferuri către IEVP)
Programul de cooperare IEVP CTF Bazinul Mării Negre	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor	FEDR (transferuri către IEVP)
Programul de cooperare IEVP CTF Ungaria-Slovacia-România-Ucraina	Agenția Națională de Dezvoltare (Ungaria)	FEDR (transferuri către IEVP)

Strategia teritorială a CSNR are ca scop asigurarea coerenței investițiilor și acțiunilor strategice planificate, precum și atingerea celui mai mare impact posibil în domeniul dezvoltării economice și sociale. S-a lucrat minuțios pentru asigurarea coerenței strategiilor emergente din cadrul programelor operaționale din cadrul obiectivelor Convergență Cooperare Teritorială Europeană și complementarității diferitelor fonduri (FEDR, FSE și FC). S-a lucrat și la asigurarea faptului că nu există suprapuneri între operațiunile planificate pentru programele operaționale și că repartiția operațiunilor s-a făcut în mod înțelept, pragmatic și conform nevoilor de dezvoltare economică ale României.

Prin contribuția comună a FEDR, Fondurilor de Coeziune și FSE împărțite programelor operaționale regionale și sectoriale și programelor de cooperare teritorială europeană, strategiile doresc să promoveze dezvoltarea teritorială echilibrată prin crearea condițiilor propice pentru diminuarea decalajelor inter- și intraregionale pe teritoriul național, diminuarea decalajelor față de regiunile învecinate sau alte țări europene făcând parte din spațiul european. Legăturile strânse și cooperarea în diferite activități dintre regiunile de graniță ale țărilor învecinate, având ca scop rezolvarea provocărilor comune, au fost și ele luate în considerare pentru a fi sprijinite în combaterea decalajelor provocate de handicapul poziției lor periferice.

La nivelul de zonă eligibilă ungaro-română, autoritățile române s-au străduit să asigure coerența și complementaritatea intervențiilor finanțate în cadrul obiectivului Cooperare Teritorială Europeană și al obiectivului Convergență, cât și în cazul programului operațional Programul național pentru dezvoltare rurală și pescuit. Corelația dintre strategia programului operațional ungaro-român și strategia programelor operaționale ale altor programe de cooperare transfrontalieră care vizează părți ale zonelor eligibile din România a fost verificată și de către Autoritatea Națională Română.

În acest scop strategia a fost dezvoltată în parteneriat cu participanții cheie din România, de la nivelurile centrale și locale, a fost analizată în cadrul unor consultări largi cu Autoritățile de Management ale programelor operaționale în cadrul obiectivului Convergență și obiectivului Cooperare Teritorială Europeană și în ministerele române afectate, și a fost supusă dezbaterii publice în toate cele patru țări învecinate cu România pentru a reuși obținere unor opinii mai largi.

Prin criteriile sale generale, Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 **diferă relativ mult față de alte programe operaționale ale Ungariei și României:**

- 1) Limitări teritoriale – doar 4 regiuni NUTS III din Ungaria și 4 regiuni NUTS III din România sunt eligibile pentru a primi finanțare din programul transfrontalier;
- 2) Proiecte comune – pentru a se încadra în programul transfrontalier participanții trebuie să aibă relații de cooperare care să rezulte în proiecte comune;
- 3) Beneficiari din sfera publică și non-profit – întreprinderile nu sunt eligibile pentru finanțare în cadrul Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România.

La nivelul măsurilor de intervenție, chiar dacă există unele suprapuneri cu măsurile de intervenție ale unora dintre programele operaționale sectoriale, măsurile din acest program sunt diferențiate prin criterii speciale ce vor fi definite în Manualul de implementare.

În unele cazuri, Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România își propune finanțarea unor măsuri de intervenție similare cu măsurile de intervenție ce ar putea fi finanțate din alte programe operaționale regionale sau sectoriale relevante din Ungaria sau din România. În aceste cazuri, Programul de Cooperare Transfrontalieră mai degrabă completează, decât concurează cu aceste programe naționale. În continuare vom aminti cele mai importante asemenea cazuri.

- **Îmbunătățirea transportului:** Atât programele operaționale sectoriale relevante, cât și programele regionale își propun îmbunătățirea infrastructurii rutiere: programele sectoriale urmăresc îmbunătățirea și extinderea rețelei de drumuri naționale și celei de cale ferată, iar programele regionale finanțează recondiționarea drumurilor mai periferice din diferitele regiuni. Programul de Cooperare Transfrontalieră își propune de asemenea dezvoltarea drumurilor periferice și porțiuni scurte din liniile de cale ferată transfrontaliere, dar numai a celor care trec peste graniță și facilitează circulația transfrontalieră a oamenilor și a mărfurilor.
- **Protecția mediului.** Programele sectoriale naționale relevante se axează pe reabilitarea zonelor poluate, protecția râurilor, protecția solului de inundații, precum și pe investiții menite să crească eficiența energetică. Pe de altă parte, programele regionale se concentrează în primul rând pe fondarea infrastructurii absente, ca de ex. sistemele de drenaj, și pe recultivarea ariilor de depozitare a deșeurilor solide. Chiar dacă Programul de Cooperare Transfrontalieră își propune și el finanțarea unor astfel de îmbunătățiri, cele finanțate din aceste fonduri au și un aspect transfrontalier pe lângă aspectul ecologic și de protecție a mediului (de ex. armonizarea eforturilor de protecția mediului sau acțiuni comune pentru prevenirea poluării râurilor).
- **Tehnologia informației:** Dezvoltarea tehnologiei informației este inclusă în programele operaționale sectoriale ale ambelor țări. Prezentul program finanțează și el asemenea măsuri de intervenție, acestea însă se concentrează pe îmbunătățirea echipamentelor IT și a conținutului digital, pentru a perfecționa acest aspect al comunicării transfrontaliere.
- **Dezvoltarea economică:** Atât programele naționale relevante, cât și programele operaționale regionale destinate zonei de frontieră, stabilesc ca prioritate diferite aspecte ale promovării dezvoltării economice. Chiar dacă Programul de Cooperare Transfrontalieră finanțează dezvoltarea infrastructurii afacerilor, ca și programele regionale, există totuși o diferență majoră: pot fi finanțate numai structuri și echipamente care servesc în mod direct legăturile de afaceri transfrontaliere.

Tabelul 5.

Coerența cu programele operaționale sectoriale și regionale ale Ungariei, 2007-2013

	Program operațional regional	Program operațional pentru dezvoltare economică	Program operațional pentru reinnoire socială	Program operațional pentru dezvoltarea ecologică și a sectorului energetic	Program operațional pentru transport	Program operațional pentru reforma statului	Program operațional pentru administrația electronică	Program operațional pentru infrastructura socială	Program operațional pentru asistență tehnică
Axa prioritară 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare									
<i>1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere</i>	X				X				
<i>1.2 Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere</i>	X	X							
<i>1.3 Protecția mediului</i>	X			X					
Axa prioritară 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră									
<i>2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor</i>	X	X							
<i>2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației</i>		X	X						
<i>2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor</i>			X					X	
<i>2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune</i>	X		X					X	
<i>2.5 Cooperarea între comunități</i>	X		X						
Axa prioritară 3: Asistență tehnică									X

Tabelul 6.

Coerența cu programele operaționale sectoriale și regionale ale României, 2007-2013

	Program operațional regional	Program operațional pentru dezvoltarea resurselor umane	Program operațional pentru creșterea competitivității economice	Program operațional pentru transport	Program operațional pentru dezvoltarea capacității administrative	Program operațional de mediu	Program operațional pentru asistență tehnică
Axa prioritară 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare							
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere	X			X			
1.2 Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere			X				X
1.3 Protecția mediului						X	
Axa prioritară 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră							
2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor	X	X	X				
2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației		X	X				
2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor		X					
2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune	X	X					
2.5 Cooperarea între comunități	X				X		
Axa prioritară 3: Asistență tehnică							X

3.5.5 Programele de reformă naționale ungare și române, alcătuite pe baza Programului Lisabona

Programele de reformă naționale prezintă reformele macro-economice, micro-economice și de ocupare a forței de muncă planificate la nivel național pentru perioada 2005-2008 în Ungaria și pentru perioada 2007-2010 în cazul României. Acestea au fost formulate de către statele membre pe baza unui set de 24 de orientări integrate propuse de Comisia Europeană și aprobate de șefii de stat și de guvern. Acesta este un element cheie în acordurile reformulate în cadrul Comunicării Comisiei COM (2005)24 din 2 02 2005 *Colaborare pentru creștere economică și ocuparea forței de muncă, UN nou început pentru Strategia Lisabona* (SL) și orientările integrate pentru creștere economică și ocuparea forței de muncă (2005-2008) – COM (2005)141 din 12 04 2005.

Programele de reformă naționale sunt convergente cu strategiile de dezvoltare sectorială promovate în Planul de dezvoltare națională 2007-2013, Cadrul strategic național de referință 2007-2013, Programele de convergență 2007-2013 și Planul strategic național pentru dezvoltare rurală 2007-2013.

Principalele priorități identificate în Programul de reformă națională al Ungariei și al României:

Programul de reformă națională pentru creșterea economică și crearea locurilor de muncă – Ungaria, 2005-2008	Programul de reformă națională – România, 2007-2010
<p>Priorități:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabilitate macroeconomică și echilibru financiar; ▪ Cunoștințe și inovație, lărgirea bazei competitivității; ▪ Îmbunătățirea mediului de afaceri, intensificarea competiției; ▪ Atragerea și menținerea mai multor oameni la locurile de muncă existente și modernizarea sistemului de protecție socială; ▪ Îmbunătățirea adaptabilității muncitorilor și a întreprinderilor și flexibilitatea piețelor forței de muncă; ▪ Creșterea investițiilor în capitalul uman prin educație și autodezvoltare mai bună 	<p>Priorități:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Întărirea capacității administrative; ▪ Îmbunătățirea calității și administrării cheltuielilor guvernamentale; ▪ Îmbunătățirea funcționării piețelor; ▪ Continuarea îmbunătățirii mediului afacerilor; ▪ Creșterea ocupării forței de muncă și a ratei de activitate pe piața muncii; ▪ Îmbunătățirea calității vieții prin dezvoltarea durabilă a regenerării resurselor și diminuarea efectelor schimbărilor climatice;

Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România contribuie intens la realizarea mai multor priorități ale programelor de reformă națională.

În timp ce contribuția măsurilor de intervenție identificate ca aparținând primei priorități a prezentului program este destul de limitată, un număr destul de mare de măsuri de intervenție propuse în cadrul celei de-a doua priorități contribuie intens la realizarea programului, în principal prin promovarea îmbunătățirii mediului de afaceri, reducerea decalajelor de pe piața muncii, precum și creșterea ocupării forței de muncă prin dezvoltarea

infrastructurii necesare afacerilor și educației și creșterea capitalului uman – toate aceste probleme sunt vizate direct în programele de reformă.

3.5.6. Programele naționale referitoare la minoritatea rroma din Ungaria și România

„**Deceniul Incluziunii Rromilor, 2005-2015**” a fost lansat la Sofia pe 2 februarie 2005. În România Deceniul a început pe 25-26 februarie 2005, iar în Ungaria pe 19 mai în același an. Deceniul Incluziunii Rromilor este o inițiativă adoptată de opt țări din Europa Centrală și de Est, și finanțată de comunitatea internațională, inclusiv Banca Mondială, Comisia Europeană, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Consiliul Europei și Institutul pentru o Societate Deschisă. Procesul participativ este asigurat de conducerea grupurilor de rromi și organizațiile internaționale de rromi. Această inițiativă a fost adoptată de către opt țări din Europa Centrală și de Est, și este primul efort comun în vederea schimbării condițiilor de viață ale populației rroma în Europa. Fiind un cadru de acțiune destinat guvernelor, Deceniul va monitoriza progresele în accelerarea incluziunii sociale și îmbunătățirii statutului economic și social al persoanelor de etnie rroma din toată regiunea.

Strategia națională pentru îmbunătățirea situației rromilor a fost adoptată în aprilie 2001. Una dintre cele zece secțiuni ale acesteia se intitulează „secțiunea economică” și se referă la ocuparea forței de muncă. Secțiunea se axează în principal pe instruirea profesională care să pregătească populația rroma pentru profesii căutate pe piața forței de muncă, în vederea creșterii numărului de rromi angajați. Există și prevederi legale ce oferă facilități fiscale societăților care angajează rromi și pentru întreprinzătorii de etnie rroma. Pe lângă aceasta, s-a specificat că autoritățile trebuie să combată orice formă de discriminare împotriva rromilor pe piața forței de muncă.

Atât Strategia Națională a României, cât și **Planul Național de Acțiune** abordează problema dezvoltării economice din perspectiva problemelor cheie ale reducerii sărăciei și accesului la piața forței de muncă. Secțiunea pentru ocuparea forței de muncă din Planul de acțiune include valori-țintă care trebuie atinse în fiecare an și denumește instituțiile responsabile, de exemplu: crearea de 42 de parteneriate între autorități locale și pregătirea profesională a 1500 de rromi.

Problema minorității rroma este abordată și în **Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane** pentru perioada 2007-2013. Recunoașterea valorilor și beneficiilor diversității și obiceiurilor tradiționale pentru economie poate avea ca rezultat o schimbare reală și inovație atât la nivelul societății, cât și la locul de muncă. Operațiunile vor avea ca scop motivarea rromilor în vederea integrării pe piața forței de muncă, activarea lor în activități lucrative și schimbarea mentalității lor cu privire la beneficiile educației.

În Ungaria, Parlamentul a adoptat hotărârea parlamentară nr. 68 din (28.VI.) 2007 cu privire la **Planul strategic pentru Programul Deceniul Incluziunii Rromilor** (Planul Strategic). În cadrul activității sale Guvernul va îndeplini obiectivele acceptate în cadrul Planului Strategic în cooperare cu Consiliul pentru Integrarea Rromilor și în cadrul unui plan de acțiune formulat pe doi ani privind măsurile guvernamentale necesare pentru executarea Planului Strategic. Planul Strategic stabilește obiective în patru domenii prioritare (educația, ocuparea forței de muncă, locuințele, sănătatea) pentru aplicarea tratamentului egal față de populația rroma, precum și în domeniul culturii, mass media și sportului. Planul Strategic stabilește și sarcini concrete de îndeplinit în vederea atingerii obiectivelor și indicatori care să arate dacă sarcinile au fost efectuate.

Planul Strategic are ca scop crearea unor condiții adecvate pentru integrarea socială și economică a populației rroma, îmbunătățirea condițiilor lor de trai, facilitarea accesului rromilor la serviciile publice și micșorarea – și pe termen lung eliminarea – discrepanței create între condițiile de trai ale rromilor și ale cetățenilor de alte etnii. Sarcinile stabilite în Planul Strategic sunt ajustate la formularea unei politici economice mai eficiente precum și sustenabilitatea pe termen lung a acesteia (ex. creșterea competitivității, îmbunătățirea

situației ocupării forței de muncă de etnie roma, transferurile sociale, reducerea numărului de persoane dependente).

Programele de dezvoltare implementate în cadrul **Programului operațional de reînnoire socială** (PORS) vor trebui implementate în concordanță cu obiectivele Deceniului Incluziunii Rromilor (2005-2010). Aceasta înseamnă că vor trebui depuse eforturi pentru a extinde accesul rromilor la serviciile celor mai importante sisteme publice de asigurare socială și servicii (asigurarea de sănătate, educație, asistență socială, servicii legate de piața forței de muncă), pentru a elimina segregarea existentă în prezent în educație și discriminarea care îi împiedică să participe pe piața forței de muncă. Atingerea acestor obiective necesită atât programe complexe, bine axate, care să aplice împreună instrumentele diferitelor politici într-un mod armonios, cât și măsuri de intervenție la nivelul politicilor individuale. Trebuie asigurate condiții pentru activități generatoare de venit și trebuie depuse eforturi în vederea eliminării condițiilor de trai nedrepte.

Proiectele de dezvoltare trebuie implementate, astfel încât să nu încurajeze diferențele și prejudiciile deja existente împotriva rromilor sau segregarea. În unele cazuri, acest lucru ar putea însemna că accesul la resurse va fi condiționat de eliminarea segregării în mediul de viață și mediul școlar.

3.6 Prioritățile programului

3.6.1 Axa prioritară 1.. Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare

Principalele obiective ale axei prioritare

Fondurile alocate acestei axe prioritare vor fi folosite pentru îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării comune în zona de cooperare. Aceasta include atât **dezvoltarea infrastructurii de transport și comunicații**, cât și facilitățile de transport în comun din regiune, mijloace care joacă un rol important în favorizarea transportului transfrontalier de persoane și mărfuri și a fluxului adecvat de informații. Pe lângă acestea, axa prioritară mai include intervenții care au ca scop **prevenirea și protejarea mediului natural relativ curat**, aceasta fiind o condiție de bază pentru orice tip de activitate umană.

Obiective

Axa prioritară contribuie în mod direct la următoarele:

- Obiectivul specific nr. 1: Îmbunătățirea infrastructurii de transport în vederea facilitării accesului în cadrul zonei de frontieră.
- Obiectivul specific nr. 2: Îmbunătățirea fluxului de informații cu privire la oportunitățile comune din zona de frontieră
- Obiectivul specific nr. 3: Resurse naturale comune utilizate eficient, valori naturale protejate

Dat fiind faptul că existența infrastructurii transfrontaliere și a unui mediu natural curat sunt precondiții pentru realizarea oricărei forme de cooperare transfrontalieră, această axă prioritară contribuie în mod indirect și la celelalte două obiective specifice.

Această prioritate joacă un rol important în crearea condițiilor de bază pentru o dezvoltare durabilă din punct de vedere al mediului în zona de frontieră, în principal prin facilitarea inițiativelor comune de dezvoltare a unor programe comune de mediu, cât și prin promovarea acțiunilor de prevenire. Chiar și în domeniul transporturilor, axa prioritară are ca scop eliminarea blocajelor în transportul rutier, ceea ce – prin reducerea distanțelor dintre localitățile aflate în cele două părți ale frontierei – va reduce potențial și poluarea. Axa prioritară promovează și crearea condițiilor pentru forme de transport durabile.

În selecția proiectelor va fi luat în considerare și aspectul sustenabilității: se va acorda prioritate proiectelor care pot demonstra că reduc sau previn impacturile negative asupra mediului. De asemenea se va promova folosirea celor mai bune tehnologii disponibile (BAT).

Identificarea beneficiarilor și a celor mai importante grupuri-țintă / sectoare-țintă / regiuni-țintă

Grupurile-țintă sunt următoarele: (1) persoanele fizice și gospodăriile, (2) întreprinderile, (3) organizațiile neguvernamentale și (4) instituțiile și organizațiile guvernamentale. Grupurile-țintă vor beneficia în mod direct de efectele pozitive ale intervențiilor.

Lista indicativă a beneficiarilor – **potențialii aplicanți** în cadrul acestei axe prioritare sunt:

- Autoritățile locale și județene și instituțiile aparținând de acestea
- Administrația națională a drumurilor și căilor ferate
- Companii de transport publice
- Administrația națională a apelor
- Administrația parcurilor naționale și a parcurilor naturale
- Instituții și organizații de mediu

- Organizații non-profit neguvernamentale (ONG-uri)
- Asociații microregionale
- Agenții de dezvoltare regională
- Agenții de dezvoltare județeană
- Organizațiile de administrare a Euroregiunilor
- Gruparea Europeană de Cooperare Teritorială
- etc.

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

Tinte și indicatori cantitativi. Conform dispozițiilor Articolului 67 din Regulamentul nr. 1083/2006, valorile-tintă anuale vor fi incluse în rapoartele anuale.

Prioritate	Tip	Indicator	Definiție	Valori de referință		Ținta		Sursa
				Anul	Valoare	Anul	Valoare	
1	Rezultat	Accesibilitate transfrontalieră îmbunătățită	Numărul de oameni al căror accesibilitatea transfrontalieră a fost îmbunătățită	2007	0	2013	1 000 000	IMSI/STC
1	Rezultat	Situația îmbunătățită a mediului	Nr. de ha de teren cu situația de mediu îmbunătățită	2007	0	2013	500 000	IMSI/STC
1	Rezultat	Comunicare transfrontalieră îmbunătățită	Numărul de oameni care beneficiază de inițiativele comune de comunicare (realizarea infrastructurii și servicii)	2007	0	2013	150 000	IMSI/STC
1-2	Output	Gradul de cooperare	Numărul de proiecte care respectă următorul criteriu: dezvoltare comună	2007	0	2013	400	IMSI/STC
1-2	Output		Numărul de proiecte care respectă următorul criteriu: implementare comună	2007	0	2013	350	IMSI/STC
1-2	Output		Numărul de proiecte care respectă următorul criteriu: personal comun	2007	0	2013	250	IMSI/STC
1-2	Output		Numărul de proiecte care respectă următorul criteriu: finanțare comună	2007	0	2013	250	IMSI/STC
1-2	Output		Numărul de proiecte care respectă toate patru dintre următoarele criterii: dezvoltare, implementare, personal și finanțare comună	2007	0	2013	200	IMSI/STC
1-2	Output	Utilizare comună a infrastructurii	Numărul de proiecte care dezvoltă folosirea comună a infrastructurii	2007	0	2013	210	IMSI/STC
1	Output	Protecția comună a mediului și a naturii	Numărul de proiecte care încurajează și promovează protecția și gospodărirea comună a mediului	2007	0	2013	81	IMSI/STC
1	Output	Reducerea izolării	Numărul de proiecte care reduc izolarea prin îmbunătățirea accesului la mijloacele de transport	2007	0	2013	22	IMSI/STC

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

1	Output	Reducerea izolării	Numărul de proiecte care reduc izolarea prin îmbunătățirea accesului la rețelele și serviciile de tehnologie informatică și comunicații	2007	0	2013	57	IMSI/STC
---	---------------	--------------------	---	------	---	------	----	----------

Coduri: Capitolul V. Prevederile financiare ale programului – Codurile pe dimensiuni

Lista domeniilor majore de intervenție

- **Domeniul major de intervenție 1.1: Îmbunătățirea facilităților de transport transfrontalier**
  - Construcția, reabilitarea și lărgirea drumurilor care leagă localități de pe cele două laturi ale frontierei
  - Construcția, reabilitarea și lărgirea drumurilor care leagă satele mici de drumuri principale/autostrăzi, care conduc către graniță
  - Construcția, reabilitarea drumurilor pentru bicicliști
  - Dezvoltarea (reabilitarea) unor trasee scurte de linii de cale ferată transfrontaliere în vederea îmbunătățirii transportului feroviar (de mărfuri și persoane)
  - Elaborarea de studii de fezabilitate, de documente de proiectare tehnică, de planuri arhitecturale și evaluări de mediu legate de dezvoltarea rutieră
  - Realizarea unor planuri pentru dezvoltarea și reabilitarea căilor ferate la o scară mai largă, care să aibă efecte mai vaste la nivel NUTS III și NUTS IV. Elaborarea de studii de fezabilitate, de documente de proiectare tehnică, de planuri arhitecturale și studii de impact de mediu legate de îmbunătățirea transportului public transfrontalier
  - Proiecte care au ca scop lansarea de noi servicii regulate de transport public transfrontalier, armonizarea orarelor, asigurarea de informații cu privire la mersul trenurilor, autobuzelor, precum și a avioanelor pentru ambele părți ale graniței, inclusiv studii care examinează oportunitățile.

- **Domeniul major de intervenție 1.2: Îmbunătățirea comunicării transfrontaliere**
  - Realizarea infrastructurii de Internet de bandă largă / crearea accesului la Internet în localități, pentru a facilita comunicarea transfrontalieră. Sprijinirea dezvoltării infrastructurii informatice transfrontaliere comune, bazate pe TIC prin:
    - (1) Conexiuni la rețelele principale ale țării;
    - (2) Crearea rețelei de distribuție între două sau mai multe localități;
    - (3) Asigurarea accesului utilizatorilor.
  - Programe de acces comunitar în domeniul IT (de ex. în școli, biblioteci și alte locuri publice) pentru a se conecta la procesul de comunicare transfrontalier.
  - Sprijin pentru crearea și dezvoltarea mijloacelor necesare pentru emisiuni de știri transfrontaliere (de ex.: introducerea la televiziunea sau radioul local a unor programe regulate, suplimente periodice la ziarul local care să asigure informații de pe cealaltă parte a graniței. Instituțiile beneficiare trebuie să fie în toate cazurile organizații non-profit.)
  - Efectuarea unor studii pentru a identifica domeniile de activitate potrivite pentru abordări comune și pentru a examina necesitatea proiectelor comune în aceste domenii.

- **Domeniul major de intervenție 1.3: Protecția mediului**
  - **Protecția naturii:**
    - Cooperare între instituții (ex. agenții de protecție a mediului, administrații ale regiunilor protejate, etc)

- Dezvoltarea planurilor comune / corelate de management pentru regiunile protejate, în special din punctul de vedere al îmbunătățirii coerenței ecologice și a conectivității regiunilor incluse în programul Natura 2000 din zona de cooperare.
- Îmbunătățirea / crearea infrastructurii în regiunile protejate (ex.: locații destinate primirii vizitatorilor)
- Activități specifice relațiilor cu publicul: conferințe, ateliere, expoziții comune, materiale promoționale multilingve (broșuri, CD-uri, cărți, cataloage).
- **Gestionarea resurselor de apă și managementul calității**
  - Sprijinirea activităților de cooperare dintre instituții în vederea armonizării activităților acestora în domeniul prevenirii inundațiilor și a problemelor de contaminare, într-o manieră durabilă.
  - Crearea și / sau armonizarea sistemelor de prognoză a inundațiilor
  - Continuarea lucrărilor pentru prevenirea inundațiilor și apelor interioare; restaurarea durabilă a zonelor umede
  - Lucrări pentru îmbunătățirea calității fluxurilor de apă în zona de frontieră.
- **Reducerea poluării:**
  - Crearea și armonizarea colectării eficiente a deșeurilor solide și a sistemelor de procesare, precum și a sistemelor transfrontaliere de canalizare.
  - Efectuarea unor studii pentru a identifica domeniile de activitate potrivite pentru abordări comune și pentru a examina necesitatea proiectelor comune în aceste domenii.
  - Schimb de bune practici între autoritățile locale cu privire la gestionarea deșeurilor (ex. schimburi de experiență în utilizarea Fondului de Coeziune).

3.6.2 Axa prioritară 2. Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră

Principalele obiective ale axei prioritare

Dacă axa prioritară 1 contribuie la crearea condițiilor de bază și a cadrului ecologic durabil pentru inițiativele de cooperare, axa prioritară 2 are ca scop promovarea și sprijinirea inițiativelor de cooperare propriu-zisă în diferite domenii cheie în vederea dezvoltării comune a zonei de frontieră și întăririi coeziunii economice și sociale. Obiectivul general al axei prioritare este de a intensifica competitivitatea economică a regiunii prin dezvoltarea mediului de afaceri și îmbunătățirea calității resurselor umane.

Axa prioritară 2 contribuie în mod direct la:

- Obiectivul specific nr. 4: Consolidarea contactelor economice din zona de frontieră pentru a impulsiona dezvoltarea economică durabilă pe baza avantajelor comparative.
- Obiectivul specific nr. 5: Întărirea coerenței sociale și culturale între persoane și comunități.

În timp ce egalitatea de șanse și nediscriminarea sunt două principii orizontale cheie luate în considerare la nivelul întregului program, vor fi depuse eforturi deosebite în vederea asigurării accesului egal al persoanelor dezavantajate – ca de exemplu a populației roma – la diferitele oportunități oferite de măsurile de intervenție propuse care vizează dezvoltarea pieței muncii și a sistemului de sănătate.

Chiar dacă acest plan de intervenții nu conține măsuri de intervenție care să vizeze în mod direct protecția mediului, totuși aspectele de sustenabilitate vor trebui luate în considerare: astfel, în selecția proiectelor vor fi preferate proiectele care folosesc tehnologii care protejează mediului, care folosesc parțial sau total surse de energie regenerabile.

Identificarea beneficiarilor și a celor mai importante grupuri-țintă / sectoare-țintă / regiuni-țintă

Grupurile-țintă sunt următoarele: (1) persoanele fizice și gospodăriile, (2) întreprinderile, (3) organizațiile neguvernamentale și (4) instituțiile și organizațiile guvernamentale. Grupurile-țintă vor beneficia în mod direct de efectele pozitive ale intervențiilor..

Beneficiarii – **potențialii aplicanți** în cadrul acestei axe prioritare sunt:

- Autoritățile locale și județene
- Organizațiile de management ale centrelor logistice și de afaceri
- Instituții de învățământ superior, instituții de cercetare
- Școli generale și licee, școli profesionale
- Camere de comerț și industrie
- Organizații non-profit de sprijinire a afacerilor
- Organizații non-profit de sprijinire a turismului
- Organizații neguvernamentale, non-profit (ONG-uri)
- Asociații microregionale
- Agenții de dezvoltare regională
- Agenții de dezvoltare județeană
- Organizațiile de administrare a Euroregiunilor
- Oficii / agenții pentru ocuparea forței de muncă
- Instituții de sănătate publică, servicii de pompieri, echipe de intervenție rapidă, servicii pentru situații de urgență, poliția

- Muzee, biblioteci, teatre, centre comunitare
- Oficii ale patrimoniului cultural
- Gruparea Europeană de Cooperare Teritorială
- etc.

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

Tinte și indicatori cantitativi (indicatori de randament și de rezultate) Conform dispozițiilor Articolului 67 din Regulamentul nr. 1083/2006, valorile-tintă anuale vor fi incluse în rapoartele anuale.

Prioritate	Tip	Indicator	Definiție	Valori de referință		Ținta		Sursa
				Anul	Valoare	Anul	Valoare	
2	Rezultat	Nivelul de cooperare în afaceri	Numărul de afaceri implicate în proiecte de cooperare transfrontalieră	2007	0	2013	800	IMSI/STC
2	Rezultat	Rezultatele proiectelor comune de cercetare	Numărul rezultatelor proiectelor comune de cercetare	2007	0	2013	30	IMSI/STC
2	Rezultat	Creșterea numărului de vizitatori	Creșterea numărului vizitatorilor la destinațiile dezvoltate / promovate în comun	2007	0	2013	30%	IMSI/STC
2	Rezultat	Participarea la sisteme de educație comune	Numărul persoanelor participante la activități comune de educație și instruire sau care folosesc mijloace dezvoltate în comun Dintre care femei Dintre care bărbați	2007	0	2013	700 400 300 70	IMSI/STC
2	Rezultat	Nivelul cooperărilor la nivel de persoane	Numărul persoanelor participante la evenimente comune (organizare în comun; participare în comun)	2007	0	2013	2500 250	IMSI/STC
1-2	Output	gradul de cooperare	Numărul de proiecte care respectă următorul criteriu: dezvoltare comună	2007	0	2013	400	IMSI/STC
1-2	Output		Numărul de proiecte care respectă următorul criteriu: implementare comună	2007	0	2013	350	IMSI/STC
1-2	Output		Numărul de proiecte care respectă următorul criteriu: personal comun	2007	0	2013	250	IMSI/STC
1-2	Output		Numărul de proiecte care respectă următorul criteriu: finanțare comună	2007	0	2013	250	IMSI/STC

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

1-2	Output		Numărul de proiecte care respectă toate cele patru criterii: dezvoltare, implementare, personal și finanțare comună	2007	0	2013	200	IMSI/STC
1-2	Output	Utilizarea comună a infrastructurii	Numărul de proiecte care dezvoltă utilizarea comună a infrastructurii	2007	0	2013	210	IMSI/STC
2	Output	Activități de CDT comune	Numărul proiectelor CDT comune	2007	0	2013	48	IMSI/STC
2	Output	Cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor	Numărul de proiecte care susțin cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor	2007	0	2013	80	IMSI/STC
2	Output	Cooperarea în domeniul turismului	Numărul de proiecte comune de dezvoltare turistică	2007	0	2013	26	IMSI/STC
2	Output	Educație și instruire comună	Numărul proiectelor comune de educație și instruire	2007	0	2013	50	IMSI/STC
2	Output	Acțiuni la nivel people-to-people	Numărul evenimentelor comune cu people-to-people (organizare în comun; participare în comun)	2007	0	2013	65	IMSI/STC

Coduri: Capitolul V. Prevederile financiare ale programului – Codurile pe dimensiuni

Lista domeniilor majore de intervenție de intervenție

▪ **Domeniul major de intervenție 2.1: Sprijinirea cooperării transfrontaliere în domeniul afacerilor**

Investiții în infrastructura de afaceri:

- Construirea de facilități noi destinate infrastructurii de afaceri (zone industriale, parcuri industriale; centre logistice comune, incubatoare de afaceri, centre comerciale) și extinderea celor existente cu facilități noi care să servească în mod direct dezvoltarea afacerilor și comerțului transfrontalier. Acestea includ și sprijin în domeniul dezvoltării imobiliare, pentru investiții precum și pentru achizițiile de echipamente necesare.
- Sprijinirea investițiilor de scară mică în atracții turistice și infrastructură turistică (ca de ex. drumetii, trasee de biciclete, trasee destinate călăritului, trasee turistice marcate); managementul destinațiilor turistice.
- Elaborarea de studii de fezabilitate, de documente de proiectare tehnică, de planuri arhitecturale, evaluări de mediu și studii de piață pentru pregătirea unor proiecte de infrastructura afacerilor.

Promovarea cooperării:

- Sprijin pentru crearea de parteneriate și clustere transfrontaliere
- Sprijin pentru promovarea transfrontalieră a întreprinderilor și dezvoltarea serviciilor de informații pentru IMM-uri (broșuri de informare difuzate prin Internet, buletine de știri care să încurajeze cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor și consultanța)
- Sprijin pentru organizarea de târguri comerciale și expoziții (pentru produse și servicii industriale și agricole)

▪ **Domeniul major de intervenție 2.2: Promovarea cooperării în domeniul cercetării-dezvoltării și inovației**

- Dezvoltarea comună și complementară în domeniul infrastructurii de cercetare-dezvoltare și inovație legată de realizarea proiectelor de cooperare (Dezvoltarea infrastructurii actuale de cercetare-dezvoltare și inovație care deservește cooperarea transfrontalieră, armonizarea achizițiilor echipamentelor specifice, crearea de noi mijloace de cercetare și dezvoltare, înființarea de centre de cercetare-dezvoltare tehnică.)
- Crearea de noi parteneriate, sprijinirea activităților inovative, colaborarea dintre universități, centre de cercetare și afaceri; sprijinirea programelor de schimb pentru cercetători;
- Implementarea proiectelor de cercetare comune, diseminarea informațiilor cu privire la rezultatele activităților de cercetare-dezvoltare și inovație, transferul de tehnologii către sectoarele economice;
- Elaborarea de studii de fezabilitate, de documente proiectare tehnică, de planuri arhitecturale, evaluări de mediu și studii de piață legate de dezvoltarea comună a structurilor pentru cercetare-dezvoltare și inovație.
-

- ***Domeniul major de intervenție 2.3: Cooperarea pe piața muncii și în educație – dezvoltarea comună a competențelor și cunoștințelor***
  - Sprijin pentru dezvoltarea structurilor educaționale și de instruire, a instituțiilor de învățământ și a școlilor profesionale care servesc în mod direct cooperarea transfrontalieră, în domeniul dezvoltării resurselor umane. Crearea unor rețele speciale pentru transferul cunoștințelor și a bunelor practici între instituțiile de învățământ.
  - Sprijinirea cooperării transfrontaliere între instituțiile de învățământ în domeniul dezvoltării unor planuri de învățământ comune, schimburi de cursuri și programe de instruire sau schimburi de bune practici realizate pentru pregătirea studenților făcând parte din categorii dezavantajate.
  - Elaborarea și oferirea unor programe speciale de instruire în sectoarele unde s-au identificat lipsa anumitor abilități. (educarea adulților)
  - Programe de formare continuă în vederea combaterii șomajului structural; cooperarea în domeniul serviciilor de ocupare a forței de muncă, crearea unor rețele între instituțiile care operează pe piața muncii: asigurarea și diseminarea informațiilor legate de diferențele în sistemul juridic din perspectiva piețelor muncii și a sistemelor economice și sociale de cele două părți ale graniței (crearea unui sistem comun de monitorizare și informare cu privire la piața muncii, elaborarea unor baze de date, schimburi de informații, experiențe și bune practici). Cursuri de instruire pentru cei care și-au întrerupt studiile și pentru persoanele cu nevoi speciale.

- ***Domeniul major de intervenție 2.4: Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune***
  - Cooperare între furnizorii de servicii de sănătate (armonizarea achiziționării și folosirii de echipamente medicale, planificarea infrastructurii comune de cercetare, crearea de rețele on-line)
  - Crearea unui portofoliu de servicii de sănătate comun (exploatând avantajul proximității spitalelor de cele două părți ale graniței, recunoașterea reciprocă a sistemelor de asigurări de sănătate, acceptarea cardurilor de asigurări de sănătate în străinătate, crearea unui sistem on-line comun în domeniul diagnosticării și coordonării pacienților)
  - Crearea de mecanisme comune pentru tratarea situațiilor de urgență, situațiilor de criză, care necesită reacții și intervenții rapide (ex. transportul în cazul accidentelor, incendiilor, catastrofelor naturale și industriale, în cazurile penale etc.), dezvoltarea de planuri transfrontaliere de urgență, de studii, inclusiv dezvoltarea rețelelor de comunicații, monitorizări comune și intervenții preventive.
  - Sprijin pentru inițiative care au ca scop asigurarea de instruirii comune (inclusiv îmbunătățirea cunoștințelor de limbă) pentru personalul angajat care participă la acțiuni de salvare.

- ***Domeniul major de intervenție 2.5: Cooperarea între comunități***
  - Organizarea de evenimente inovative comune în domeniul sportului și al culturii, în special cu scopul de a prezerva cultura comunităților minorităților etnice, inclusiv a minorității roma.
  - Organizarea unor conferințe, seminarii și workshop-uri comune în diferite domenii de interes comun.
  - Dezvoltarea instituțională: dezvoltarea structurilor organizaționale integrate și a rețelelor durabile de cooperare tematică pentru activități de dezvoltare regională

comune (în primul rând euroregiuni cu sisteme administrative comune și complet integrate, dar și organizații regionale, rețele ale unor orașe, agenții de administrare, agenții de dezvoltare regionale și județene, ONG-uri)

- Cooperarea între instituții de învățământ primar, programe de schimburi de vizite pentru tineri.
- Instruire și alte programe cu scopul creșterii nivelului de înțelegere și utilizare a sistemelor IT.
- Protecția culturii naționale și protecția patrimoniului cultural de-a lungul granițelor prin sprijinirea cooperărilor transfrontaliere dintre instituții culturale (muzee, teatre, biblioteci).

3.6.3 Axa prioritară 3. Asistență tehnică

Obiectivul principal al axei prioritare

Această axă prioritară are ca scop sprijinirea implementării programului și dezvoltarea capacității instituțiilor și beneficiarilor de a iniția acțiuni transfrontaliere în regiunea vizată de program.

Axa prioritară are în vedere în mod concret atingerea a două obiective specifice:

- Asigurarea managementului de bază pentru implementarea programului (punerea în aplicare a programului, contractarea, pregătirea, implementarea, monitorizarea, evaluarea și inspecția proiectelor);
- Implementarea activităților adiacente pentru a sprijini generarea și implementarea unor proiecte și parteneriate transfrontaliere de înaltă calitate, orientate spre obținerea de rezultate.

Fondurile pentru asistența tehnică vor fi cheltuite pentru activitățile necesare în vederea administrării și implementării eficiente și fără probleme a programului. Conform Articolului 46 din Regulamentul general, Asistența Tehnică va fi folosită pentru activitățile de pregătire, administrare, monitorizare, evaluare, informare și control.

Asistența Tehnică va trebui să acopere și costurile legate de „Manualul de implementare” (care este un document separat) și costurile pregătirii următoarei perioade de programare. Pe lângă acestea, Asistența Tehnică va trebui să fie îmbunătățită în așa fel, încât să asigure monitorizarea de mediu a programului, dacă este necesar în conformitate cu raportul ESM, și în special dacă măsurile de monitorizare existente sunt considerate inadecvate.

Dat fiind faptul că Asistența Tehnică este o nevoie specială a zonei programului, ea trebuie să sprijine și activități adiacente pentru a încuraja participarea, generarea de proiecte și selecția proiectelor prin activități precum (cu titlu orientativ): campanii de conștientizare, dezvoltarea unor metodologii și mijloace pentru identificarea potențialului regiunii vizate, identificarea obiectivelor și identităților comune, sprijinirea activă a diseminării informațiilor pe teritoriul statelor membre implicate și în zona programului, activități media.

Activitățile din cadrul Asistenței Tehnice vor fi finanțate folosind abordarea managementului de proiect. Toate activitățile legate de managementul programului (ex. activitatea STC, inclusiv dezvoltarea și administrarea sistemului de monitorizare, etc.; sau activități de generare de proiecte transfrontaliere în cadrul PI, etc.) rambursabile prin Asistența tehnică vor fi prezentate sub forma unor „proiecte de asistență tehnică”. Planul proiectelor de asistență tehnică va conține:

- obiectivul
- activitățile

- grupurile-țintă
- cheltuielile estimate etc.

Propunerile de proiecte de Asistență Tehnică vor trebui aprobate în prealabil de către Comitetul Comun de Monitorizare și implementate prin organismele de management ale programului. Cheltuielile cu implementarea proiectului vor fi rambursate prin intermediul programului. Rambursarea va avea la bază cheltuielile efectuate ce sunt verificate regulat. Organismele de management ale programului care implementează proiecte de Asistență Tehnică trebuie să respecte și să urmeze regulile și procedurile de eligibilitate de la nivelul programului.

Pentru asigurarea administrării eficiente a programului, în cadrul proiectelor de Asistență Tehnică vor fi întreprinse următoarele activități indicative:

- activități legate de pregătirea, selecția, evaluarea și sprijinirea proiectelor;
- activități legate de sprijinirea structurilor comune;
- administrarea și funcționarea Secretariatului Tehnic Comun, a Punctului de Informare (inclusiv cheltuielile cu personalul angajat și cu activitățile de traducere / interpretare) și a Autorității de Certificare;
- activități care implică întâlnirile Comitetului Comun de Monitorizare și a Comitetului Comun de Selecție;
- activități de control executate de controlori la nivel național;
- examinarea controalelor și a verificărilor la fața locului a operațiunilor;
- crearea și operarea unui sistem comun de monitorizare și informare pentru administrarea, sprijinirea și evaluarea programului;
- pregătirea de studii și rapoarte (ex. rapoarte anuale, evaluări intermediare, etc.);
- activități de informare și publicitate;
- promovare și sprijinirea potențialilor beneficiari finali;
- etc.

IV. Implementarea programului

Capitolul de implementare a Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria–România 2007-2013 a fost dezvoltat pe baza următoarelor documente:

- documente legale în vigoare ale CE, care reglementează programele europene de Cooperare Teritorială finanțate de către FEDR în perioada 2007-2013;
- dezbateri la nivelul Grupului Operațional și al managementului despre implementarea programului;
- experiența obținută în cursul implementării Programului de Cooperare Transfrontalieră INTERREG IIIA Ungaria–România și Ungaria–Serbia și Muntenegru 2004-2006

4.1 Structura de management a programului

Vor fi create următoarele structuri destinate conducerii și managementului programului:

Structuri

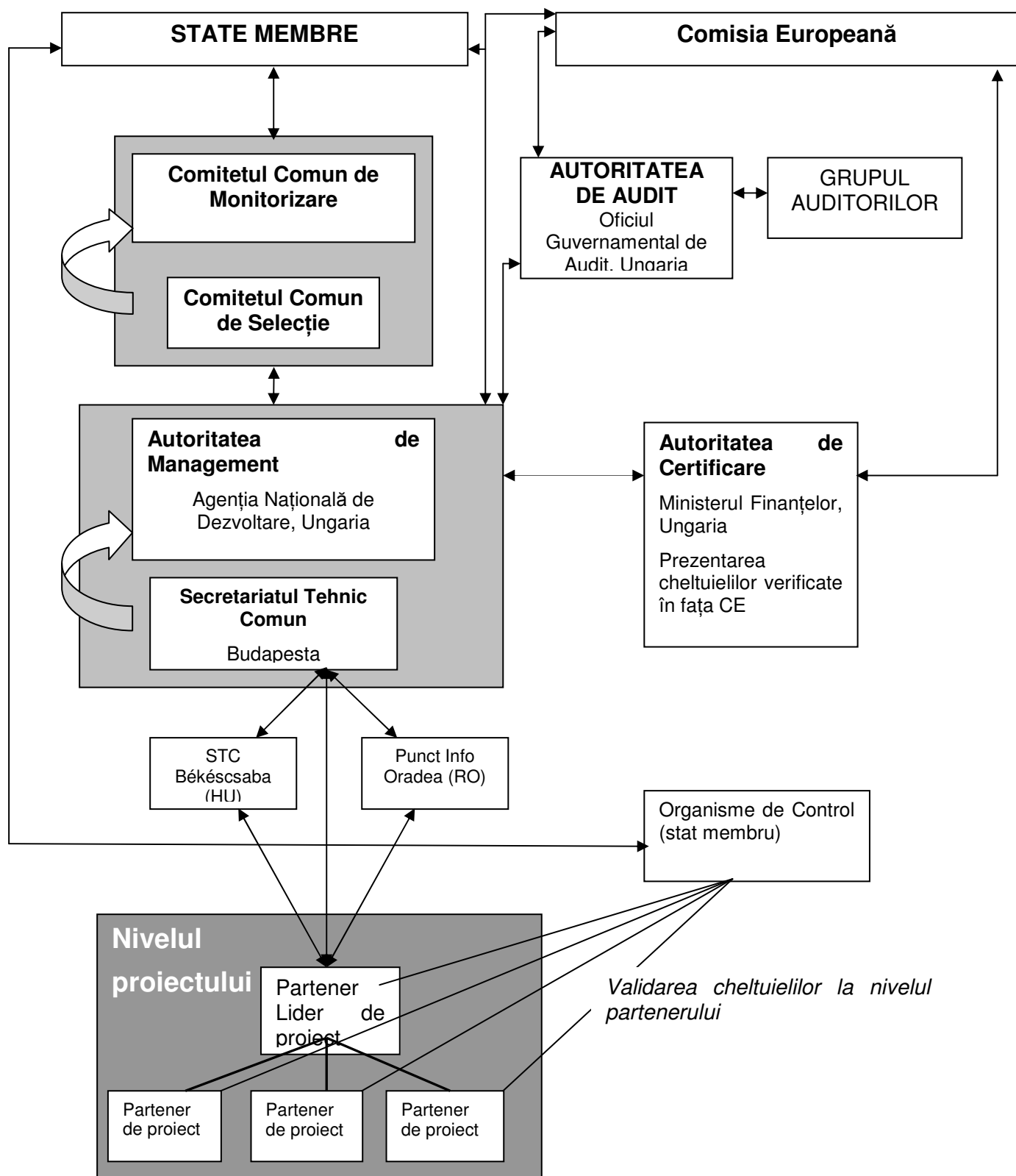
- Comitetul Comun de Monitorizare (CCM): supraveghează și monitorizează implementarea programului;
- Comitetul Comun de Selecție (CCS): responsabil pentru selecția proiectelor
- Autoritatea de Management (AM): poartă răspunderea totală în fața Comisiei Europene pentru managementul și implementarea programului;
- Autoritatea de Certificare (AC): certifică declarațiile de cheltuieli și cererile de plată înainte de trimiterea lor la Comisie;
- Autoritatea de Audit (AA): organism al Autorității de Management și al Autorității de Certificare, independent din punct de vedere funcțional, responsabil pentru verificarea funcționării efective a sistemului de administrare și control;
- Secretariatul Tehnic Comun (STC): asistă Autoritatea de Management, Comitetul Comun de Monitorizare, Comitetul Comun de Selecție și Autoritățile Naționale în desfășurarea activităților lor. Va fi creat un Punct Info în zona de graniță eligibilă a României, care va avea în mod special responsabilitatea de a eficientiza generarea de proiecte în regiunea respectivă, acordând sprijin direct potențialilor aplicanți din zonă. Punctul Info din Oradea va trebui să îndeplinească sarcini identice cu cele ale STC de la Békéscsaba;

În afara structurilor mai sus menționate, Agenția Națională de Dezvoltare din Ungaria și Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor din România (denumite în cele ce urmează Autoritățile Naționale (AN)) vor fi răspunzătoare pentru organizarea sistemului de control în vederea validării cheltuielilor la nivel național și pentru asigurarea cofinanțării.

Autorități competente în programul Ungaria-România

Autoritatea de Management	Agenția Națională de Dezvoltare, Ungaria
Autoritatea de Certificare	Ministerul Finanțelor, Ungaria
Autoritatea de Audit	Oficiul Guvernamental de Audit, Ungaria
Autorități Naționale	Agenția Națională de Dezvoltare, Ungaria Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor, România
Secretariat Tehnic Comun	Organizat în cadrul VÁTI Kht., Ungaria
Punct de Informare	BRECO CBC Oradea (România)
Organisme de Control	Compania VÁTI cu birourile sale regionale din Békéscsaba, Mátészalka; Biroul BRECO CBC (Oradea, Timișoara, Satu Mare, Arad)

Se va acorda atenție specială serviciilor asigurate de programul INTERACT II. Acest program, care cuprinde întreaga UE, se concentrează asupra buneii administrări a cooperării teritoriale și asigură un sprijin bazat pe nevoile participanților în realizarea programelor în cadrul obiectivului de cooperare teritorială europeană. Grupurile-țintă ale programului INTERACT sunt în primul rând acele autorități care urmează să fie înființate conform Regulamentelor Consiliului 1083/2006 și 1080/2006 precum și alte organisme implicate în implementarea programului. Pentru a asigura un beneficiu maxim al programului INTERACT pentru organismele de implementare a prezentului program, se va încuraja folosirea serviciilor și documentațiilor INTERACT precum și participarea la seminarii INTERACT. Costurile asociate sunt eligibile în cadrul Asistenței Tehnice.

4.1.1 Comitetul Comun de Monitorizare (CCM)

Un Comitet Comun de Monitorizare va fi organizat în termen de trei luni de la aprobarea Programului de către Comisia Europeană. Sarcina generală a acestui comitet va fi asigurarea calității și eficienței în privința implementării și a contabilității operațiunilor programului. Comitetul Comun de Monitorizare își va stabili propriile reguli procedurale în conformitate cu cadrul instituțional, legal și financiar, și le va adopta în acord cu Autoritatea de Management, cu scopul de a-și exercita atribuțiile în conformitate cu Prevederile generale. Comitetul Comun de Monitorizare va lucra în concordanță cu reglementările respective:

Prevederi Generale Articolul 65

Sarcinile Comitetului de Monitorizare

Comitetul de monitorizare se va asigura cu privire la eficacitatea și calitatea implementării programului operațional, în conformitate cu următoarele prevederi:

- (a) va analiza și aproba, în cele șase luni care urmează aprobării programului operațional, criteriile de selecție ale operațiunilor finanțate și va aproba orice revizuire a acestor criterii în funcție de necesitățile de programare;
- (b) va evalua periodic progresele realizate pentru atingerea obiectivelor specifice ale programului operațional pe baza documentelor prezentate de către Autoritatea de Management;
- (c) va examina rezultatele implementării, în special realizarea obiectivelor stabilite pentru fiecare axă prioritară, precum și evaluările menționate la Articolul 48 (3);
- (d) va examina și aproba raportul anual și raportul final de implementare, menționate la Articolul 67;
- (e) va fi informat despre raportul anual de control sau despre partea din raport privind programul operațional în cauză și despre eventualele observații ale Comisiei în urma examinării acestui raport sau în ceea ce privește partea respectivă din raport;
- (f) poate să propună Autorității de Management orice revizuire sau orice examinare a programului operațional de natură să permită atingerea obiectivelor Fondurilor definite la Articolul 3 sau să îmbunătățească managementul său, inclusiv cel financiar;
- (g) va examina și aproba orice propunere de amendare a conținutului deciziei Comisiei privind contribuția din Fonduri.

Membrii Comitetului Comun de Monitorizare, în concordanță cu structurile instituționale ale Statelor Membre, vor reprezenta participanții de nivel județean (NUTS III) și național în vederea asigurării eficienței și unei largi reprezentări. Componenta Comitetului Comun de Monitorizare va fi stabilită de statele membre, în comun acord cu Autoritatea de Management. Comitetul Comun de Monitorizare va reflecta o reprezentare națională și instituțională echilibrată. Membrii respectivi vor fi desemnați în termen de 30 de zile de la aprobarea Programului Operațional de către Comisia Europeană. Autoritatea de Management va fi prezentă la ședințele Comitetului și va supraveghea conformitatea, buna funcționare și eficiența programului. Reprezentanții Comisiei Europene pot participa ca observatori.

Președinția și drepturile și îndatoririle președintelui vor fi definite în Regulile de procedură ale Comitetului.

Comitetul Comun de Monitorizare poate să consulte sau să invite la ședințele sale reprezentanții altor autorități de management naționale din Ungaria sau din România ca participanți cu rol consultativ. De asemenea, membrii pot invita la ședințele Comitetului consultanți cu statut consultativ. Membrul Comitetului trebuie să comunice în avans Conducerii participarea consultanților.

Comitetul Comun de Monitorizare se va întruni cel puțin o dată pe an. Luările de decizie, inclusiv procedurile scrise, vor fi reglementate de Regulile de procedură. Comitetul de Monitorizare va avea posibilitatea de a lucra în subcomitete.

Secretariatul Tehnic Comun va asigura funcția de secretariat în timpul ședințelor Comitetului Comun de Monitorizare, inclusiv pregătirea documentelor, deciziilor și minutilor.

4.1.2 Comitetul Comun de Selecție (CCS)

Articolul 19 din Regulamentul FEDR, punctul 3

Selecționarea operațiunilor

În afara atribuțiilor prevăzute la articolul 65 din Regulamentul (CE) nr. 1083/2006, comitetul de urmărire sau un comitet director care are legătură cu acest comitet este responsabil cu selecționarea operațiilor

Sarcinile generale ale Comitetului Comun de Selecție sunt asigurarea calității și eficienței selecției proiectelor prin decizii referitoare la Apelurile de Propuneri, evaluarea și selecția proiectelor. Comitetul este responsabil pentru abordarea strategică a alocării bugetului programului pentru proiecte de bună calitate, contribuind la obiectivele generale descrise în partea strategică a acestui document.

Comitetul Comun de Monitorizare va redacta și va confirma Regulile de procedură ale Comitetului Comun de Selecție. Comitetul Comun de Selecție, ca subcomitet al Comitetului Comun de Monitorizare, este alcătuit din reprezentanți ai fiecărui stat membru, atât la nivel NUTS III, cât și la nivel național, pentru a asigura gradul de eficiență și reprezentare corespunzător. Reprezentanții Comisiei Europene pot participa ca observatori. Comitetul Comun de Selecție, cu suportul STC poate utiliza expertizele externe necesare pentru a asigura condițiile tehnice necesare selectării proiectelor în cadrul unor acțiuni individuale sau grupuri de acțiuni.

Luările de decizie, inclusiv procedurile scrise, vor fi reglementate de Regulile de procedură ale CCS. Decizia finală legată de aprobarea sau respingerea proiectelor îi revine întotdeauna Comitetului Comun de Selecție.

Secretariatul Tehnic Comun va asigura funcția de secretariat cu ocazia ședințelor Comitetului Comun de Selecție, inclusiv pregătirea documentele, deciziilor și minutilor.

4.1.3 Autoritatea de Management (AM)

Autoritatea de Management desemnată pentru acest program este:

Agenția Națională de Dezvoltare (Ungaria)

H – 1133 Budapest

Pozsonyi út 56.

Autoritatea de Management este responsabilă pentru administrarea și implementarea programului în conformitate cu principiul managementului financiar eficace și cu reglementările în vigoare:

*Prevederi Generale – Articolul 60
Funcțiile autorității de management*

Autoritatea de Management va fi responsabilă pentru managementul și implementarea programului operațional în conformitate cu principiul managementului financiar eficace, în special:

- (a) să se asigure că operațiunile sunt selecționate în vederea finanțării în conformitate cu criteriile aplicabile programului operațional și că sunt conforme, pe toată perioada implementării, cu regulile comunitare și interne aplicabile;
- (b) să verifice furnizarea de produse și de servicii cofinanțate și să controleze dacă toate cheltuielile declarate de beneficiari pentru operațiuni au fost suportate efectiv și că sunt în conformitate cu regulile comunitare și interne; verificările efectuate la fața locului cu privire la operațiuni pot avea loc pe baza unui esantion, în conformitate cu regulile adoptate de Comisie în conformitate cu procedura menționată la Articolul 103 (3);
- (c) să se asigure că există un sistem de înregistrare și de depozitare sub formă electronică a documentelor contabile pentru fiecare operațiune în cadrul programului operațional și că sunt colectate datele privind implementarea, necesare pentru managementul financiar, monitorizare, verificări, audituri și evaluare;
- (d) să se asigure că beneficiarii și alte organisme, care participă la implementarea operațiunilor, aplică fie un sistem de contabilitate separat, fie o codificare contabilă adecvată pentru toate tranzacțiile privind operațiunea, fără a aduce prejudiciu standardelor contabile naționale;
- (e) să se asigure că evaluările programelor operaționale menționate la Articolul 48 (3) se efectuează în conformitate cu Articolul 47;
- (f) să stabilească proceduri pentru păstrarea, în conformitate cu Articolul 90, a tuturor documentelor privind cheltuielile și auditurile necesare pentru a se garanta un proces de audit adecvat;
- (g) să se asigure că Autoritatea de Certificare primește toate informațiile necesare privind procedurile și verificările efectuate în comparație cu cheltuielile în sensul certificării;
- (h) să orienteze lucrările comitetului de monitorizare și să transmită acestuia documentele care permit calitatea implementării programului operațional în ceea ce privește obiectivele sale specifice;
- (i) să întocmească și, după aprobarea comitetului de monitorizare, să prezinte Comisiei raportul anual și raportul final de implementare;
- (j) să asigure conformitatea cu obligațiile în materie de informare și de publicitate menționate la Articolul 69;

Conform Articolului nr. 15 al Regulamentului FEDR, Autoritatea de Management nu va răspunde de conformitatea operațiunilor și costul lor, însă se va asigura dacă cheltuielile beneficiarilor participanți în operațiune au fost validate de către controlori. În acest scop, fiecare stat membru își va constitui un sistem de control propriu: va desemna controlorii responsabili pentru verificarea legalității și conformității cheltuielilor declarate de fiecare beneficiar participant în operațiune.

Autoritatea de Management va fi susținută în mod direct de Secretariatul Tehnic Comun, și va efectua activitatea de management operațional a întregului program.

Cu toate că AM poartă responsabilitatea totală a programului, anumite atribuții orizontale (angajarea membrilor STC, organizarea și funcționarea sistemului de monitorizare a programului, serviciile judiciare etc.) pot fi delegate unei unități separate ale companiei publice non-profit VĂTI. Delegarea sarcinilor va fi fixată în descrierea sistemului de management și control, și va fi reglementată printr-o convenție (contract) cadru specifică stabilită de AM.

Regiuni pentru schimbare economică

Dacă regiunile din zona programului sunt implicate în inițiativa „Regiuni pentru schimbare economică”, Autoritatea de Management se angajează:

- a) să efectueze aranjamentele necesare pentru a susține operațiunile inovative cu impact transfrontalier/transnațional, care sunt în legătură cu rezultatele rețelelor,
- b) să prescrie o zi în agenda Comitetului Comun de Monitorizare cel puțin odată pe an, pentru a discuta sugestiile relevante în legătură cu programul, și pentru a invita reprezentanții rețelelor (ca observatori) pentru a raporta despre progresul activităților acestor rețele;
- c) să descrie în Raportul anual acțiunile incluse în cadrul inițiativei Regiuni pentru schimbare economică.

4.1.4 Autoritatea de Certificare (AC)

Autoritatea de Certificare desemnată pentru program este:

Ministerul Finanțelor (Ungaria)

H – 1051 Budapest

József nádor tér 2-4.

Autoritatea de Certificare va răspunde de redactarea și prezentarea în fața Comisiei a declarațiilor de cheltuieli verificate, a cererilor de plată și de încasarea plăților din partea Comisiei.

Autoritatea de Certificare va acționa conform reglementărilor în vigoare:

*Prevederi Generale – Articolul 61
Funcțiile autorității de certificare*

Autoritatea de Certificare a unui program operațional este însărcinată, în special, cu:

- (a) stabilirea și transmiterea către Comisie a declarațiilor certificate de cheltuieli și a cererilor de plată;
- (b) certificarea faptului că:
  - i. declarația cheltuielilor este exactă, este efectuată pe baza unor sisteme de contabilitate fiabile și a unor documente justificative care pot fi verificate;
  - ii. cheltuielile declarate sunt conforme cu regulile comunitare și naționale aplicabile și au fost suportate pentru operațiunile selecționate pentru finanțare, în conformitate cu criteriile aplicabile programului și regulile comunitare și naționale aplicabile;
- (c) asigurarea, în sensul certificării, a faptului că a primit informațiile adecvate din partea Autorității de Management privind procedurile urmate și verificările efectuate în comparație cu cheltuielile care se regăsesc în declarațiile de cheltuieli;
- (d) luarea în considerare, în sensul certificării, a rezultatelor tuturor auditurilor efectuate de Autoritatea de Audit sau sub supravegherea acesteia;
- (e) păstrarea unei contabilități computerizate a cheltuielilor declarate Comisiei;
- (f) păstrarea unei contabilități a sumelor care trebuie recuperate și a sumelor retrase în urma anulării integrale sau parțiale a contribuției la o operațiune. Sumele recuperate vor fi rambursate bugetului general al Uniunii Europene, înainte de încheierea programului operațional, prin deducerea lor din următoarea declarație de cheltuieli.

4.1.5 Autoritatea de Audit (AA)

Autoritatea de Audit desemnată a programului este:

Oficiul Governmental de Audit (Ungaria)

H – 1126 Budapest

Tartsay u. 11/A.

Responsabilitățile Autorității de Audit sunt definite în următoarele reglementări:

Prevederi Generale – Articolul 62

Funcțiile autorității de audit

Autoritatea de Audit a unui program operațional este însărcinată, în special:

- (a) să se asigure că se efectuează audituri în vederea verificării funcționării eficiente a sistemului de management și control al programului operațional;
  - (b) să se asigure că se efectuează controale ale operațiunilor pe baza unui esantion adecvat pentru a se verifica cheltuielile declarate;
  - (c) să prezinte Comisiei, în cele nouă luni care urmează aprobării programului operațional, o strategie de audit, incluzând organismele care procedează la auditurile menționate la punctele (a) și (b), metodologia care trebuie utilizată, metoda de esantionare pentru auditurile operațiunilor și planificarea indicativă a auditurilor pentru garantarea faptului că principalele organisme sunt auditate și că auditurile se repartizează în mod regulat pe parcursul întregii perioade de programare. În cazul în care se aplică un sistem comun mai multor programe operaționale, se poate prezenta o strategie unică de audit;
  - (d) până la data de 31 decembrie a fiecărui an, din 2008 până în 2015:
    - i. să prezinte Comisiei un raport anual de control, stabilind rezultatele auditurilor și controalelor realizate pe parcursul perioadei precedente de douăsprezece luni, care se încheie la data de 30 iunie a anului în cauză, în conformitate cu strategia de audit a programului operațional și care să indice eventualele lacune constatate în sistemele de management și de control ale programului. Primul raport trebuie prezentat până la 31 decembrie 2008 și cuprinde perioada de la 1 ianuarie 2007 până a 30 iunie 2008. Informațiile privind auditurile realizate după 1 iulie 2015 se includ în raportul de control final, susținute de declarația de încheiere menționată la punctul (e);
    - ii. să formuleze o opinie, pe baza controalelor și a auditurilor care au fost efectuate sub supravegherea sa, indicând dacă sistemul de management și de control funcționează eficient, astfel încât să confirme în mod satisfăcător că declarațiile de cheltuieli prezentate Comisiei sunt corecte și, prin urmare, că tranzacțiile adiacente sunt legale și regulamentare;
    - iii. să prezinte, după caz, în temeiul Articolului 88, o declarație de încheiere parțială, care să evalueze legalitatea și regularitatea respectivelor cheltuieli. În cazul în care se aplică un sistem comun mai multor programe operaționale, informațiile menționate la punctul (i) pot fi grupate într-un raport unic, iar opinia și declarația menționate la punctele (ii) și (iii) pot să acopere toate programele operaționale în cauză;
  - (e) să prezinte Comisiei, până la 31 martie 2017, cel târziu, o declarație de încheiere, care să evalueze valabilitatea cererii de plată a bilanțului final, precum și legalitatea și regularitatea tranzacțiilor adiacente reglementate de declarația finală de cheltuieli, precum și un raport de control final.
- 2 . Autoritatea de Audit se va asigura că lucrările de audit respectă standardele de audit recunoscute la nivel internațional.
- 3 . În cazul în care auditurile și controalele menționate la paragraful (1) (a) și (b) sunt efectuate de un organism altul decât Autoritatea de Audit, aceasta din urmă se va asigura că organismul respectiv dispune de independența funcțională necesară.
- 4 . Comisia va transmite propriile observații privind strategia de audit prezentată în cadrul paragrafului (1) (c), în termen de cel mult trei luni de la primire. În absența observațiilor în acest termen, strategia se consideră acceptată.

Grupul de Auditori

Conform Articolului 14 al Regulamentului FEDR, Grupul de Auditori va fi organizat pentru a asista Autoritatea de Audit. Reprezentanții vor fi numiți de fiecare dintre Autoritățile Naționale responsabile pentru audit din statul membru în cauză. Auditorii din România vor fi numiți de către organismul independent din punct de vedere funcțional de pe lângă Curtea de Conturi din România, iar auditorii din partea Ungariei vor fi numiți direct de către Autoritatea de Audit.

Grupul de Auditori va fi organizat în termen de trei luni de la aprobarea programului operațional. Acesta își va stabili propriile reguli procedurale și va fi condus de Autoritatea de Audit.

Autoritatea de Audit și auditorii numiți în Grupul de Auditori vor fi independenți de sistemul de management și control al programului. În caz de nevoie, Secretariatul Tehnic Comun al programului poate sprijini activitățile Autorității de Audit (ex. asigură sprijin în organizarea ședințelor Grupului de Auditori etc.).

4.1.6 Secretariatul Tehnic Comun (STC) și Punctul Info (PI)

Programul va avea un singur Secretariat Tehnic Comun, conform articolului 14 (1) al regulamentului FEDR. Secretariatul Tehnic Comun (Budapesta, Békéscsaba) în colaborare cu Punctul Info (Oradea) va sprijini Autoritatea de Management în următoarele activități de coordonare și de implementarea programului.

Sarcinile Secretariatului Tehnic Comun sunt:

- **Sarcini generale de coordonare a programului**
  - a) culegerea datelor și informațiilor necesare în procesul de programare;
  - b) colaborarea cu organizațiile administrative, centrale, regionale (NUTS III) și locale (în zona programului) cu scopul de a colecta date și informații necesare în procesul de implementare a programului;
  - c) pregătirea și coordonarea activităților promoționale legate de Programul Operațional;
  - d) coordonarea și participarea la organizarea workshop-urilor destinate potențialilor beneficiari;
  - e) participarea în grupurile de lucru organizate pentru întocmirea/revizuirea documentelor programului;
  - f) pregătirea propunerilor pentru modificări ale programului.
- **Sarcinile de secretariat în sprijinul activității Comitetului Comun de Monitorizare și a Comitetului Comun de Selecție**
  - a) îndeplinirea sarcinilor obișnuite ale unui secretariat;
  - b) supunerea rezultatelor evaluării proiectelor spre aprobarea Comitetului Comun de Selecție;
  - c) prezentarea CCM a rapoartelor în limba engleză despre implementarea programului;
  - d) implementarea deciziilor operaționale ale CCM, inclusiv derularea procedurilor scrise;
  - e) asistența și coordonarea tehnică în întocmirea raportului anual către Comisia Europeană.
- **Activități administrative**
  - a) asigurarea managementului administrativ al sarcinilor și serviciilor (externe).
  - b) sprijinirea Autorității de Audit în activitatea acestuia
- **Monitorizarea programului și sistemul informațional**
  - a) contribuția la crearea, întreținerea regulată și actualizarea sistemului de monitorizare;
  - b) introducerea datelor în sistem.
- **Dezvoltarea (generarea) și selecția proiectelor**
  - a) coordonarea și susținerea generării și dezvoltării proiectelor;
  - b) administrarea procesului de depunere a proiectelor; pregătirea și punerea la dispoziție a documentelor necesare pentru depunerea și selecția proiectelor;
  - c) asigurarea informațiilor și sfaturilor pentru aplicanți, primirea, înregistrarea și coordonarea evaluării aplicațiilor;
  - c) asigurarea eficienței dezvoltării proiectului;
  - d) asigurarea schimbului de informații între diferitele propuneri de proiect;

- e) sprijinirea activităților Punctului Info (PI);
- f) administrarea bazei de date de căutare a proiectelor comune/partenerilor.
- **Implementare**
  - a) administrarea implementării programului/proiectelor: pregătirea materialelor necesare pentru implementarea programului/proiectelor, asigurarea recomandărilor și asistenței pentru partenerii din proiecte privind realizarea activităților și managementul financiar;
  - b) pregătirea contractelor de finanțare FEDR în numele AM;
  - c) verificarea rapoartelor de progres și financiare realizate de Partenerul Lider de proiect, verificarea existenței declarațiilor de validare a cheltuielilor emise de controlori și examinarea cererilor de plată FEDR;
  - d) monitorizarea progresului proiectului prin colectarea și verificarea rapoartelor de monitorizare a programului;
  - e) monitorizarea rezultatelor etc.;
  - f) pregătirea rapoartelor de progres și de verificare referitoare la program și la implementarea proiectelor, precum și înaintarea lor către CCM și AM; pregătirea oricărui alt document solicitat de Comisia Europeană.
- **Informare și publicitate**
  - a) dezvoltarea unui sistem general de relații cu publicul și stabilirea unei identități de comune legate de program, pentru a fi utilizată în cadrul tuturor mijloacelor de comunicare,
  - b) elaborarea planurilor de informare și de publicitate;
  - c) elaborarea materialelor informaționale destinate difuzării (atât exemplare electronice cât și tipărite)
  - d) crearea, administrarea și actualizarea unei pagini pe internet;
  - e) organizarea evenimentelor de informare cu partenerii din zona programului;
  - f) menținerea relațiilor publice necesare cu mass media;
  - g) disponibilitate de a răspunde la orice solicitare de informații;
  - h) organizarea unei campanii de informare majore, de popularizare a lansării programului;
  - i) publicarea listei cu beneficiarii, denumirea operațiunilor aprobate și suma fondurilor publice alocate proiectelor.

Activitățile se vor desfășura conform planului de informare și de publicitate adoptat de Comitetul Comun de Monitorizare. O descriere mai detaliată a activităților va fi cuprinsă în Manualul de Implementare.

Secretariatul Tehnic Comun va lucra în strânsă colaborare cu Autoritatea de Management. Cele două instituții vor fi organizate într-o structură care să asigure pe cât posibil colaborarea dintre ele, iar pe de altă parte independența lor față de structurile naționale.

Planurile de lucru ale Secretariatului Tehnic Comun vor fi aprobate de Comitetul Comun de Monitorizare. Secretariatul va fi finanțat din bugetul pentru Asistența Tehnică.

Secretariatul Tehnic Comun va avea sediul la Budapesta, pe lângă Autoritatea de Management, însă va avea reprezentanți la biroul STC din Békéscsaba. Pe partea română, Punctul Info din Oradea va avea sarcini identice cu cele ale Secretariatului Tehnic Comun

din Békéscsaba, în vederea gestionării informațiilor la nivel regional (NUTS III) și pentru a sprijini generarea proiectelor locale în zona programului. Secretariatului Tehnic Comun va fi compus din reprezentanți ai celor două state membre în număr egal. STC (Budapesta, Békéscsaba) va fi angajat de Compania Maghiară Publică Non-profit VÁTI, pe baza unui contract cadru cu AM. Numărul și calificarea personalului va corespunde sarcinilor definite mai sus.

Secretariatul Tehnic Comun va asigura toate sarcinile implementării operaționale ale programului, inclusiv coordonarea generării de proiecte și a procesului de selecție a proiectelor.

Principalele atribuții ale unui Punct Info:

- sprijinirea aplicanților în generarea proiectelor;
- contribuția la acțiunile de informare și publicitate la nivel regional (NUTS III) și local;
- *prezentarea și reprezentarea programului la nivel regional (NUTS III) astfel încât partenerii să poată aduna informațiile necesare dezvoltării proiectelor;*
- elaborarea și furnizarea de informații specifice țării către STC, pentru a fi utilizate pe pagina de internet;
- a servi ca punct de contact pentru aplicanți și pentru parteneri la nivel regional (NUTS III), în cooperare cu Secretariatul Tehnic Comun;
- răspunde la solicitările Secretariatului Tehnic Comun în procesul de selecție și de evaluare a proiectelor, în conformitate cu procedurile programului;
- sprijinirea Secretariatului Tehnic Comun în pregătirea contractelor cu Partenerii lideri de proiect.

Activitățile PI vor fi finanțate din bugetul de AT a programului, în conformitate cu prevederile formulate în capitolul Reguli specifice de implementare a bugetului de AT al programului.

La nivel național, programul va fi gestionat de către următoarele structuri:

4.1.7 Autoritatea Națională (AN)

Autoritățile Naționale ale programului sunt:

Agenția Națională de Dezvoltare (Ungaria)	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor
H – 1133 Budapest	Sector 5.
Pozsonyi út 56.	Bdul. Apolodor nr. 17

Autoritățile Naționale reprezintă statele membre, Ungaria respectiv România.

AN îndeplinește următoarele funcții principale:

- semnarea acordului sau a Memorandumului de Înțelegere care reglementează responsabilitățile dintre cele două state membre;
- contribuie din partea Statelor Membre în cauză la planificarea și modificarea programului;
- sprijinirea difuzării informațiilor referitoare la program, implementarea acțiunilor publicitare la nivel național;
- responsabilitatea pentru elaborarea regulilor controlului național specific, pe baza regulilor de la nivelul programului elaborate de STC;
- organizarea unui sistem de control pentru validarea cheltuielilor la nivel național (la nivelul partenerului de proiect și a cheltuielilor AT);

- asigurarea cofinanțării conform bugetului programului;
- administrarea sistemului de plăți a cofinanțării naționale, inclusiv verificarea cheltuielilor, furnizarea informațiilor referitoare la fluxul de plăți al cofinanțării naționale;
- detectarea și corectarea neregulilor, recuperarea sumelor plătite nejustificat;
- participarea la întâlnirile CCM și ale CCS;
- accesarea Sistemului Informatic de Monitorizare a programului.

4.1.8 Organisme de Control (OC)

Controlorii desemnați ai programului vor lucra în cadrul:

- Compania VÁTI Kht., cu birourile regionale din Békéscsaba și Mátészalka (Ungaria);
- În cadrul Biroului regional BRECO CBC (Oradea, Timișoara, Satu Mare, Arad) în România.

Activitatea principală a organismelor de control va fi verificarea în vederea validării a cheltuielilor la nivel de partener pe teritoriul național respectiv. Alte sarcini pot include actualizarea Sistemului de Monitorizare a Programului precum și alte sarcini legate de activitățile lor de control.

4.2 Dezvoltarea și selecția proiectelor

4.2.1 Conceptul general al dezvoltării și selecției proiectelor

Obiectivul general al programului este realizarea unor proiecte transfrontaliere de calitate, orientate spre rezultate, cu o valoare adăugată clară și cu un caracter strategic relevant pentru zona programului.

Comitetul Comun de Selecție trebuie să susțină caracterul strategic al selecției proiectelor și să asigure competiția între propunerile de proiect, evitând în același timp supraîncărcarea atât a structurilor de management a programului cât și a aplicanților. CCM/CCS pot lua în considerare introducerea elementelor "sus-jos" în generarea proiectelor, în vederea obținerii unor proiecte transfrontaliere de nivel înalt. Detalii despre dezvoltarea și selecția proiectelor vor fi cuprinse în Manualul de implementare/Apelul de propuneri de proiecte, și vor fi aprobate de CCM/CCS.

Programul Operațional definește domeniile specifice ale intervențiilor, care pot contribui la realizarea obiectivelor generale. CCS are dreptul de a selecta din activitățile cuprinse în cadrul definiției incluse în descrierea priorităților, atunci când implementarea cu succes a programului necesită acest lucru, sau în cazul în care se cere o concentrare mai mare a activităților pentru a asigura dezvoltarea și selecția proiectelor, în vederea atingerii obiectivelor declarate. Acest lucru va fi inclus în Manualul de implementare și va avea ca rezultat Apeluri de propuneri de proiecte speciale, aprobate de CCS.

4.2.2 Generarea proiectelor

Generarea proiectelor transfrontaliere este sarcina Secretariatului Tehnic Comun și a Punctului Info. Acesta din urmă și STC vor asigura difuzarea informațiilor despre finanțare către solicitanții potențiali în zona eligibilă.

În timpul procesului de generare a proiectelor vor fi asigurate următoarele:

- Toți potențialii aplicanți și parteneri vor primi aceleași informații indiferent de locația lor în zona de frontieră eligibilă.
- Sprijin în stabilirea parteneriatelor, prin ajutor în căutarea partenerilor interesați, de exemplu cu ajutorul unei baze de date sau prin organizarea evenimentelor de căutare a partenerilor.
- Ideile de proiect cu un efect potențial negativ asupra mediului vor fi tratate cu deosebită atenție în cursul generării și realizării lor, cu scopul de a reduce la minim sau a elimina aceste efecte încă de la bun început.
- Asistență tehnică pentru proiecte (de exemplu prin formularea modelelor de contract)

4.2.3 Selecția proiectelor

Selecția proiectelor poate fi efectuată printr-un Apel deschis de Propuneri, fie printr-o abordare cu o singură etapă fie în două etape, introducând o etapă de preselecție comună a schițelor de proiect. Determinarea modelului de selecție a proiectelor corespunzător tipului de activitate în cadrul unui Apel de propuneri (AdP) este responsabilitatea STC. Aplicațiile pot fi depuse în cadrul unei licitații deschise, și evaluate pe baza unui set de criterii predefinite, într-o abordare cu o singură etapă. Abordarea în două etape conține și o fază de preselecție în comparație cu modelul cu o singură etapă. Aplicații formulează „expresii de interese” pe baza cărora propunerile vor fi preselectate pentru dezvoltarea lor în continuare, cu scopul de a ajunge la proiecte de calitate superioară. În cea de-a doua etapă, aplicațiile preselectate prezintă proiectele complete, care vor fi evaluate pe baza unui set de criterii predefinite. Aceste modele vor fi descrise în detaliu în Manualul de implementare/Apelul de propuneri.

Programul va contribui la protecția mediului în zona programului, fără să producă efecte negative asupra lui. Pentru aceasta, în condițiile de eligibilitate vor fi cuprinse aspecte de protecție a mediului și de dezvoltare durabilă. Prin urmare, efectul pozitiv asupra mediului și dezvoltarea durabilă vor avea o importanță majoră în cursul implementării programului.

Decizia finală de aprobare/respingere a proiectelor este responsabilitatea Comitetului Comun de Selecție. Seturile de criterii (care cuprind criteriile de eligibilitate, de coerență și de calitate) folosite în cursul selecției proiectelor vor fi definite de STC în cooperare cu alte organisme de administrare a programului din cele două state membre. Criteriile vor fi prevăzute în Manualul de implementare/Apelul de propuneri aprobat de CCM/CCS. Comitetul Comun de Selecție are dreptul de a restrânge aria aplicanților eligibili participanți la un Apel de propuneri, luând în considerare condițiile specifice ale respectivului Apel.

Responsabilitatea respectării regulilor cu privire la ajutorul de stat este stabilită prin Tratat pentru fiecare stat membru. Din acest motiv, fiecare stat membru trebuie să desemneze o Autoritate pentru Ajutorul de Stat și o persoană de contact capabilă să furnizeze către AM informații adecvate despre schemele de ajutor din țara respectivă, până la sfârșitul implementării Programului Operațional. În același timp fiecare stat membru poartă responsabilitatea în fața CE pentru periclitatea sau încălcarea regulilor ajutorului de stat și a pieții comune.

4.3. Informare și publicitate

Măsurile de informare și publicitate legate de intervențiile Fondurilor Structurale au ca scop promovarea rolului Comunității și asigurarea transparenței asistenței Fondurilor Structurale (vezi Articolul 69 din Regulamentul Consiliului (CE) Nr. 1083/2006). Autoritatea de Management este responsabilă pentru realizarea măsurilor de informare și publicitate. Obiectivele generale ale măsurilor de informare și publicitate sunt următoarele:

- creșterea conștientizării publicului în ceea ce privește rolul Uniunii Europene în dezvoltarea transfrontalieră prin intermediul Fondurilor Structurale,
- creșterea transparenței oportunităților de finanțare și a procedurilor administrative,
- crearea unei imagini coerente despre Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013, atât în Ungaria și România cât și în statele membre.

Obiectivele specifice ale măsurilor de informare și publicitate sunt următoarele:

- informarea publicului despre rolul Uniunii Europene și despre importanța Fondurilor Structurale în Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România, 2007-2013,
- furnizarea informațiilor adecvate despre program, rolul, influența și obiectivele acestuia, către grupurile-țintă desemnate,
- informarea instituțiilor implicate în implementarea programului despre rolul lor în informare și publicitate,
- asigurarea transparenței pentru a realiza o cât mai largă participare a participanților potențiali și, prin aceasta, absorbția fondurilor disponibile.

Măsurile de informare și publicitate sunt prezentate sub forma unui plan de comunicare. Realizarea acestor măsuri va fi responsabilitatea organismelor administrative responsabile de program. Măsurile de informare și publicitate din cadrul Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 sunt destinate:

- informării publicului despre rolul pe care Uniunea Europeană, împreună cu Ungaria și România, îl au în intervențiile respective și în atingerea rezultatelor acestora;
- garantării transparenței față de beneficiarii potențiali finali printr-o informare generală despre Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013. De asemenea, asigurarea unei imagini de ansamblu asupra competențelor, a organizării și a procedurilor de selecție a proiectelor, precum și furnizarea de informații standardizate referitoare la cererile de finanțare (autoritatea solicitantă, contacte la nivel național, regional (NUTS III) și local). Vor fi publicate criteriile de selecție și mecanismele de evaluare ale licitațiilor și cererilor de finanțare. Toate informațiile sunt disponibile pe paginile internet ale programelor respective;
- informării publicului despre anunțurile privind începerea programului, cu o prezentare adecvată a participării Uniunii Europene. Comunicare permanentă cu privire la diferitele stadii de implementare a proiectului pe parcursul întregii perioade de planificare a programului și prezentarea rezultatelor finale ale Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013.

Obiectivul strategic general al măsurilor de informare și publicitate în cadrul Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 este crearea unei imagini publice uniforme care cu timpul va dobândi statutul unei nume de marcă sau al unei „identități de corporație”. În acest scop se folosește o siglă comună pe materiale imprimare și în publicații, în presa tipărită și în cea electronică. În scopul realizării strategice a elementelor enumerate mai sus vor fi utilizate următoarele:

- Un **site internet specific programului cu o gazetă electronică** difuzând informații de actualitate pentru public și beneficiarii potențiali și finali – acest homepage este sursa cea mai importantă a informațiilor de ultimă oră, prezintă programul, descrie prioritățile și măsurile, și indică detaliile de contact necesare. Întreaga documentație relevantă, cum ar fi pachetul de licitație sau documentația programului, va fi accesibilă pentru descărcare. Va asigura informații despre proiectele aprobate și cele aflate în curs de implementare și va colecta întrebări și răspunsuri.
- **Documentul programului** – documentul Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 stă la baza cooperării transfrontaliere în regiunea de programare Ungaria-România în perioada 2007-2013. Acesta analizează zona

eligibilă, descrie prioritățile și măsurile, desemnează autoritățile competente și oferă informații despre implementarea programului și a proiectelor, precum și despre implementarea financiară și control.

- **Pliantele** – sunt „cărțile de vizită” simbolice ale programului, servesc ca „aperitive”, conținând informații generale despre program. Grupurile-țintă ale pliantelor sunt potențialii beneficiari, publicul general, ONG-urile, organizațiile de comerț și profesionale, partenerii economici și sociali, autoritățile publice și inițiatorii de proiecte. Aceste pliante au scopul de a încuraja o participare cât mai largă la program, precum și de a difuza informații despre program.
- **Broșurile** – Dacă pliantele sunt „cărțile de vizită”, atunci broșurile sunt „catalogele de produse” care asigură o imagine cuprinzătoare asupra unei anumite perioade de program, cu o serie de proiecte, rezumând activitățile, rezultatele și efectele. Ele sunt destinate aplicanților și instituțiilor implicate în programare și în implementare, precum și ONG-urilor, organizațiilor de comerț și profesionale, partenerilor economici și sociali, autorităților publice și inițiatorilor de proiecte.
- **Anunțurile** – Apelurile de propuneri publicate în presa națională și cea locală, precum și în reviste de specialitate, vor crește transparența Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 în fața publicului din zona programului.
- **Seminarii și evenimente locale și regionale (NUTS III)** – Contactele între participanții implicați în program, precum și fluxul de informații corespunzător către potențialii aplicanți / beneficiarii finali și publicul larg sunt asigurate prin intermediul evenimentelor de informare susținute în cadrul programului. Publicul țintă al acestor evenimente va fi format din potențiali aplicanți / beneficiari finali, ONG-uri, organizații de comerț și profesionale, parteneri economici și sociali, autorități publice, inițiatori de proiecte, instituții implicate în programare și implementare, politicieni și reprezentanți ai mass media.
- **Forumuri de căutarea partenerilor** – pentru a ajuta aplicanții potențiali în dezvoltarea proiectelor și găsirea partenerilor. Aceste forumuri de căutare a partenerilor vor fi organizate de STC și Punctul Info. Aceste ocazii vor crea posibilitatea de a discuta ideile de proiect, problemele de management și implementare, de a întâlni aplicanți potențiali și de a facilita căutarea partenerilor. Aceste evenimente trebuie să acopere zonele care participă la program.
- **Evenimente de deschidere la începutul programului** – asigură difuzarea informațiilor generale despre program la nivel național în ambele state membre.
- **Conferință de închidere la sfârșitul programului** – prezentarea proiectelor terminate și trecerea în revistă a proiectelor de cooperare realizate.

În conformitate cu planul de buget de AT preliminar, aproximativ 2% din bugetul total al programului va fi cheltuit pentru activitățile menționate mai sus.

Responsabilitatea executării măsurilor de informare și publicitate revine Autorității de Management. Vor fi selectați furnizori externi (prin proceduri de achiziție publică) pentru proiectarea siglei, website-ului, publicațiilor, și pentru organizarea seminariilor, forumurilor de căutarea partenerilor, a evenimentelor de deschidere și a conferințelor de închidere a programului în strânsă colaborare cu personalul STC și a Punctului Info.

Unele activități în cadrul măsurilor de informare și publicitate (evenimente de informare, forumuri, publicări de articole) vor fi realizate **în funcție de cerințele programului** (lansarea AdP) iar altele (pagini web, reviste electronice) **în mod continuu**.

Grupurile țintă/beneficiarii cei mai importanți ai măsurilor de informare și publicitate sunt beneficiarii potențiali și finali, precum și autoritățile regionale (NUTS III) și locale și

alte organisme publice, asociații profesionale și comunități de afaceri, parteneri economici și sociali, organizații neguvernamentale, în special organizațiile care promovează egalitatea în drepturi între bărbați și femei, și organizații care lucrează în domeniul protecției și îmbunătățirii calității mediului, operatori și promotori de proiecte.

Aplicarea măsurilor de informare și publicitate menționate mai sus este diferențiată în cadrul perioadei de planificare a programului (2007-2013) în trei etape, fiecare cu cerințe diferite:

- Informare despre lansarea și anunțarea Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013: Obiectivul acestei etape este difuzarea cât mai largă a informațiilor (către beneficiarii potențiali și finali precum și către publicul larg) și informarea generală despre program, date de contact ale partenerilor, puncte de informare, proceduri și structuri decizionale etc. Mijloace de comunicare: evenimente de deschidere în ambele state membre, pliante, conferințe de presă, comunicate de presă despre lansarea programului (cât mai repede posibil după aprobarea programului de către CE).
- Informări, comunicări și prezentări continue: În această etapă publicul este informat periodic despre stadiul implementării programului și despre finalizarea proiectelor reușite. De asemenea, se furnizează informații clare (omogene) la nivel regional (NUTS III) și local despre procedurile administrative, precum și informații despre criteriile de selecție și mecanismele de evaluare. În această etapă informările regulate și evenimentele de relaționare ale organizatorilor de proiecte, ale instituțiilor finanțatoare și ale organismelor de finanțare au o importanță crucială în întocmirea documentului de planificare comună a programului. Mijloace de comunicare: Broșuri, evenimente informative, organizarea evenimentelor de schimb de experiență între proiecte, comunicate de presă despre stadiul implementării programului.
- Prezentarea rezultatelor și trecerea în revistă: La sfârșitul perioadei de planificare a programului se face o prezentare a proiectelor finalizate și o trecere în revistă a proiectelor de cooperare. Mijloace de comunicare: Broșuri, evenimente finale, etc.

Monitorizarea și evaluarea planului de comunicare

În conformitate cu Articolul 3 din Regulile de implementare Autoritatea de Management / Secretariatul Tehnic Comun trebuie să informeze Comitetul Comun de Monitorizare despre progresul realizării planului de comunicare, măsurile de informare și publicitate întreprinse și despre mijloacele de comunicare folosite.

Acțiunile de informare și publicitate vor fi supuse unor evaluări permanente și ex-post, bazate pe indicatori și criterii de evaluare definite în prealabil. Indicatorii vor fi specificați în mod clar în Planul de comunicare. Astfel planul va conține indicatori de output, indicatori de rezultate și indicatori de impact.

4.4 Implementarea proiectelor, descrierea procedurilor și fluxurilor financiare

4.4.1 Implementarea la nivel de proiect

Implementarea proiectului de la semnarea contractelor până la închiderea proiectului, inclusiv obligațiile de raportare și plata fondurilor FEDR, va fi efectuată conform regulamentelor și regulilor relevante pentru Program.

Principiul Partenerului Lider de proiect

Principiul Partenerului lider de proiect conform Articolului 20 al Regulamentului FEDR este o cerință de bază pentru toate operațiunile finanțate în cadrul Programului.

Proiectul va fi înaintat de Partenerul lider de proiect, care va acționa ca singura legătură directă între proiect și organismele de management comune ale Programului. Responsabilitatea Partenerului lider de proiect este să creeze un consorțiu funcțional pe baza unui acord de parteneriat care asigură implementarea adecvată și corectă a proiectului.

Proceduri de contractare

Pe baza aprobării formale a proiectului de către Comitetul Comun de Selecție, STC pregătește contractul de finanțare (care trebuie aprobat de CCM) încheiat cu Beneficiarul lider. AM poartă responsabilitatea legală pentru semnarea contractelor de finanțare.

Contractul de finanțare a fiecărui proiect va fi raportat de către STC Sistemului de Monitorizare a Programului.

Cofinanțarea națională va fi asigurată în mod automat pentru proiectele aprobate de Comitetul Comun de Selecție. Contractele pentru cofinanțările naționale vor fi încheiate separat de FEDR, de către Autoritățile Naționale respective, după semnarea contractelor de finanțare FEDR și a acordului de parteneriat între partenerii de proiect. Contractele de finanțare pentru cofinanțări naționale vor fi încheiate la nivelul partenerilor de proiect.

Raportarea proiectelor

Rapoartele de progres și cererile de plată vor fi înaintate în același timp pe parcursul perioadei de implementare a proiectului. Acestea trebuie înaintate așa cum este prevăzut în contractul de finanțare.

4.4.2 Sisteme de control pentru validarea cheltuielilor

Conform Articolului 16 al Regulamentului (CE) 1080/2006, cele două state membre vor înființa un sistem de control pentru a valida cheltuielile la nivel național. Controlorii desemnați ai programului vor lucra în cadrul VÁTI Kht. (Békéscsaba, Mátészalka) în Ungaria și în cadrul Biroului regional BRECO CBC (Oradea, Timișoara, Satu Mare, Arad) în România.

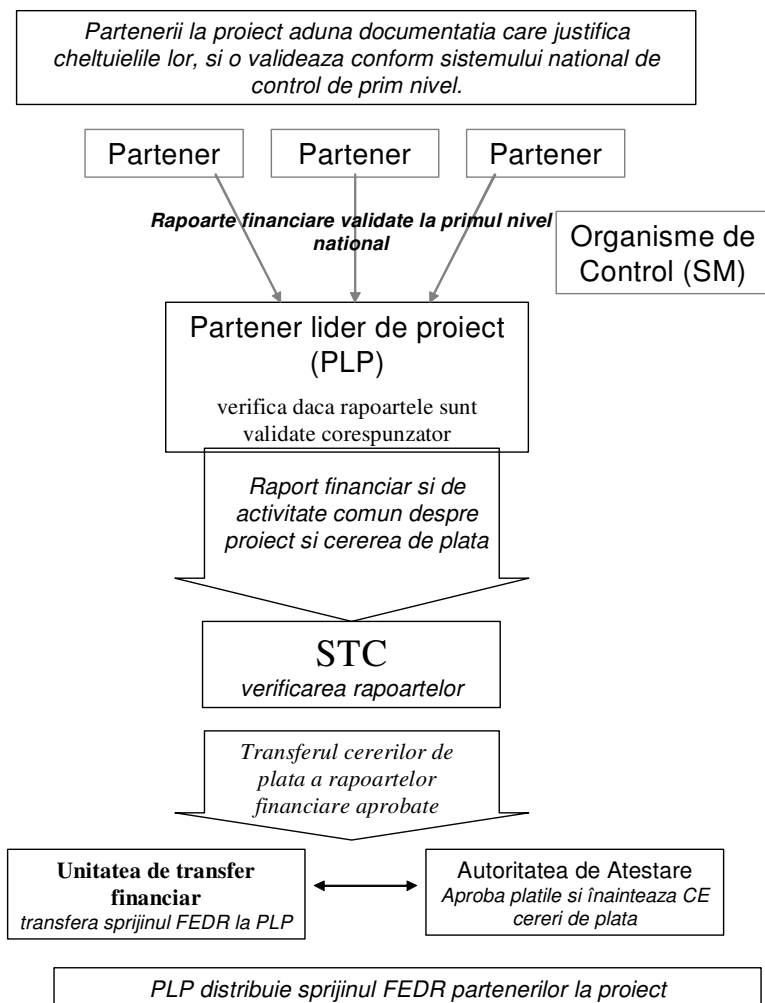
Conform Articolului 13 al regulamentului de implementare, verificările care vor fi efectuate la nivel național vor acoperi aspectele administrative, financiare, tehnice și fizice ale operațiunilor. Pentru a asigura înțelegerea comună a regulilor aplicate pentru controlul la nivel național se vor întocmi „Instrucțiuni de control” la nivel de program, incluzând liste de verificare detaliate. Instrucțiunile trebuie întocmite în concordanță cu regulamentele naționale și CE relevante, și trebuie să fie accesibile pe pagina de internet al programului. Detalii suplimentare despre sistemul de control întocmit de statele membre va fi inclus în descrierea Sistemului de Management și Control în conformitate cu Regulamentul Comisiei 1828/2006 din data de 8 decembrie 2006. Autoritatea de Management, Secretariatul Tehnic Comun și Autoritatea de Certificare vor fi informate periodic despre sistemele de control de către

ambele state membre.

4.4.3 Descrierea fluxurilor financiare FEDR și a procedurilor de la nivel de proiect la nivel de program

Etapele fluxurilor financiare pentru FEDR sunt prezentate în schema următoare.

Managementul financiar al proiectelor (partea FEDR)

4.4.3.1. Fluxul plăților

a) Controlorul responsabil verifică facturile sau documentele de contabilitate de valoare echivalentă prezentate de beneficiar și verifică livrarea produselor și a serviciilor cofinanțate, corectitudinea cheltuielilor declarate, precum și conformitatea acestor cheltuieli și a operațiunilor (părților de operațiuni) asociate cu regulile comunitare și regulile naționale relevante.

b) După recepția cererilor de plată validate prezentate de beneficiari, Partenerul lider de proiect redactează și înaintează cererea de plată la nivel de proiect Secretariatului Tehnic Comun.

c) După verificarea cererilor de plată și a raportului de progres corespunzător, STC înaintează cererile de plată către Unitatea de Transfer Financiar (UTF). UTF este un departament separat și independent din punct de vedere funcțional al companiei publice non-profit VÁTI, care răspunde de managementul tehnic al plăților fondurilor FEDR către beneficiarii finali. În cadrul procedurii de solicitare de fonduri, Unitatea de Transfer Financiar emite cereri de plată pentru transferul contribuției FEDR prin Sistemul de Monitorizare al Programului de la Autoritatea de Certificare (AC). După aprobarea cererilor de plată AC transferă contribuția FEDR din contul programului în contul băncii de transfer deschisă de Unitatea de Transfer Financiar.

După aprobarea Autorității de Certificare, Unitatea de Transfer Financiar va transfera contribuțiile FEDR beneficiarilor lideri. Efectuarea procesului de plată este sprijinită de Sistemul de Monitorizare și Informare al programului. Cererile de plată ale proiectelor și etapele specifice ale procesului sunt introduse în Sistemul de Monitorizare în așa fel încât vor putea fi urmărite și mai târziu.

d) Partenerul lider de proiect transferă contribuția FEDR la beneficiarii care participă la operațiuni.

4.4.3.2. Procedurile financiare la nivelul programului (FEDR), procesul de certificare

Contribuția FEDR este plătită într-un singur cont deschis și gestionat de Autoritatea de Certificare. Plățile efectuate de Comisia Europeană vor fi făcute sub formă de prefinanțare, plată intermediară și plată finală.

Pe baza cheltuielilor eligibile validate de Secretariatul Tehnic Comun care pot fi sprijinite prin facturi sau documente de contabilitate de valoare echivalentă, Autoritatea de Management elaborează declarația de cheltuieli. Declarația de cheltuieli va cuprinde pentru fiecare axă prioritară suma totală a cheltuielii eligibile plătite de beneficiarii lideri sau beneficiarii participanți în implementarea operațiunilor, precum și contribuția publică corespunzătoare. Pe baza declarației de cheltuieli întocmită de Autoritatea de Management, Autoritatea de Certificare redactează cerera de plată și certificatul de cheltuieli și le înaintează împreună cu declarația de cheltuieli verificată către Comisia Europeană.

Pentru sprijinirea activității de certificare a Autorității de Certificare, Autoritatea de Management pune în funcțiune un sistem de raportare a verificărilor. Înaintea întocmirii declarației de cheltuieli, Autoritatea de Management pregătește un raport de verificare despre procedurile și verificările efectuate în legătură cu cheltuielile cuprinse în declarațiile de cheltuieli. Pentru a avea informații clare despre validarea și verificarea cheltuielilor, Autoritatea de Management va cere informații sub forma unui raport de verificare de la statul partener.

Pentru a sprijini activitatea sa de certificare, Autoritatea de Certificare efectuează controale de sistem, organizează așa-numite vizite de investigare la structurile de management comun care participă la managementul financiar al programului.

4.5. Monitorizare și evaluare

4.5.1 Monitorizare

Conform Articolului 66(2) al Regulamentului general Nr. 1083/2006, Autoritatea de Management și Comitetul Comun de Monitorizare vor realiza monitorizarea în relație cu indicatorii specificați în Capitolul Strategic al Programului Operațional.

Sistemul indicatorilor

Un set complet de indicatori va fi dezvoltat în cadrul Manualului de implementare/Apelului de propuneri. Setul complet de indicatori servește la managementul intern al programului și alcătuiește o bază indispensabilă pentru obligațiile de raportare și comunicare pentru a face vizibile realizările programului pentru partenerii programului și pentru publicul larg. Obiectivele setului complet de indicatori pot fi cuantificate ex-ante pentru uz intern, dacă acest lucru este considerat necesar. Setul complet de indicatori nu face parte din Programul Operațional.

Indicatorii vor face posibilă măsurarea progresului față de situația de bază și a eficacității obiectivelor de realizare a priorităților. Secretariatul Tehnic Comun va monitoriza acești indicatori.

Raport anual de implementare

Conform articolului 67 al Regulamentului General trebuie întocmit un raport anual și un raport final despre implementare. Rapoartele anuale vor fi redactate de Secretariatul Tehnic Comun, vor fi verificate și înaintate de Autoritatea de Management și vor fi aprobate de Comitetul Comun de Monitorizare înainte de a fi trimise Comisiei.

Monitorizare la nivel de proiect

Scopul monitorizării proiectului este de a urmări evoluția proiectului din punctul de vedere al cheltuielilor, al utilizării resurselor, al realizării activităților și atingerii rezultatelor, precum și al gestionării riscurilor. Activitatea de monitorizare a proiectului presupune colectarea sistematică și continuă a informațiilor, introducerea datelor în sistemul de monitorizare, analiza valorilor indicatorilor definiți în cadrul proiectului și folosirea sistemului pentru a sprijini luările de decizii eficiente.

Secretariatul Tehnic Comun poate trece în revistă progresul și performanța proiectului periodic, prin monitorizarea indicatorilor proiectului, și poate lua deciziile necesare pentru a menține proiectul pe făgaș.

Monitorizarea programului și Sistemul informațional

Autoritatea de Management este responsabilă pentru realizarea unui sistem de culegere a informațiilor financiare și statistice de încredere privind implementarea, necesare pentru indicatorii de monitorizare și pentru evaluare; AM va transmite aceste date, prin intermediul unui sistem computerizat sincronizat către Comisie, în concordanță cu acordurile convenite între Statele Membre și Comisie.

Sistemul comun de Monitorizare și Informare a Programului va fi bazat pe un sistem informațional de management care permite culegerea și monitorizarea datelor la nivelul programului pentru ambii parteneri ai Programului. Sistemul asigură organismelor competente (Comitetul Comun de Monitorizare, Autoritatea de Management, Autoritatea Națională, Autoritatea de Certificare, Autoritatea de Audit și Secretariatul Tehnic Comun, Punctul Info și Unitatea de Transfer Financiar) instrumente pentru îndeplinirea sarcinilor și

stimulează comunicația și fluxul de informații între cele două state membre participante. Sistemul va sprijini atât ciclul de proiect cât și implementarea programului.

Dezvoltarea și implementarea Sistemului de Monitorizare și Informare a Programului va fi finanțată din bugetul de AT.

Schimbul de date computerizate

Schimbul de date electronice între Comisie și instituțiile de administrare a programului este o cerință formulată în Articolul 39 al Regulilor de implementare. După crearea sistemului de monitorizare a programului, se va decide o metodă eficientă a schimbului de date, în acord cu Comisia Europeană.

Sistemul computerizat va fi dezvoltat ca un instrument pentru schimbul tuturor datelor legate de programul operațional. Sistemul computerizat trebuie să corespundă standardelor de securitate acceptate pentru a asigura că documentele corespund cerințelor legale naționale, și vor putea fi folosite pentru scopuri de audit.

4.5.2 Evaluarea programului

Scopul evaluării programului este îmbunătățirea calității, eficienței și coerenței utilizării asistenței, a strategiei și a implementării programului. Evaluarea va fi executată înaintea (evaluare ex-ante), în timpul (evaluare continuă) și după (evaluare ex-post) perioada de programare. Cele două state membre vor asigura resursele necesare efectuării evaluărilor, vor organiza producerea și colectarea datelor necesare și folosirea informațiilor de diferite tipuri provenite din sistemul de monitorizare. Rezultatele evaluărilor vor fi publicate pe site-ul de internet al programului.

Conform Articolului 48 al Prevederilor Generale statele membre vor executa prima evaluare legată de monitorizarea programului operațional la sfârșitul anului 2010, când se așteaptă ca primul grup de proiecte să fie finalizat. Acolo unde rezultatele arată o abatere de cel puțin 40% față de obiectivele prevăzute inițial în documentul programului și în Manualul de implementare, acestea vor fi trimise Comitetului Comun de Monitorizare și Comisiei. Această evaluare va fi efectuată de un expert financiar independent.

Ca parte a încheierii programului, Comisia va efectua o evaluare ex-post în strânsă colaborare cu ambele state membre și cu Autoritatea de Management. Evaluarea ex-post va fi terminată până în data de 31 decembrie 2015.

Evaluările vor fi finanțate din bugetul de AT, cu excepția evaluării ex-post efectuate de către Comisie.

4.6 Reguli specifice de implementare a bugetului AT al programului

Asistența tehnică este necesară pentru a sprijini structurile comune în implementarea programului. Având în vedere mărimea și diversitatea zonei programului, 6% din fondurile FEDR alocate acestui program vor fi folosite pentru axa prioritară „Asistență tehnică”. Rata cofinanțării va fi de 50%. Ambele state membre vor transfera partea lor din cofinanțare în avans într-un cont bancar separat, o dată pe an. Autoritatea de Certificare va fi responsabilă pentru transferarea fondurilor proprii FEDR de la Comisie potrivit contribuțiilor naționale puse la dispoziție de către ambele state membre.

În plus, bugetul de AT trebuie utilizat pentru sarcini destinate îmbunătățirii și asigurării implementării programului în mod corespunzător la nivelul generării proiectelor (ex. seminarii tematice, măsuri de informare și de publicitate, evaluare) și creșterii calității generale a proiectelor finanțate.

4.7 Auditări

*Regulamentul de implementare, Articolul 16
Auditările operațiunilor*

1. Auditările la care se face referire la punctul (b) al Articolului 62(1) al Regulamentului (CE) N.r 1083/2006, se va desfășura în fiecare perioadă de doisprezece luni de la 1 iulie 2008 asupra unui eșantion de operațiuni alese printr-o metodă stabilită sau aprobată de către Autoritatea de Audit, în conformitate cu Articolul 17 al acestui Regulament.

Auditările vor fi efectuate la fața locului, pe baza documentației și registrelor conduse de beneficiar.

Auditările vor verifica dacă următoarele condiții sunt îndeplinite:

- Operațiunea corespunde criteriilor de selecție a programului operațional, a fost pusă în aplicare conform deciziei de aprobare și îndeplinește toate condițiile aplicabile privitoare la funcționalitatea și utilizarea ei, sau la obiectivul care trebuie atins.
- Cheltuielile declarate corespund înregistrărilor contabile și documentelor justificative păstrate de beneficiar
- Cheltuielile declarate de către beneficiar corespund reglementărilor comunitare și naționale
- Contribuția publică a fost plătită beneficiarului

În cazurile în care problemele detectate par a fi de natură sistemică și, prin aceasta, implică un risc pentru alte operațiuni din cadrul programului, Autoritatea de Audit va asigura efectuarea de examinări ulterioare, inclusiv auditări suplimentare acolo unde este necesar, în vederea stabilirii proporției acestor probleme. Autoritățile relevante vor lua măsurile preventive și corective necesare. Metoda selectării prin eșantionare pentru operațiunile care urmează a fi auditate trebuie să corespundă Articolului 17 al Regulamentului de implementare.

Grupul de Auditori, care va avea câte un reprezentant din partea ambelor state membre, va sprijini Autoritatea de Audit așa cum este descris în punctul 4.1.5.

4.8 Neregularități și recuperarea fondurilor plătite nejustificat

4.8.1 Definiție

Prevederile generale, Articolul 2

„neregularitate”: orice încălcare a unei prevederi a dreptului comunitar, care rezultă dintr-un act sau dintr-o omisiune a unui operator economic care are, sau ar putea avea efectul de a prejudicia bugetul general al Uniunii Europene, prin imputarea unei cheltuieli necorespunzătoare bugetului general.

Responsabilitățile legate de rezolvarea neregularităților cuprind două sarcini principale, prima fiind raportarea către Comisie, iar cealaltă recuperarea sumelor plătite nejustificat.

4.8.2 Raportare

Regulamentul de implementare, Articolul 28

1. Fără a prejudicia alte obligații stabilite prin Articolul 70 din Regulamentul (CE) nr. 1083/2006, în termen de 2 luni de la finalul fiecărui trimestru, Statele Membre vor raporta Comisiei orice neregularități, care au fost subiectul unei constatări administrative sau juridice primare.

4. Neregulile legate de programele operaționale în cadrul obiectivului european de cooperare transfrontalieră vor fi raportate de către Statul Membru în care s-a plătit cheltuiala de către beneficiar pentru implementarea operațiunii. În același timp, Statul membru va informa Autoritatea de management, Autoritatea de Certificare pentru program și Autoritatea de Audit.

Statul membru va trimite o copie a rapoartelor sale trimestriale la AM. AM va înregistra aceste rapoarte pentru a putea informa CE în legătură cu neregularitățile de la nivelul programului.

4.8.3 Recuperare

AM poate recupera bani numai de la persoane fizice sau juridice cu care are o relație contractuală.

4.8.4 Schema responsabilităților

Responsabilitatea statelor membre se limitează la greșelile și neregulile privind cheltuielile care au fost comise de partenerii stabiliți pe teritoriul lor național.

În faza implementării programului pot apărea două tipuri de responsabilități:

1. Angajament contractual între AM și PLP (în paralel cu aceasta există angajament contractual și între PLP și PP)
2. Angajament legal între CE și statul membru în cauză.

4.8.5 Neregularitate legate de proiectele de AT

Neregularitățile pot fi comise de cei care beneficiază de bugetul de AT.

În cazul în care vreo activitate de control sau de audit constată o neregularitate legată de un proiect de AT, nivelul de management în cauză trebuie să returneze Autorității de Certificare suma plătită în mod nejustificat.

4.8.6 Erori de natură sistemică

În cursul funcționării sistemului pot apărea erori care pot face imposibilă detectarea neregularităților sau ele însele pot cauza neregularități. (De exemplu: greșeală în Apelul de propuneri care indică neregularități)

În acest caz, dacă cineva constată o eroare de o asemenea natură, AM sau AC trimite întreaga documentație statului membru (CCM) cu o recomandare cu privire la modalitatea de rezolvare a problemei. Statul membru (CCM) va avea posibilitatea de a decide în privința opțiunilor de rezolvare a problemei.

V. Prevederile financiare ale programului

Tabelele prezintă planurile financiare ale Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria – România 2007-2013.

Tabelul 7. Plan financiar conținând angajamentul anual al Fondului European de Dezvoltare Regională (în EUR)

	Finanțare structurală FEDR (EUR)
2 007	32 524 831
2 008	29 095 155
2 009	29 418 787
2 010	31 318 733
2 011	32 045 938
2 012	34 017 133
2 013	36 054 358
Total	224 474 935

Tabelul 8 . Planul financiar al programului operațional (EUR)

	Finanțare comunitară (a)	Finanțare publică națională (b)	Finanțare privată națională (c)	Finanțare totală (d) = (a)+(b)+ (c)	Rata cofinanțării % (e)=(a)/(d)	Contribuție BEI	Alte finanțări
Axa prioritară 1:	114 482 217	20 202 744	0	134 684 961	85	0	0
Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare							
Axa prioritară 2:	96 524 222	17 033 686	0	113 557 908	85	0	0
Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră							
Axa prioritară 3:	13 468 496	13 468 496	0	26 936 992	50	0	0
Asistență tehnică							
Total	224 474 935	50 704 926	0	275 179 861		0	0

Ratele de cofinanțare pentru fiecare axă prioritară sunt calculate pe baza costurilor publice.

Defalcare pe categorii cu titlu indicativ – coduri pe dimensiuni

(în euro)

continuare

Dimensiunea 1	
Tema prioritară	
Cod	Suma
01	6 748 000
02	14 120 000
03	6 705 000
05	18 501 000
09	7 845 000
10	5 879 000
11	4 312 500
13	2 958 000
14	14 801 000
16	16 992 500
23	33 128 028
24	1 768 000
44	2 861 950
46	7 573 415
48	7 154 575
50	2 861 950
51	2 131 375
53	9 928 549

Dimensiunea 1	
Tema prioritară	
Cod	Suma
54	2 131 375
55	2 795 347
56	2 131 375
57	2 652 000
58	3 040 000
59	3 040 000
60	1 680 000
66	2 606 500
69	3 606 500
71	3 377 000
72	2 632 000
73	2 632 000
74	2 924 000
75	2 176 000
76	5 272 500
81	2 040 000
85	6 734 248
86	6 734 248

Total: 224 474 935

(în euro)

(în euro)

Dimensiunea 2	
Forma finanțării	
Cod	Suma
1	224 474 935
Total	224 474 935

Dimensiunea 3	
Teritoriul	
Cod	Suma
8	224 474 935
Total	224 474 935

ANEXE

ANEXA 1 Data și locul evenimentelor de parteneriat

ANEXA 2 Tabele, indicatori cheie

ANEXA 3 Hărți

ANEXA 4 Reședințe de județ

ANEXA 5 Euroregiuni

ANEXA 6 Coerența cu Programele operaționale sectoriale ale Ungariei 2007-2013

ANEXA 7 Coerența cu Programele operaționale sectoriale ale României 2007-2013

ANEXA 8 Proiecte de subvenție susținute de PHARE-CBC

ANEXA 9 Raport de evaluare ex-ante

ANEXA 1 Data și locul evenimentelor de parteneriat

Data	Locul	Evenimentul
Întâlniri ale Grupului Operațional		
11 aprilie 2006	Békéscsaba, Ungaria	Prima întâlnire a Grupului Operațional
20 iunie 2006	Timișoara, România	A 2-a întâlnire a Grupului Operațional
4 septembrie 2006	Nyíregyháza, Ungaria	A 3-a întâlnire a Grupului Operațional
21 noiembrie 2006	Satu Mare, România	A 4-a întâlnire a Grupului Operațional
30. Ianuarie 2007	Hajdúszoboszló, Ungaria	A 5-a întâlnire a Grupului Operațional
Alte evenimente		
19-29 mai 2006	Ungaria, România	Desfășurarea interviurilor și completarea chestionarelor cu participanți din Ungaria și România
19 iunie 2006	Makó, Ungaria	Întâlnire ungaro-română pentru participanți regionali (NUTS III)
24 iulie 2006	Oradea, România	Întâlnire tehnică ungaro-română pe tema procedurilor de implementare
14-24 august 2006	Budapesta, Debrecen	Consultări cu experți din domeniul transporturilor și al protecției naturii
15 septembrie 2006	București, România	Consultare sectorială de partea română cu autoritățile de management ale programelor sectoriale și regionale, după cum urmează: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministerul Finanțelor – departamentul pentru coordonarea finanțărilor europene ▪ Ministerul Economiei și Finanțelor ▪ Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului ▪ Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor ▪ Ministerul Muncii și Familiei ▪ Ministerul Administrației și Internelor ▪ Ministerul Integrării Europene – Unitatea de Dezvoltare Regională ▪ Ministerul Sănătății
27 septembrie 2006 28 septembrie 2006 3 octombrie 2006 4 octombrie 2006	Timișoara, Arad, Oradea, Satu Mare	Atelier regional (NUTS III) pentru participanții din România
5 octombrie 2006	Budapesta, Ungaria	Întâlnire tehnică ungaro-română pe tema procedurilor de implementare
Octombrie 2006	Budapesta, București	Consultare sectorială pe partea ungară cu următoarele instituții: În Ungaria:

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Oficiul Primului Ministru ▪ Ministerul Justiției și Ordinii Publice ▪ Ministerul Economiei și Transporturilor ▪ Ministerul Educației și Culturii ▪ Ministerul Sănătății ▪ Ministerul Autoadministrației Locale și Dezvoltării Teritoriale ▪ Ministerul Autoadministrației Locale și Dezvoltării Teritoriale – Unitatea de Turism ▪ Ministerul Protecției Mediului și Gospodării Apelor ▪ Ministerul Afacerilor Externe ▪ Compania Națională a Căilor Ferate din Ungaria
--	--	---

ANEXA 2 Tabele, indicatori cheie

Suprafață și populație

Tabelul 9.

Zona	Suprafață (în kmp)	Populație (loc.)	Densitatea populației (pers./kmp)	Creșterea/s căderea migrației (la 1000 loc.)	Creștere/sc ădere naturală (la 1000 loc.)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5 936	581 623	88	-3,8	-1,3
Hajdú-Bihar	6 211	549 372	98	-0,9	-1,8
Békés	5 631	389 590	69	-3,5	-6,4
Csongrád	4 263	424 849	100	0	-4,8
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>22 041</i>	<i>1 945 434</i>	<i>89</i>	<i>-2,1</i>	<i>-3,1</i>
Satu Mare	4 418	367 281	84	-1,6	-1,9
Bihor	7 544	600 246	80	-0,2	-1,0
Arad	7 754	461 791	59	3,0	-4,0
Timiș	8 697	677 926	78	2,9	-2,0
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>28 413</i>	<i>2 107 244</i>	<i>74</i>	<i>1,3</i>	<i>-1,2</i>
Total zona programului	50 454	4 052 678	80	-0,19	-2,1

Date principale

Ungaria	93 030	10 097 549	89	0	-3,7
România	238 391	21 680 974	91	0	-0,13

Surse: Oficiul Central de Statistică al Ungariei – Recensământul din 2001, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuinței din România (2007)

Tabelul 10.

Naționalități

Zona	Maghiari	Români	Rromi	Slovaci	Sârbă	Germani
Szabolcs-Szatmár-Bereg	96,35%	0,04%	4,57%	0,06%	0,00%	0,18%
Hajdú-Bihar	95,35%	0,18%	2,12%	0,02%	0,01%	0,16%
Békés	94,83%	1,34%	1,40%	2,58%	0,15%	0,55%
Csongrád	93,98%	0,21%	0,73%	0,19%	0,27%	0,35%
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>95,24%</i>	<i>0,38%</i>	<i>2,40%</i>	<i>0,59%</i>	<i>0,09%</i>	<i>0,29%</i>
Satu Mare	35,2%	58,1%	3,7%	nedisp.	nedisp.	1,8%
Bihor	26,1%	67,8%	5,0%	1,2%	nedisp.	0,2%
Arad	10,7%	82,6%	3,2%	1,2%	0,3%	1,1%
Timiș	7,6%	83,4%	2,4%	0,3%	2,0%	2,0%

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	18,4%	74,9%	3,7%	0,7%	0,7%	1,3%
Total zona programului	56,34%	38,78%	3,07%	0,59%	nedisp.	0,55%

Surse: Oficiul Central de Statistică al Ungariei – Recensământul din 2001, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuinței din România (2007)

Tabelul 11.

Distribuția așezărilor pe grupuri de mărime a populației

Zona	1-499 loc.	500-1999 loc.	2000-49 999 loc.	Peste 50 000 loc.
Szabolcs-Szatmár-Bereg	15,3%	51,9%	32,3%	0,4%
Hajdú-Bihar	6,1%	41,5%	51,2%	1,2%
Békés	6,7%	38,7%	53,3%	1,3%
Csongrád	3,3%	38,3%	56,7%	1,7%
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>10,8%</i>	<i>44,%7</i>	<i>43,6%</i>	<i>0,9%</i>
Satu Mare	0,0%	13,3%	85,0%	1,7%
Bihor	0,0%	10,5%	88,4%	1,1%
Arad	1,3%	26,7%	70,7%	1,3%
Timiș	3,7%	19,5%	75,6%	1,2%
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>1,3%</i>	<i>17,3%</i>	<i>80,1%</i>	<i>1,3%</i>
Total zona programului	6,7%	34,2%	58,1%	1,0%

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Institutul Național de Statistică (România), 2004

Tabelul 12.

Urbanizare

Zona	Proporția orașelor	Proporția populației urbane
Szabolcs-Szatmár-Bereg	8,73%	47,57%
Hajdú-Bihar	24,39%	77,61%
Békés	22,67%	69,33%
Csongrád	13,33%	71,89%
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>14,57%</i>	<i>65,72%</i>
Satu Mare	8,33%	46,20%
Bihor	10,53%	50,40%
Arad	13,33%	55,60%
Timiș	12,20%	63,30%
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>11,22%</i>	<i>54,50%</i>
Total zona programului	13,19%	60,12%

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Institutul Național de Statistică (România), 2004

Economia

Tabelul 13.

PIB/cap de locuitor

Zona	PIB/cap de locuitor, SPC (2002)	PIB/cap de locuitor (SPC), % față de media EU-25
Szabolcs-Szatmár-Bereg	3996	18,9%
Hajdú-Bihar	5438	25,7%
Békés	4388	20,7%
Csongrád	5528	26,1%
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>4815</i>	<i>22,7%</i>
Ungaria	12402	58,6%
Satu Mare	2083	9,8%
Bihor	2682	12,7%
Arad	2596	12,3%
Timiș	3301	15,6%
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>2758</i>	<i>13,0%</i>

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

România	2426	11,5%
EU25	21170	100%

Surse: Oficiul Central de Statistică al Ungariei, 2005

Tabelul 14.

**Valoare adăugată brută pe surse, 2003
(la principalele prețuri curente)**

Zona	agricultura în %	sectorul industrial în %	servicii în %
Szabolcs-Szatmár-Bereg	6,62	28,31	65,07
Hajdú-Bihar	6,31	33,3	60,39
Békés	8,98	26,81	64,21
Csongrád	6,24	27,19	66,57
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>6,86</i>	<i>29,35</i>	<i>63,79</i>
Regiunea de vest	15,2	33,6	51,2
Regiunea de nord-vest	15,3	32,8	51,9
Ungaria	3,29	30,39	66,31
România	13	30,90	46,40
EU25	2,94	27,6	69,46

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Institutul Național de Statistică (România), 2004

Tabelul 15.

Investiții străine directe (ISD) pe cap de locuitor (EUR)

Zona	2003	2004	Schimbări
Szabolcs-Szatmár-Bereg	458,6	649,0	41,5%
Hajdú-Bihar	1652,6	1603,6	-2,9%
Békés	646,3	670,9	3,8%
Csongrád	727,5	815,3	12,1%
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>871,3</i>	<i>959,4</i>	<i>10,1%</i>
Satu Mare	6,60	13,82	109,4%
Bihar	9,54	19,31	102,4%
Arad	31,17	50,87	63,2%
Timiș	63,95	26,54	-58,5%
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>32,25</i>	<i>29,63</i>	<i>91,87%</i>
Total zona programului	451,78	494,5	109,45%
Ungaria	3362,2	3856,6	114,7%
România	52,49	105,35	200,7%

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Oficiul Național al Registrului Comerțului (România), 2004

Ocupație, șomaj

Tabelul 16.

Activitate, locuri de muncă, șomaj

Zona	Rata activității populației între 15-64 ani (%)	Rata ocupării forței de muncă a populației între 15-64 ani (%)	Rata șomajului la populație între 15-64 ani (%)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	55,1	47,6	13,7
Hajdú-Bihar	58,2	52,8	9,3
Békés	55,1	50,7	7,8
Csongrád	61,2	57,6	5,9
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>57,4</i>	<i>52,2</i>	<i>9,2</i>
Satu Mare	65,1	62,9	3,4
Bihor	78,8	76,7	2,7
Arad	72,1	69,5	3,6
Timiș	74,9	73,2	2,3
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>72,7</i>	<i>70,6</i>	<i>3</i>
Total zona programului	48,0	45,6	4,6
Ungaria	62,0	57,3	7,5
România	62,4	57,7	5,9
EU-27	70,1	64,3	8,2

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Institutul Național de Statistică (România), 2006

Tabelul 17. Venituri nete lunare medii ale angajaților bărbați/femei în euro*

Zona	Bărbați		Femei	
	Lucrători manuali	Lucrători nemanuali	Lucrători manuali	Lucrători nemanuali
Szabolcs-Szatmár-Bereg	291,2	516,8	250,5	420,0
Hajdú-Bihar	299,0	561,1	250,0	434,0
Békés	299,9	509,0	251,6	423,9
Csongrád	316,0	546,8	266,3	431,5
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>301,5</i>	<i>533,4</i>	<i>254,6</i>	<i>427,3</i>
Zona	Lucrători manuali (bărbați + femei)		Lucrători nemanuali (bărbați + femei)	
Satu Mare	173,3		255,3	

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

Zona	Bărbați		Femei	
	Lucrători manuali	Lucrători nemanuali	Lucrători manuali	Lucrători nemanuali
Bihor	150,7		232,1	
Arad	180,5		255,8	
Timiș	188,2		284,8	
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	173,2		257,0	
Total zona programului	243,1		405,9	
Ungaria	326,9	651,0	275,0	472,4
România	320,4		273,8	

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Institutul Național de Statistică (România), 2005

* rata de schimb medie anuală în 2005: HUF/EUR(ECU): 248,05, RON/EUR: 3,6234 Surse: Magyar Nemzeti Bank, Banca Națională a României

Tabelul 18.

Structura șomajului

Zona	Persoane fără loc de muncă înregistrate	Rata șomajului					Nivelul de calificare a șomerilor înregistrați		
		peste 180 zile	Bărbați	Femei	Lucrători manuali	Lucrători nemanuali	Școală primară de 8 clase	Studii medii	Universitate sau școală superioară
Szabolcs-Szatmár-Bereg	41 014	49,9	57,8	42,2	86,8	13,2	50,1%	47,5%	2,5%
Hajdú-Bihar	30 471	49,6	52,1	47,9	85,6	14,4	47,5%	48,9%	3,6%
Békés	20 230	41,7	55,5	44,5	84,3	15,7	38,6%	58,3%	3,0%
Csongrád	17 272	46,1	47,7	52,3	75,5	24,5	31,6%	61,6%	6,8%
Zona programului pe teritoriul Ungariei	108 987	47,7	54,2	45,8	84,2	15,8	44,3%	52,1%	3,6%
Satu Mare	6 222*	-	55,7*	44,3*	-	-	80,1%	16,3%	3,5%
Bihar	5 819	-	60,4	39,6	-	-	77,9%	14,7%	7,3%
Arad	7 488	37,5	57,8	42,2	-	-	77,6%	17,1%	5,3%
Timiș	8 219	-	50,4	49,6	-	-	71,8%	20,4%	7,8%
Zona programului pe teritoriul României	24 457	-	58,0	42,0	-	-	76,9%	17,1%	6%
Total zona programului	133 444	-	-	-	-	-	60,6%	34,6%	4,8%
Ungaria	400 597	47,0	52,3	47,7	82,6	17,4	42,7%	53,1%	4,1%
România	227154	34,85	56,72	43,28	-	-	63,69	29,22	7,09

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Institutul Național de Statistică (România), 2004, și statisticile județene din România, 2006

- Nu există date

* datele anului 2002

Tabelul 19.

Ocuparea forței de muncă împărțită pe ramurile economiei

Zona	Angajați în agricultură (%)	Angajați în industrie (%)	Angajați în servicii (%)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	3,79	31,09	65,12
Hajdú-Bihar	6,78	31,24	61,98
Békés	8,34	33,37	58,29
Csongrád	5,55	31,13	63,32
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>6,12</i>	<i>31,71</i>	<i>62,18</i>
Satu Mare	45,5	29,5	25,0
Bihor	37,7	30,6	31,7
Arad	25,5	34,9	39,6
Timiș	24,9	34,5	40,6
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>32,2</i>	<i>32,6</i>	<i>35,2</i>
Ungaria*	5,0	32,4	62,6
România*	32,7	30,8	36,5

Surse: Oficiul Central de Statistică al Ungariei (2004) și Institutul Național de Statistică din România (2007)

Sănătate

Tabelul 20.

Distribuția geografică a pacienților străini internați în 2003

Zona	Numărul total de pacienți	Pacienți străini	Proporția pacienților străini (%)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	144 451	1553	1,08
Hajdú-Bihar	167 719	1 476	0,88
Békés	87 435	348	0,40
Csongrád	128 566	1 540	1,20
Ungaria	2 606 583	18 157	0,70

Surse: Dezvoltarea și cooperarea în acordarea asistenței medicale transfrontaliere (mobilitatea pacienților), Fondul Național al Asigurărilor de Sănătate, 2005.

Tabelul 21.

Cetățenia pacienților străini internați

Naționalități	Numărul cazurilor		Proporția față de numărul total al străinilor		Schimbare	
	2002	2003	2002	2003	Cazuri	%
Germani	1 607	1 516	8,50	8,35	-91	5,66
Români	7 400	7 743	39,14	42,67	+343	4,64
Sârbă	1 506	1 187	7,96	6,54	-319	21,18
Ucraineană	2 865	2 613	15,15	14,39	-252	8,8
Altul	5 530	5 098	29,25	28,05	-432	7,81
Total	18 908	18 057	100	100	-851	4,5

Surse: Dezvoltarea și cooperarea în acordarea asistenței medicale transfrontaliere (mobilitatea pacienților), Fondul Național al Asigurărilor de Sănătate, 2005.

Infrastructura

Tabelul 22.

Servicii publice

Zona	Conducte publice de apă (%)	Canalizare publică (%)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	91,5	44,0
Hajdú-Bihar	94,0	45,4
Békés	90,1	40,6
Csongrád	89,6	50,0
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>91,3</i>	<i>45,0</i>
Satu Mare	44,01	39,36
Bihar	47,55	40,06
Arad	51,13	36,61
Timiș	63,59	54,95
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>51,57</i>	<i>42,74</i>
Total zona programului	71,4	43,9
Ungaria	93,7	62,2
România	48,71	44,64

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Institutul Național de Statistică (România), 2004

Educație

Tabelul 23.

Nivelul de educație al populației

Zona	Fără educație primară (% din populația între 10-X ani)	Numai educație primară (% din populația între 15-X ani)	Numai studii medii (% din populația între 18-X ani)	Diplomă universitară sau de școală superioară (% din populația între 25-X ani)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1,2	10,5	80,0	8,3
Hajdú-Bihar	0,5	11,9	76,8	10,8
Békés	0,6	13,3	78,0	8,1
Csongrád	0,4	13,2	73,9	12,5
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>0,7</i>	<i>12,3</i>	<i>77,1</i>	<i>9,9</i>
Satu Mare	5,8	13,6	73,7	6,9
Bihor	6,1	14,4	69,5	10,1
Arad	5,3	16,0	70,1	8,7
Timiș	4,5	11,2	72,0	12,3
<i>Zona programului pe teritoriul României</i>	<i>5,41</i>	<i>13,8</i>	<i>71,3</i>	<i>9,5</i>
Total zona programului	3,1	13,1	74,2	9,7
Ungaria	0,7	12,3	74,4	12,6
România	5,6	14,9	69,2	10,3

Surse: Oficiul Central de Statistică al Ungariei – Recensământul din 2001, Institutul Național de Statistică – Recensământul din 2002 (România)

Tabelul 24.

Cercetare și dezvoltare

Zona	Proporția oamenilor de știință și a inginerilor din totalul pe țară	Proporția cheltuielilor de investiție din totalul pe țară	Proporția populației
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2,00%	0,56%	5,8%
Hajdú-Bihar	6,48%	6,99%	5,4%
Békés	0,64%	0,90%	3,9%
Csongrád	6,91%	2,70%	4,2%
<i>Zona programului pe teritoriul Ungariei</i>	<i>16,03%</i>	<i>11,16%</i>	<i>19,3%</i>
Satu Mare	0,16%	0,33%	1,7%
Bihor	0,17%	0,13%	2,8%
Arad	0,87%	0,22%	2,1%
Timiș	4,36%	2,84%	3,1%
<i>Zona programului pe</i>	<i>5,56%</i>	<i>3,53%</i>	<i>9,7%</i>

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

<i>teritoriul României</i>			
----------------------------	--	--	--

Surse: Oficiul Central de Statistică a Ungariei, Institutul Național de Statistică (România), 2004

Turism

Tabelul 25.

Caracteristicile turiștilor străini sosiți în Ungaria în cel mai mare număr

	Vizitatori de o zi (Mii persoane)	Vizitatori pe mai multe zile (Mii persoane)	Numărul total al vizitatorilor (Mii persoane)	Zile petrecute în Ungaria (Mii zile)	Total cheltuieli (Milioane HUF)	Cheltuieli pe persoană pe zi (HUF)	Motivul călătoriei				
							Tranzit	Cumpărături	Turism de afaceri	Vacanță	Altul
Români	4 952 (cel mai mare)	1 970	6 922 (cel mai mare)	16 859 (cel mai mare)	78 041	4 600 (cel mai mic)	52,9 %	23,1 %	1,9 % (cel mai mic)	18,2 % (cel mai mic)	3,9 %
Slovaci	3 993	1 119	5 112	9 170	43 950	4 800	18,1 %	27,2 %	3,4 %	36,8 %	14,4 %
Austrieci	3 168	1 901	5 069	15 567	168 036	10 800	17,5 %	29,0%	3,7 %	44,8 %	5,0 %
Germani	943	2 011	2 954	16 686	151 483	9 100	34,5 %	1,3 %	8,4 %	53,5 %	1,9 %

Sursa: Oficiul Central de Statistică al Ungariei, 2004

Tabelul 26.

Numărul turiștilor sosiți în România, dintre care maghiari

	2005								2006				
	Mai	Iunie	Iulie	Aug	Sep	Oct	Noi	Dec	Ian	Feb	Mar	Apr	Mai
Total	494.000	522.773	678.030	728.556	531.917	476.644	420.277	434.370	337.648	331.709	396.232	446.166	486.243
Maghiari	139.495 (28,24%)	131.190 (25,09%)	156.863 (23,14%)	149.741 (20,55%)	118.597 (22,3%)	115.814 (24,3%)	114.419 (27,22%)	104.882 (24,15%)	83.318 (24,68%)	81.791 (24,65%)	110.624 (27,91%)	112.586 (25,23%)	117.305 (24,12%)

Sursa: Buletinul Statistic Lunar, Mai 2006

Tabelul 27.

Cazare privată în regiunile Câmpia Mare de Nord și Câmpia Mare de Sud

	Număr paturi pe apartamente private (Proporția din totalul pe țară - %)	Numărul oaspeților pe apartamente private (Proporția din totalul pe țară - %)	Noți de cazare pe apartamente private (1000) (Proporția din totalul pe țară - %)
Regiunea Câmpia Mare de Sud	5 683 (2,4%)	29 (4,3%)	121 (3,9%)
Regiunea Câmpia Mare de Nord	18 024 (7,5%)	79 (11,6%)	326 (10,5%)
Ungaria	240 376 (100%)	680 (100%)	3 094 (100%)

Sursa: Oficiul Central de Statistică al Ungariei, 2004

Tabelul 28.

Pondere turisților interni și străini în regiunile Câmpia Mare de Nord și Câmpia Mare de Sud

	Noți de cazare în apartamente comerciale (1000)	Din care străini	Din care interni
Regiunea Câmpia Mare de Sud	1 028 (5,4%)	257 (25%)	771 (75%)
Regiunea Câmpia Mare de Nord	1 696 (9%)	576 (34%)	1 120 (66%)
Ungaria	18 899 (100%)	10 508 (55,6)	8 391 (44,4%)

Sursa: Oficiul Central de Statistică al Ungariei, 2004

Tabelul 29.

Capacitate și servicii de turism în zona programului din România

Zona	Locuri existente (proporția din totalul pe țară)	Mii sosiri (proporția din totalul pe țară)	Mii noți de cazare (proporția din totalul pe țară)	Proporția teritoriului	Proporția populației
Satu Mare	1.902 (0,7%)*	61,3 (1,2%)	97,0 (0,5%)	1,9%	1,7%
Bihor	10.475 (3,8%)*	216,6 (4,3%)	1178,3 (6,6%)	3,2%	2,8%
Arad	4.690 (1,7%)	151,0 (3,0%)	302,0 (1,7%)	3,3%	2,1%
Timiș	5.187 (1,9%)	190,0 (3,8%)	514,0 (2,9%)	3,6%	3,1%
Zona programului	22.254 (8,1%)	618,9 (13,6%)	2100,5(11,8%)	11,9%	9,7%
România	272.596	5.057	17.845	100,0 %	100%

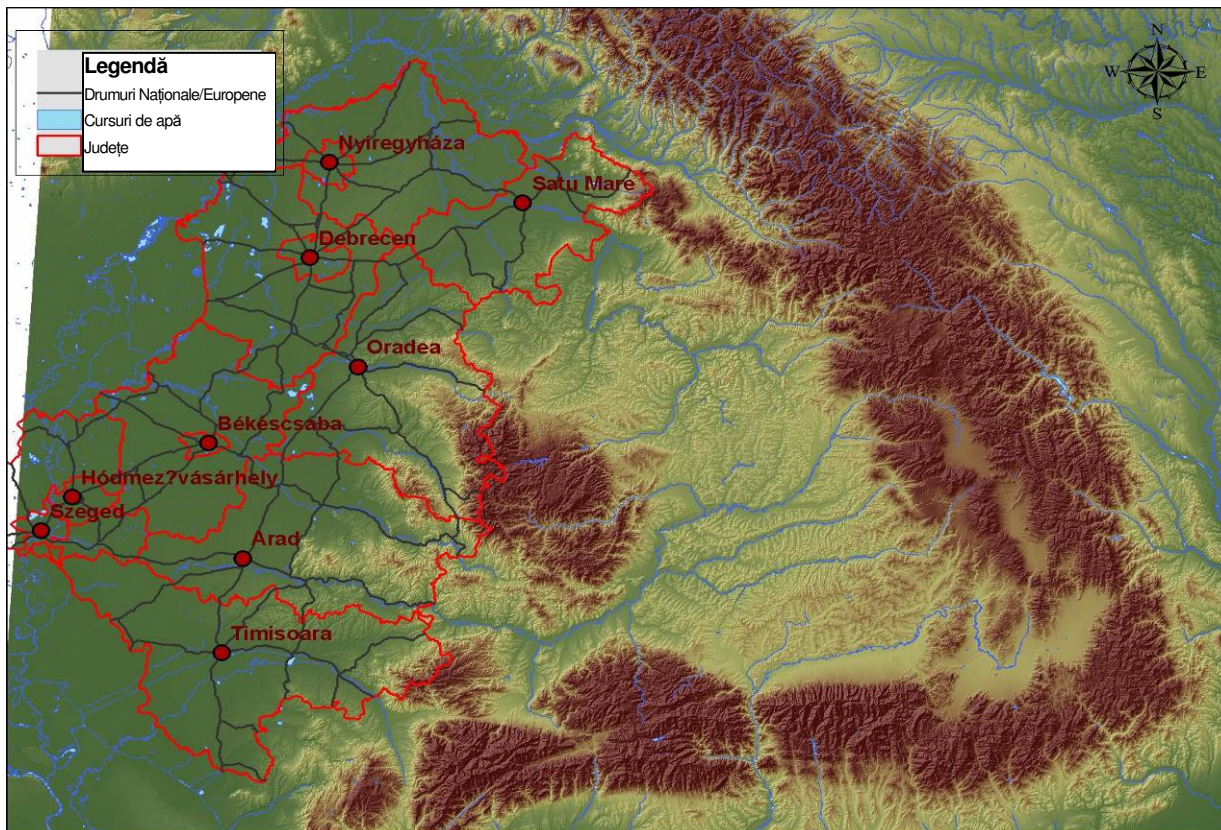
Sursa: Institutul Național de Statistică din România, 2004

*) pentru județele Bihor și Satu Mare datele statistice sunt cele din 2003

ANEXA 3 Hărți

Harta 3.

Harta geografică a zonei

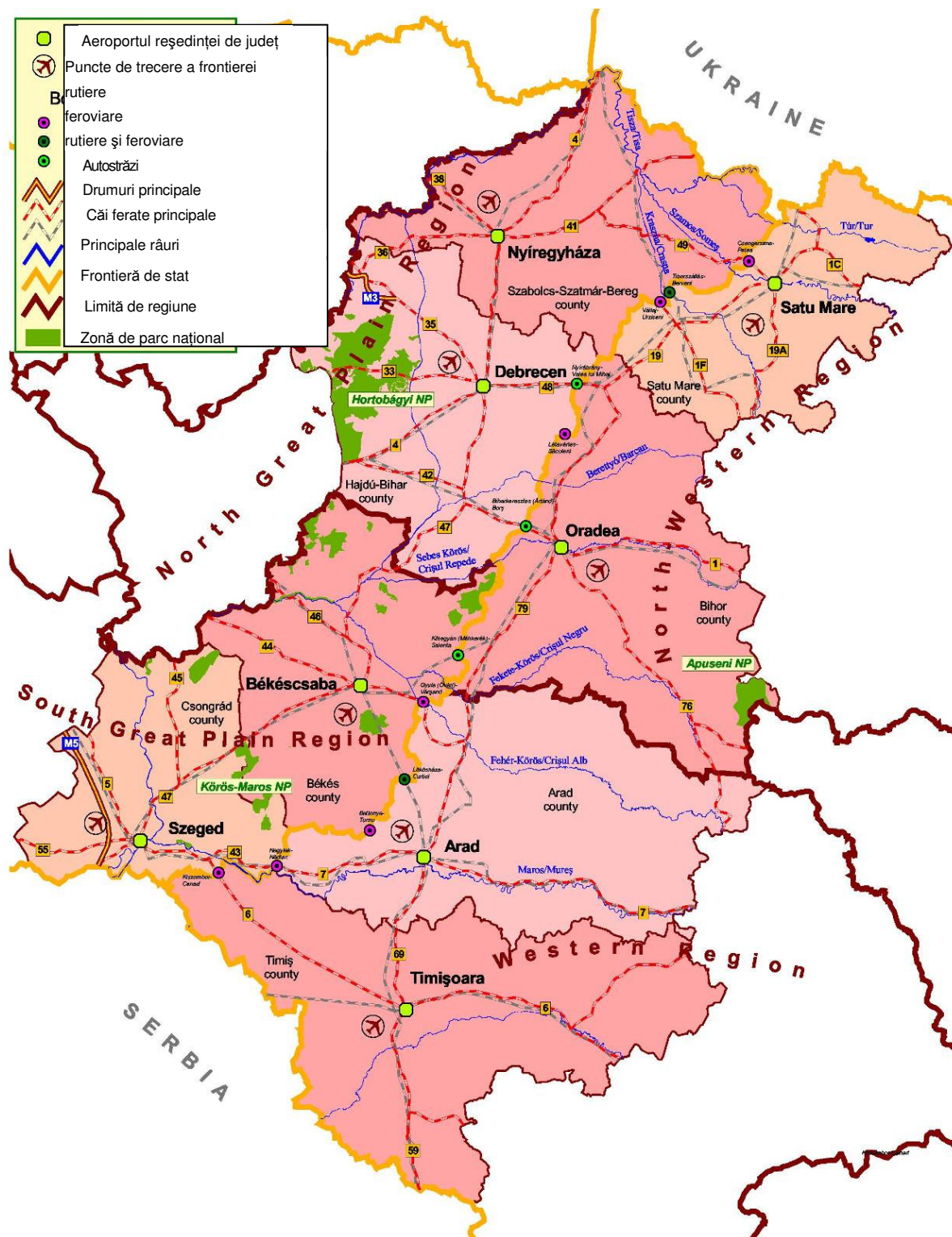
Râuri care trec peste frontieră din România spre Ungaria (de la nord spre sud)

- Turul
- Someșul
- Crasna
- Barcăul
- Crișurile (Repede, Negru, Alb)
- Mureșul

Pe partea ungară se întinde Câmpia Mare a Ungariei, iar pe partea română se situează Câmpia de Vest, Dealurile Vestice și Carpații Occidentali.

Harta 4

Linii de transport în zona programului

Sursa: Megakom Consulting

ANEXA 4 Reședințele de județ

Satu Mare

Municipiul Satu-Mare este situat în partea de nord-vest a României, este centrul administrativ și în același timp cel mai important oraș al județului, cu o populație de aproximativ 117 000 locuitori (în 2002). Poziția lui geografică favorabilă la granița a trei țări (România, Ungaria și Ucraina) are o importanță strategică specială.

Satu-Mare este un oraș transfrontalier tipic, multiethnic: structura populației cuprinde 55% români, 40% maghiari și 2,8 % germani. Orașul trece printr-un puternic proces de dezvoltare socio-culturală, dovedită de creșterea investițiilor și a prețurilor imobiliare, precum și de dezvoltarea sistemului educațional. Satu-Mare este centrul educațional și cultural al județului, cu o rețea școlară dezvoltată.

În zilele noastre Satu Mare este un oraș dinamic cu o industrie legată de economia globală: are un mediu comercial dezvoltat, în continuă creștere, iar întreprinderile de proprietate străină și companiile multinaționale sunt prezente în număr din ce în ce mai mare. Pe teritoriul orașului sunt prezente 6000 de întreprinderi din care aproximativ 1000 au proprietar străin. 71% din totalul investițiilor în județul Satu Mare sunt concentrate în orașul Satu Mare. Domeniile de investiție cele mai răspândite sunt industria constructoare de mașini și industria ușoară reprezentând aproximativ 50% din investiția totală).

În comparație cu celelalte reședințe de județ din zona programului, Satu-Mare nu este atât de puternică din punctul de vedere a turismului de timp liber sau al turismului de cumpărături.

Oradea

Oradea este așezată la numai 10 km de Borș, cel mai important punct de trecere a frontierei vestice a țării. Oradea este reședința județului Bihor și are o populație de 206 614 locuitori (în 2002). Cea mai mare parte a orașului este situată în lunca și pe terasele râului Crișul Repede.

Oradea este și un important centru cultural și unul din cele mai importante centre de educație din România. Orașul găzduiește Universitatea din Oradea, unul dintre cele mai mari și cele mai moderne universități din țară: aceasta cuprinde 15 facultăți, 3 colegii și 2 centre de cercetare (unul pentru apele geo-termale și un centru de cercetare medicală) și are peste 20 000 de studenți.

Oradea este unul dintre orașele cele mai prospere ale României. Datorită bazei sale considerabile de consumatori, Oradea a trecut printr-o renaștere economică, nu atât din punct de vedere industrial cât mai ales în sectorul serviciilor. Peste 10 000 de firme au fost înregistrate în ultimul timp în Oradea, din numărul total de 25 000 în județul Bihor. Orașul realizează aproximativ 63% din producția industrială a județului, cu ramuri industriale tradiționale, cum ar fi industria ușoară (confecții, încălțăminte, piele, textile), industria alimentară, industria chimică, industria constructoare de mașini, industria metalelor neferoase și a oțelului, precum și industria mobilei.

Oradea este renumită și pentru izvoarele sale termale. Istoria bogată a orașului, clădirile vechi, izvoarele geo-termale (cele de la Băile Felix și Băile 1 Mai) cu efectul lor vindecător, favorizează dezvoltarea turismului, precum și recreerea și a distracțiilor.

Arad

Municipiul Arad este cel mai important nod feroviar și rutier din partea de vest a României, făcând parte din cel de-al 4-lea Coridor Pan-European care face legătura între Europa de Vest și țările Europei de Sud-Est. Râul Mureș trece prin oraș în direcția est-vest. Numărul total de locuitori este 172 827 (în 2002).

Arad este și un centru cultural important, cu caracter multiethnic și multiconfesional. Populația este alcătuită din români, maghiari, germani, evrei și sârbi. Aradul oferă vizitatorilor săi un adevărat muzeu în aer liber al stilurilor arhitecturale specifice secolelor XVIII, XIX și XX, monumente istorice și de artă, precum și spectacole de teatru, concerte filarmonice expoziții de istorie și de artă plastică, festivaluri și sărbători. Orașul este și un important centru educațional: are două universități mari: Universitatea „Aurel Vlaicu” și Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, cu peste 13 000 de studenți.

Poziția geografică la întâlnirea principalelor drumuri comerciale, precum și vecinătatea graniței au favorizat dezvoltarea economică a orașului. Principalele domenii industriale sunt: fabricarea vagoanelor de marfă și pasageri, confecții și textile, industria alimentară, industria mobilei și accesoriilor pentru mobile, echipamentele pentru industria automobilă, componentele electrice și industria încălțămintelor. Este important de menționat că în Zona Liberă Curtici-Arad și în zonele industriale există o infrastructură comercială bine dezvoltată.

Aeroportul internațional este situat la 4 km de centrul orașului, aici pot ateriza avioane de pasageri și de marfă de mărime mijlocie. Aeroportul are un terminal de marfă care oferă condiții favorabile pentru transportul de marfă internațional, cu toate facilitățile de care dispune.

Timișoara

Situată în partea vestică a României, la întâlnirea frontierelor a trei țări (România, Ungaria și Serbia), cu o populație de 317 660 locuitori (în 2002), Timișoara reprezintă o zonă de interferență a mai multor grupuri etnice, limbi, tradiții și culturi. Este centrul Regiunii de Dezvoltare Vest și reședința județului Timiș.

Orașul dispune de al doilea aeroport ca mărime din România, Aeroportul Internațional „Traian Vuia”, fiind centrul celei de-a doua companii aeriene din țară, Carpatair, care asigură legătura cu o serie de mari orașe din Europa și din țară. Timișoara este și un important centru feroviar și are legături cu toate orașele mari din România, precum și cu destinații locale.

Timișoara este un important centru cultural al țării, care păstrează tradiții culturale, un patrimoniu cultural variat, și oferte culturale diversificate. Timișoara este și un centru educațional important al regiunii și al județului Timiș, dispune o rețea de educație dezvoltată și diversificată. Educația la nivel universitar este reprezentată de șapte instituții (4 publice, 3 private) – printre care Universitatea de Vest din Timișoara și Universitatea Politehnică Timișoara –, cu 33 de facultăți care oferă specializări în diverse domenii: economie, inginerie, medicină, agricultură, etc. Universitățile sunt și centre de cercetare cu tradiții și cu personal foarte competent în multe domenii.

Timișoara dispune de o industrie puternică datorită resurselor umane calificate precum și profesionalismului și eficienței instituțiilor publice și a firmelor private. Parcul Științei și Tehnologiei din Timișoara poate fi menționat ca un excelent exemplu al parteneriatului între domeniul public și cel privat, fiind rezultatul unui proiect realizat de Consiliul Județean Timiș și Primăria Municipiului Timișoara. Principalele domenii industriale existente: industria

constructoare de mașini, industria electronică, industria ușoară (alimentară, textile, încălțăminte) și industria informatică.

Timișoara reprezintă o atracție turistică atât pentru turiștii interni cât și pentru cei străini. În oraș sunt multe itinerarii istorice care evocă evenimente ale trecutului istoric al țării, numeroase monumente de artă, precum și obiective etnografice și folclorice originale. Potențialul de turism al zonei este reflectat îndeosebi de condițiile extrem de favorabile pentru toate tipurile de turism: sporturi de iarnă și de vară, relaxare pe perioade scurte sau lungi, tabere pentru copii și tineret, cure balneoclimatice etc.

Reședințe de județ din Ungaria, situate în zona programului:

Nyíregyháza

Nyíregyháza este al șaptelea oraș ca mărime din Ungaria, cu peste 115 000 de locuitori. Este centrul administrativ al județului din anul 1876, în același timp este și centrul economic și cultural al acestuia. Datorită așezării geografice favorabile formează un punct între vest și est, în apropierea frontierei cu trei țări (România, Ucraina și Slovacia). În ultimul timp a devenit unul dintre cele mai populare obiective turistice din Regiunea Câmpiei Mari de Nord. Sóstó este o zonă importantă a orașului, în care sunt situate numeroase obiective de atracție pentru turiști, precum Grădina zoologică (cea mai vizitată grădină zoologică pe lângă cea din Budapesta), Băile termale Sóstó, Băile Tematice Aquarius și Muzeul Satului (muzeu etnografic în aer liber).

La dezvoltarea economică a orașului a contribuit construcția parcului industrial denumit Login Park, în anul 1997, care oferă oportunități pentru lansarea companiilor în domeniul industriei prelucrării, logisticii, electronicii și a tehnologiei înalte. Autostrada M3 va atinge orașul în anul 2007, ceea ce va crește probabil și mai mult posibilitățile orașului în domeniul logistic și atractivitatea sa pentru investiții.

Colegiul din Nyíregyháza, cu cele cinci facultăți ale sale, joacă un rol important în învățământul superior al regiunii. În ultimii ani, infrastructura orașului a trecut printr-o dezvoltare considerabilă.

Debrecen

Debrecen este al doilea oraș ca mărime în Ungaria, după Budapesta. Este centrul regiunii Câmpia Mare de Nord și centrul administrativ al județului Hajdú-Bihar.

Orașul a fost oarecum izolat datorită legăturilor de transport slabe cu Budapesta și din cauza faptului că sistemul de transport al Ungariei este foarte centralizat. Acest fapt a întârziat creșterea potențialului turistic și economic al orașului. Cu toate acestea, noile secțiuni ale autostrăzii M30 au redus deja semnificativ timpul de călătorie între Budapesta și Debrecen. Construcția autostrăzii a fost terminată la sfârșitul anului 2006. Aeroportul din Debrecen (al doilea ca mărime din Ungaria) a fost modernizat recent, pentru a putea primi mai multe zboruri internaționale.

În structura industrială a orașului un rol important revine industriei alimentare și celei ușoare. În anii precedenți, primarul orașului a îmbunătățit în primul rând condițiile de viață și de odihnă a locuitorilor. Au fost construite mari săli de agrement, de sport și de conferințe, care oferă spații propice pentru organizarea evenimentelor sportive și culturale. Turismul evenimentelor joacă un rol din ce în ce mai important pe lângă turismul cultural tradițional al orașului.

Debrecen găzduiește o mare universitate, Universitatea din Debrecen, a cărei clădire principală este o operă arhitectonică larg recunoscută. Universitatea are numeroase facultăți și este o importantă instituție de cercetare în Ungaria. Facultatea de medicină a universității,

Împreună cu fabrica de medicamente și cu potențialul apelor geotermale formează baza industriei sănătății, o ramură industrială în dezvoltare.

Békéscsaba

Békéscsaba este un oraș situat în sud-estul Ungariei, reședința administrativă a județului Békés. Conform recensământului din 2001, în oraș trăiau 67 383 de locuitori, din care 6% erau slovaci.

În timpul socialismului, Békéscsaba a devenit reședința județului Békés (în 1950) și a început să se dezvolte pentru a deveni unul dintre cele mai importante centre ale industriei alimentare din Ungaria. După schimbarea regimului în 1990 a urmat o perioadă de criză industrială, când mulți oameni și-au pierdut locul de muncă. În prezent se pare că criza a luat sfârșit, iar Békéscsaba își revine din nou.

Autostrada cea mai apropiată, M5 se află destul de departe de Békéscsaba. Orașul dispune de un drum național secundar, cel cu nr. 44, care asigură accesul spre oraș din direcția României și trecerea mai departe spre Budapesta. Celălalt drum național care trece prin Békéscsaba este cel care leagă Szeged cu Debrecen, nr. 47. Acest drum asigură mai ales legături spre interiorul țării.

Gara de cale ferată din Békéscsaba este una dintre cele mai mari centre feroviare și în același timp un centru cu rol hotărâtor în partea sudică a Marii Câmpii Ungare. Gara este situată pe linia de cale ferată electrificată internațională de distanță lungă dintre Budapesta și Lőkösháza (frontiera Ungaria–România).

În apropierea orașului Békéscsaba există un aerodrom. Deocamdată, aerodromul nu desfășoară trafic regulat de pasageri. Timpul de zbor între Békéscsaba și Budapesta durează 1 oră cu un avion de 5 tone.

Szeged

Szeged este al patrulea mare oraș din Ungaria, centrul regiunii Câmpia Mare de Sud și centrul administrativ al județului Csongrád.

Szeged este situat în apropierea frontierei Ungariei, la sud de gura râului Mureș, pe ambele maluri ale râului Tisza.

În oraș trăiesc peste 175 000 de locuitori, dintre care 93,5% maghiari, 0,7 % rromi, 0,5% germani, 0,2% sârbi, 0,2% români, 0,1% croați, 0,1% slovaci, și 5,9% de altă naționalitate.

Szeged este centrul învățământului superior din sudul Ungariei și și-a construit o reputație incontestabilă. Mii de studenți învață aici, printre care mulți studenți străini veniți din întreaga lume. Centrul de Cercetări Biologice al Academiei de Științe a Ungariei, construit cu sprijinul unor fonduri UNESCO, este de asemenea o importantă sursă de cercetări avansate. Universitatea din Szeged a fost clasată în anul 2005, de către „Academic Ranking of World Universities” ca cea mai bună universitate din țară și printre primele 100 din Europa.

Szeged este renumit pentru industria alimentară, boia de ardei de la Szeged și salamul Pick se bucură de un renume mondial. După schimbarea regimului socialist ponderea orașelor în economia județului a scăzut.

ANEXA 5 Euroregiuni

Euroregiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa

Începând cu anul 1997 au fost inițiate discuții privind realizarea unei colaborări pe scală mai largă în partea de vest al României. În acea perioadă județele Arad și Timiș din România, Bács-Kiskun, Békés, Csongrád și Jász-Nagykun-Szolnok din Ungaria, și Provincia Autonomă Voivodina din Iugoslavia și-au exprimat dorința de a colabora. Mai târziu județele Caraș-Severin și Hunedoara din România s-au alăturat grupului pentru a forma o euroregiune, denumită Euroregiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa.

Scopul euroregiunii este dezvoltarea competitivității sectorului agricol, de a îmbunătățirea cooperării între universitățile regiunii (Szeged, Timișoara, Novi Sad) și dezvoltarea facilităților de transport transfrontalier (continuarea construcției autostrăzii M5, exploatarea avantajelor aeroportului internațional de la Timișoara).

Euroregiunea Bihar-Bihar

Euroregiunea Bihar-Bihar a fost înființată în anul 2002, și cuprinde partea de sud a județului Hajdú-Bihar din Ungaria și județul Bihar din România. Reședința ei este în Biharkeresztes. Scopul asocierii este restabilirea fostei zone economice prospere a Oradiei. Pentru a atinge acest scop, îmbunătățirea infrastructurii de transport este foarte importantă, în special reconstruirea conexiunii pe calea ferată între Debrecen și Oradea. Euroregiunea cuprinde 55-60 așezări și în jur de 200 000 locuitori. Conducerea euroregiunii este asigurată de județele participante, administrația județului Hajdú-Bihar și consiliul județean Bihar.

Euroregiunea Carpatică

Euroregiunea Carpatică este compusă din numărul cel mai mare de județe constituind cea mai mare euroregiune din Ungaria. Ea include din zona acestui program județele Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Bihar și Satu Mare. De asemenea sunt implicate și alte zone din Ungaria, România, Ucraina, Slovacia și Polonia. Aceste județe par a fi zone periferice. Caracterul diferit al reglementărilor juridice și economice și lipsa instituțiilor care ar putea susține investițiile CBC rezultă în cooperarea dificilă a țărilor participante.

Cu toate acestea, numeroase expoziții internaționale și târguri comerciale sunt organizate pentru persoane fizice, ONG-uri și oameni de afaceri, în colaborare cu camere și asociații. Se organizează conferințe și ateliere în domeniul educației și culturii. Totuși, se poate spune că legăturile protocolare, afacerile externe și cooperările culturale tind să fie mai puternice decât parteneriatul economic.

Colaborarea în cadrul acestor euroregiuni este realizată prin stabilirea unor legături directe între regiunile și comunitățile situate pe ambele părți ale frontierei de stat, intrând în competența autorităților publice locale.

Legăturile directe între autoritățile publice locale în cadrul euroregiunilor care acoperă în întregime frontiera de stat reprezintă un capital pentru această zonă.

Cooperarea între actorii locali și regionali (NUTS III) ar putea fi susținută prin bunele relații la nivel de guvern, și va fi stimulată de cadrul favorabil al cooperării economice oferit de camerele de comerț și industrie comune, înființate atât în România cât și în Ungaria.

ANEXA 6 Coerența cu Programele Operaționale Sectoriale ale Ungariei 2007-2013

PRIORITATEA 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare	Programul Operațional pentru dezvoltare economică		Programul operațional pentru reînnoire socială		Program operațional pentru mediu și energie		Program operațional pentru transport	
	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere							X	Îmbunătățirea accesului în regiune
1.2. Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere	X	Infrastructură informatică modernă						
1.3 Protecția mediului					X	Gestionarea deșeurilor		
						Protecția surselor de apă, îmbunătățirea calității surselor de apă potabilă		
						Elaborarea bunelor practici în prevenirea inundațiilor		
						Protecția cantității și calității apei, prevenirea contaminărilor pe viitor		
						Folosirea mai intensivă a energiei regenerabile		

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

						Prezervarea, reînnoirea și dezvoltarea valorilor și zonelor naturale protejate comune		
PRIORITATEA 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră	Programul operațional pentru dezvoltare economică		Program operațional pentru reînnoire socială		Program operațional pentru mediu și energie		Program operațional pentru transport	
2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor	X	Dezvoltarea unor locații propice afacerilor Oferirea de consultanță în afaceri, informații și servicii de marketing pentru întreprinzători						
2.2 Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației	X	Promovarea cooperării în domeniul CDT între diferitele universități, instituturi de cercetare și întreprinderi	X	Consolidarea rolului învățământului superior în domeniul CDT				
2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor		Crearea unor parcuri de inovații și tehnologii		Promovarea, prevenția și instruirea pe piața forței de muncă Îmbunătățirea participării populației de etnie rroma la piața forței de muncă				
				Angajarea persoanelor cu nevoi speciale				

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

				<p>Egalitate de șanse pentru femei și bărbați pe piața forței de muncă</p> <p>Instruire profesională și educarea adulților în funcție de cererea de piață</p> <p>Programe de instruire complete</p> <p>Programe de instruire pentru persoanele cu nevoi speciale</p> <p>Consolidarea parteneriatelor pe piața forței de muncă, crearea unor instituții și mecanisme care să faciliteze dialogul social</p> <p>Crearea unei piețe a muncii transparente</p> <p>Combinarea sistemelor formale, non-formale și informale</p> <p>Dezvoltarea educației interculturale</p>				
2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune			X	<p>Îmbunătățirea calității serviciilor sociale și a accesului la acestea, dezvoltarea abilităților profesionale la nivel de expert</p>				

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

				Sprrijinirea reformei structurale a sistemului de sănătate				
2.5 Cooperarea între comunități			X	Dezvoltarea capitalului cultural pentru activități sociale, coeziune și creativitate				

PRIORITATEA 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare	Program operațional pentru reforma statului		Program operațional pentru administrare electronică		Program operațional pentru infrastructura socială		Program operațional pentru asistență tehnică	
	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere								
1.2. Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere							X	
1.3 Protecția mediului								
PRIORITATEA 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră								
2.1. Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor								
2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației								
2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor					X	Dezvoltarea infrastructurii serviciilor de pe piața forței de muncă		

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune					X	Pregătirea sistemului instituțional pentru reforma structurală în domeniul îngrijirii pacienților spitalizați, crearea unei structuri eficiente pentru îngrijirea pacienților		
2.5 Cooperarea între comunități					X	Dezvoltarea integrată a infrastructurii culturale în vederea constituirii de parteneriate și rețele		

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

PRIORITATEA 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare	Programul operațional pentru Câmpia Mare de Nord		Programul operațional pentru Câmpia Mare de Sud	
	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere	X	Dezvoltarea drumurilor mai mici (de 4 sau 5 numere) sau a drumurilor care sunt în administrarea autorităților locale Îmbunătățirea transportului în comun	X	Dezvoltarea accesului rutier Îmbunătățirea transportului în comun
1.2. Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere	-	-		
1.3. Protecția mediului	X	Protecția valorilor naturale în Câmpia Mare de Nord	X	Protecția valorilor naturale în Câmpia Mare de Sud
PRIORITATEA 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră	Programul operațional pentru Câmpia Mare de Nord		Programul operațional pentru Câmpia Mare de Sud	
2.1. Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor	X	Dezvoltarea mediului de afaceri în regiune Promovarea cooperării Încurajarea creării de produse și servicii turistice competitive Managementul destinațiilor turistice Îmbunătățirea căilor pentru bicicliști	X	Dezvoltarea infrastructurii destinate afacerilor ținând cont de echilibrul în regiune Promovarea întreprinderilor oferind consultanță în afaceri Crearea de organizații destinate administrării grupărilor de afaceri Încurajarea creării de produse și servicii turistice competitive Îmbunătățirea căilor pentru bicicliști
2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației	X	Dezvoltarea potențialului inovativ al regiunii	X	Dezvoltarea infrastructurii pentru inovație a regiunii, programe inovative
2.3. Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor	X	Dezvoltarea instituțiilor de învățământ Dezvoltarea infrastructurii organizațiilor guvernamentale	X	Dezvoltarea instituțiilor de învățământ

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune	X	Dezvoltarea instituțiilor de sănătate Dezvoltarea instituțiilor de asistență socială Dezvoltarea infrastructurii organizațiilor guvernamentale	X	Dezvoltarea instituțiilor de sănătate Dezvoltarea instituțiilor de asistență socială
2.5 Cooperarea între comunități	X	Dezvoltarea instituțiilor publice (destinate recreării) Dezvoltarea infrastructurii organizațiilor guvernamentale	-	

ANEXA 7 Coerența cu Programele Operaționale Sectoriale și Regionale ale României 2007-2013

PRIORITATEA 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare	PO Programul Operațional Regional		Program operațional pentru dezvoltarea resurselor umane		Program operațional pentru creșterea competitivității economice	
	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere	X	2.1 Reabilitarea / modernizarea rețelei de drumuri județene și de străzi urbane – inclusiv construirea și repararea drumurilor de centură				
1.2 Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere					X	3.1. Sprijin în domeniul folosirii tehnologiei informației 3.2. Dezvoltarea și creșterea eficienței serviciilor publice electronice
1.3 Protecția mediului						
PRIORITATEA 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră						
2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor	X	4.1 Dezvoltarea unor structuri durabile de importanță regională și locală care să sprijine dezvoltarea afacerilor 5. Dezvoltarea durabilă și promovarea	X		X	1.3. Dezvoltarea antreprenoriatului durabil

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

		turismului				3.3 Dezvoltarea economiei electronice
2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației			X		X	2.1 Parteneriate pentru cercetare și dezvoltare între universități / institute de cercetare și întreprinderi în vederea generării unor rezultate aplicabile direct în economie
2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor	X	3.4 Reabilitarea / modernizarea / dezvoltarea și reînnoirea infrastructurii instituțiilor de educație preuniversitară și profesională.	X	1.1 Calitatea în învățământul superior		3.2. Investiții în infrastructura CDI
2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune	X	3.1 Reabilitarea / modernizarea / dezvoltarea și reînnoirea infrastructurii serviciilor de sănătate	X	1.2 Dezvoltarea resurselor umane la nivelul educației și al instruirii		
				1.3 Crearea de programe doctorale și postdoctorale în vederea sprijinirii cercetării		
				6.2 Îmbunătățirea accesului și participării grupurilor cu vulnerabilitate mai mare la piața forței de muncă		
				6.3 Promovarea egalității de șanse pe piața forței de muncă		
2.5 Cooperarea între comunități	X	3.2 Reabilitarea / modernizarea / dezvoltarea și reînnoirea infrastructurii serviciilor sociale		3.2 Dezvoltarea de parteneriate și încurajarea inițiativelor din partea partenerilor		

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

				sociali și a societății civile		
				5.2 Promovarea sustenabilității pe termen lung a zonelor rurale din punct de vedere al dezvoltării resurselor umane și a ocupării forței de muncă		

PRIORITATEA 1: Îmbunătățirea condițiilor de bază ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare	Program operațional pentru transport		Program operațional pentru dezvoltarea capacității administrative		Program operațional de mediu		Program operațional pentru asistență tehnică	
	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție	Coerență	Măsura de intervenție
1.1. Îmbunătățirea facilităților de transport în regiunile transfrontaliere	X	1.1 Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii drumurilor pe linia TEN-T a axei prioritare 7 1.2 Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii căilor ferate pe linia TEN-T a axei prioritare 22 2.1 Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii drumurilor naționale 2.2 Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii căilor ferate și a serviciilor pentru călători						
1.2 Îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere							X	3.2.2.3. Instruirea utilizatorilor, distribuirea ghidului utilizatorului și

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

								comunicare în domeniul industriilor mici și mijlocii
1.3 Protecția mediului						1.1 Extinderea / modernizarea sistemelor de aprovizionare cu apă		
						2.1 Dezvoltarea gestionării integrate a deșeurilor		
					X	4.1 Dezvoltarea și implementarea unor planuri de management pentru regiunile protejate și asigurarea unui cadru adecvat de administrare pentru instituțiile responsabile pentru protecția mediului și protecție peisagistică		
						5.1 Protecție împotriva inundațiilor		
PRIORITATEA 2: Întărirea coeziunii sociale și economice în zona de frontieră								
2.1 Sprijin pentru cooperarea transfrontalieră în domeniul afacerilor								
2.2. Promovarea cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării și inovației								
2.3 Cooperarea pe piața muncii și în educație – programe comune de dezvoltare a capacităților și cunoștințelor								
2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune								
2.5 Cooperarea între comunități			X	3.2.2.1. Activități care sprijină gestionarea reformelor în				

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

---

				administrația locală	publică				
--	--	--	--	-------------------------	---------	--	--	--	--

ANEXA 8 Proiecte de subvenție susținute de PHARE-CBC

Tema 1: Dezvoltarea afacerilor

Schema grant	Denumire proiect	Beneficiari	Sumă grant
Pe partea ungară			
HU2002/000-627-02 Schema Grant pentru Dezvoltarea Economică Transfrontalieră	Un mic centru regional de servicii de afaceri la Baktalórántháza	Municipalitatea Baktalórántháza	227.878 euro
	Cunoașterea nu cunoaște frontiere	Camera de Comerț și Industrie a Companiei de Servicii Publice din Județul Békés	360.572 euro
	Centru de programe agrare și de dezvoltare regională	Compania Publică Agrară a Județului Csongrád	166.490 euro
	Centrul Regional pentru promovarea întreprinderilor	Universitatea din Debrecen, Centrul de Științe Agricole	66.703 euro
	Crearea unui Centru de Instruire pentru IMM-uri în zona transfrontalieră	Compania Publică Euro-Region House	148.560 euro
	Înființarea unui centru de instruire și informare	Compania Publică a Agenției de Dezvoltare a Județului Szabolcs-Szatmár-Bereg	325.454 euro
	Centru Transfrontalier pentru Consultanță, Instruire și Inovație	Universitatea din Szeged	499.350 euro
HU2003/005-830-01 Schema Grant pentru Dezvoltarea Economică Transfrontalieră	Fondarea „Casei Artelor”	Municipalitatea Szentes	299.979 euro
	Fondarea Centrului pentru Inovație și Servicii	Fundația pentru Promovarea Întreprinderilor a Județului Hajdú-Bihar	300.000 euro
	Terminale tip ecran senzitiv pentru informare turistică la Szeged	Compania Publică pentru Servicii Turistice a Regiunii Szeged	88.075 euro
	Dezvoltarea turismului rural transfrontalier	Municipalitatea Tiszasziget	77.964 euro
	Uniunea Europeană privită de dinăuntru și de dinafară - o serie de expoziții și conferințe speciale pe teme transfrontaliere	Agentia de Dezvoltare a euroregiunii Dunăre-Criș-Mureș-Tisa	249.072,57 euro

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

	Îmbunătățirea capacității de absorbție a investițiilor de capital – dezvoltarea resurselor umane, instruire și inovație	Colegiul Tessedik Sámuel	168.397 euro
	Un sistem de camere termale pentru regiunea apelor termale din zona carpatică	Centrul pentru Probleme Civice și Fondul pentru Baza de Date Hajdúság	99.712 euro
	Dezvoltarea turismului de tratament la Vásárosnamény și în județul Szatmár	Administrația locală a localității Vásárosnamény	299.960,3 euro
	Program de dezvoltare a turismului transfrontalier în localitățile Tiszavasvári și Sárközújlak	Municipalitatea Tiszavasvári	291.600 euro
	Stimularea economiei prin generarea unor ecosisteme transfrontaliere	Fundația pentru Dezvoltare Rurală și Agricultură Ecologică Körös-Maros	207.852 euro
	Dezvoltarea regiunilor de frontieră – înființarea unui centru regional de artă meșteșugărească	Compania Publică pentru Integrarea Agrară a Regiunilor Mici „Homokkert” (Mórahalom)	296.100 euro
Pe partea română			
2001 Programul PHARE CBC RO/HU Codul programului: RO0102	Construirea unui centru de afaceri regional pentru promovarea activităților economice la Timișoara	Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Timișoara	3.070.000 euro
2002 Programul PHARE CBC RO/HU Codul programului: RO 2002/000-628-02	Centrul de Târguri și Expoziții Internaționale de la Arad	Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Arad;	2.710.000 euro

Tema 2: Îmbunătățirea transportului

Schema grant	Denumire proiect	Beneficiari	Sumă grant
Pe partea ungară			
HU0009 01-01	Dezvoltarea punctului de trecere a frontierei Csengersima (Ungaria) - Petea (România) și îmbunătățirea liniei ferate de ambele părți ale graniței pentru ca acestea să fie potrivite pentru transportul de	Garda Vamală și Financiară Ungară	2.250.000 euro

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

	mărfuri		
HU2002/000-627-01	Reconstrucția drumului nr. 4915 între Nyírbátor și Vállaj	Direcția Administrării și Coordonării Drumurilor	1.819.030 euro
HU9914-01-01	Repararea drumului de la Kiszombor până la graniță	Compania de Administrare a Drumurilor, Județul Csongrád	2.500.000 euro
HU9914-01-02 și HU9705-04-06	Îmbunătățirea drumului între Battonya (frontieră) – Mezőkovácsháza – Orosháza	Compania de Administrare a Drumurilor, Județul Békés	2 500 000+950 000 euro
Pe partea română			
1999 Programul PHARE CBC RO/HU RO 9912	Terminal mărfuri - aeroportul Arad	Consiliul Județean al Județului Arad	2.735.000 euro
	Repararea drumului DN6 între Timișoara și granița cu Ungaria (Cenad/Kiszombor)	Consiliul Județean Timiș + Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței / Administrația Națională a Drumurilor	1.235.000 euro
2000 Programul PHARE CBC RO/HU Codul programului: RO 0003	Mijloacele de infrastructură necesară la punctul de trecere a frontierei Cenad / Kiszombor, faza a 2-a	Consiliul Județean Timiș + Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței / Administrația Națională a Drumurilor + Administrația Vămilelor Timiș	1.330.000 euro
2002 Programul PHARE CBC RO/HU Codul programului: RO 2002/000-628-02	Trecere la nivel de cale ferată în Satu Mare pe ruta DN 19 Petea (România) – Csengersima (Ungaria)	Municipalitatea Satu Mare	6.990.000 euro

Tema 3: Cercetare și dezvoltare

Schema grant	Denumire proiect	Beneficiari	Sumă grant
Pe partea ungară			
HU2002/000-627-02 Schema Grant pentru Dezvoltarea Economică Transfrontalieră	Centru Agro-inovațional la Colegiul din Nyíregyháza	Colegiul din Nyíregyháza	491.174 euro
HU2003/005-830-01 Schema Grant pentru Dezvoltarea Economică Transfrontalieră	Instruire și inovație la nivelul învățământului superior în domeniul biologiei plantelor	Universitatea din Szeged	286.970 euro

Tema 4: Protecția mediului

Schema grant	Denumire proiect	Beneficiari	Sumă grant
Pe partea ungară			
HU2002/000-627-02 Schema Grant pentru Dezvoltarea Economică Transfrontalieră	Crearea unui sistem de consultare profesională pentru protecția plantelor	Camera Specialiștilor în Protecția Plantelor și a Doctorilor în Medicina Plantelor din Ungaria Filiala din Județul Hajdú-Bihar	92.000 euro
	Introducerea unor metode durabile de agricultură pe terenuri nisipoase în regiunea Nyírség	Fundația Westsik Vilmos pentru Dezvoltare Rurală în regiunea Nyírség	135.000 euro
HU2003/005-830-02 Schema Grant pentru Dezvoltarea Economică Transfrontalieră	Dezvoltarea sistemului de infrastructură pentru protejarea de daunele cauzate de inundații în Valea Mureșului în Ungaria	Direcția pentru Protecția Mediului și Administrarea Apelor a Districtului Tisei de Jos (ATIKÖVIZIG)	498.509 euro
	Crearea unei rețele de măsurare prin descărcare ultrasonică pe râurile transfrontaliere Tur și Crasna aflate la granița dintre Ungaria și România	Autoritatea pentru Protecție Naturală și Administrarea Apelor Tisei de Sus	442.000 euro
	Construirea unei suprafețe solide pe digul de pe malul drept al râului Crasna între secțiunile 27+400-33+450 km ale digului	Autoritatea pentru Protecție Naturală și Administrarea Apelor Tisei de Sus	499.985 euro
	Îmbunătățirea protecției împotriva inundațiilor pe râurile Crișul Dublu și Crișul Repede	Direcția pentru Probleme de Mediu și Apă a Districtului Valea Crișului din Ungaria (KÖRKÖVIZIG)	500.000 euro
	Extinderea stației de epurare a apei uzate de la Ruzsa	Administrația locală a localității Ruzsa	458.810 euro

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

Pe partea română			
1999 Programul PHARE CBC RO/HU Codul programului: RO 9912	Prevenirea inundațiilor în amonte în bazinul râului Tisa	Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului + Compania Națională „Apele Române”	2.450.000 euro
2000 Programul PHARE CBC RO/HU Codul programului: RO 0003	Prevenirea inundațiilor: Bazinul de acumulare cu caracter permanent de la Suplacu de Barcău	Ministerul Apelor și Protecției Mediului + Consiliul Județean Bihor + Compania Națională „Apele Române”, filiala Oradea	
	Protecția mediului pe râul Tur	Consiliul local al localității Negrești-Oaș + Compania Națională „Apele Române” + Direcția Apelor Someș- Tisa	2.300.000 euro
2001 Programul PHARE CBC RO/HU Codul programului: RO0102	Protecția și dezvoltarea luncilor de pe râul Mureș	Administrația Națională a Pădurilor – Direcția de Silvică Arad	2.670.000 euro
2003 Programul PHARE RO/HU Codul programului: PHARE/2003/005-702	„Coridorul Româno- ungar pentru Conservarea Biodiversității”	Administrația Națională a Pădurilor – Direcția de Silvică Bihor	2.600.000 euro

ANEXA 9 – Raport ex-ante

Evaluarea ex-ante

a

**Documentului Programului de Cooperare Transfrontalieră
Ungaria-România 2007-2013**

Versiunea finală prezentată la 30 Aprilie 2007, pe baza versiunii 11. a schiței Programului Operațional din martie 2007

Elaborată de către:

<http://www.pillars.hu/>

Pillars Consulting Ltd.

Mandat de către:

Váti, companie publică nonprofit pentru dezvoltare regională și planificare urbană din Ungaria

Introducere

Scopul evaluării ex-ante este asigurarea evaluării Documentului programului de către un expert independent. Această evaluare ex-ante este realizată de Pillars Consulting Ltd., o firmă de consultanță cu experiență în domeniul evaluării programelor UE.

Mai specific, evaluarea examinează „Analiza Zonei Programului”, Analiza SWOT, strategia, prioritățile și implementarea, precum și prevederile financiare pentru a determina dacă Documentul Programului este aliniat cu reglementările UE. Pentru a corespunde acestor reglementări, Documentul Programului trebuie să fie clar, concis și precis, trebuie să existe o legătură puternică și logică, pe de o parte între problemele și oportunitățile identificate, iar pe de altă parte între strategia și prioritățile programului.

Documentul Programului ar trebui să întărească și să nu repete scopurile celorlalte documente ale programului prin identificarea golurilor specifice de finanțare și a posibilităților de sinergie transfrontalieră, respectiv umplerea acelor goluri prin intervenții proiectate în mod specific.

Realizarea programului trebuie să fie monitorizată cu ușurință, prin utilizarea de indicatori adecvați și printr-un sistem eficient și transparent de implementare.

Evaluatorii s-au bazat pe reglementările juridice și orientările metodologice relevante.

Antecedentele evaluării

Procesul de evaluare ex-ante s-a bazat pe colaborarea dintre autori și evaluatorii. Raportul final a fost pregătit pe baza schimbului de informații, a consultărilor regulate și ocazionale și a schimbului de păreri. Această cooperare a fost coordonată de VATI.

Jaloanele evaluării:

- Prima evaluare: evaluarea a luat în considerare versiunea din noiembrie 2006 a Programului Operațional. Primul raport cu observații detaliate a fost întocmit și transmis autorilor Programului la sfârșitul lunii decembrie 2006.
- Întâlnirea dintre autorii Programului Operațional Ungaria-România și evaluatorii ex-ante (17 ianuarie 2007): La această întâlnire, organizată de VATI Kht. au fost discutate comentariile evocate în evaluarea ex-ante și reacțiile autorilor Programului Operațional.
- a 5-a întâlnire a Grupului Operațional al Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România, desfășurată la 30 ianuarie. La întrunirea Grupului Operațional au fost prezentate metodologia și principalele constatări ale evaluării ex-ante, urmate de reacțiile autorilor Programului Operațional față de observațiile ex-ante.

Verificarea eligibilității

Puncte de vedere	DA/ NU	Comentarii
Cuprinde cele 5 capitole majore (Analiza zonei de desfășurare a programului, Strategie, Axe de prioritate, Prevederi de implementare, Prevederi financiare)	Da	
Analiza zonei programului		
Cuprinde principalele forțe motrice ale dezvoltării sociale și economice, tendințele de dezvoltare și acoperă dimensiunile	Da	

Programul de Cooperare Transfrontalieră UNGARIA-ROMÂNIA, 2007-2013

sectoriale și regionale		
Indică diferențele regionale și/sau locale	Da	
Prezintă punctele tari, punctele slabe, oportunitățile și amenințările sub forma unei analize SWOT	Da	
Capitolul cuprinde referințe la toate documentele relevante ale analizei detaliate	-	Nicio referință la alte documente, exceptând tabelele statistice din anexe
Volum limitat de pagini (maximum 10 pagini)*	Nu	
Conține indicatori și date statistice	Da	
la în considerare învățămintele din perioada anterioară de programare, experiența altor regiuni sau state membre, și concluziile evaluării ex-ante	Da	

Strategie		
Bazată pe analiza zonei programului	Da	
Conține un obiectiv general	Da	
Conține obiective specifice	Da	
Conține axele de prioritate și justificările lor	Da	
Obiectivele specifice corespund axelor de prioritate	Da	
Obiectivele specifice sunt măsurabile, cu indicatori de randament, de rezultate și, dacă este posibil, cu indicatori de impact	Da	parțial
La nivelul programului cuprinde o împărțire pe categorii cu titlu indicativ	Da	
Cuprinde un sumar al principalelor constatări ale evaluării ex-ante	-	
Rezumă succint procesul de parteneriat care a dus la identificarea strategiei programului	Da	
Describe modul în care va fi asigurată egalitatea între sexe și egalitatea șanselor	Da	
Describe modul în care programul vizează asigurarea dezvoltării durabile	Da	

Axe de prioritate		
Conține principalele obiective ale axelor de prioritate	Da	
Cuprinde indicatori măsurabili, clar definiți, prezentând bazele lor de pornire date, explică metoda de măsurare și rezumă sursele de informație	Da	parțial
Identifică grupul/sectorul/zona țintă și/sau beneficiarii	Da	
Oferă informații despre distanțarea față de activități similare finanțate din alte surse și despre corelarea cu alte programe	Da	
Asistența tehnică este prezentată ca o prioritate separată	Da	
Clauze de implementare		
Describe organizațiile de implementare și cele de control (AM, AC, AA, BI)	Da	
Describe sistemele de monitorizare și de evaluare	Da	
Conține rezumatul planului de evaluare	Da	
Rezumă ordinea procedurii sistemelor contabile, de monitorizare și de raportare financiară	Da	
Stabilește măsurile prevăzute pentru asigurarea publicării informațiilor referitoare la Programul Operațional	Da	
Rezumă pentru fiecare nivel de implementare măsurile luate pentru asigurarea principiului de parteneriat	Da	
Prevederi financiare		
Cuprinde niveluri de prioritate, tabele financiare simplificate	Da	

Evaluarea analizei zonei programului, a analizei SWOT și a relevanței

Sunt afirmațiile analizei de situație susținute prin date de încredere și comparabile din ambele părți ale frontierei?

Este completă analiza situației, incluzând factori relevanți în ceea ce privește zona de frontieră și programul?

Este analiza situației suficient de concentrată pe caracteristicile speciale ale zonei de frontieră?

Este corectă analiza „SWOT”: afirmațiile sunt corect împărțite pe categorii precum puncte tari, puncte slabe, oportunități sau amenințări? Este analiza SWOT concentrată pe zona de frontieră, prezentând analiza specifică a acesteia?

Se face vreo diferențiere între semnificația sau importanța afirmațiilor SWOT?

Documentul programului ar trebui să conțină analiza situației specifice de regiune și de sector a regiunii de graniță în cauză cu privire la diferitele puncte forte și puncte slabe. Analiza SWOT descrie într-un mod succint punctele forte, punctele slabe, oportunitățile și amenințările din regiunea de graniță și oferă o concluzie textuală a analizei prin gruparea elementelor SWOT. Scopul comun al analizei de situație și a analizei SWOT este de a asigura o bază relevantă pentru deciziile strategice.

Față de versiunile anterioare, partea de analiză a situației prezintă îmbunătățiri semnificative atât în conținut cât și în calitate. Pe parcursul pregătirii capitolelor, autorii au luat în considerare și au inclus în document majoritatea comentariilor și sugestiilor făcute de evaluatori mai devreme. Evaluările anterioare au indicat că analiza zonei programului nu s-a concentrat corespunzător pe problemele specifice zonei și pe determinarea cauzelor acestor probleme, prin urmare nu au oferit întotdeauna baze relevante pentru analiza SWOT. Prezentarea datelor de fundamentare a proceselor principale specifice regiunii sau sectorului a fost adesea lipsită de informații de fond și de o cauză primordială, analiza situației s-a concentrat mai ales pe date statistice și a fost de natură descriptivă. Una din schimbările majore puse în aplicare de către autori a fost aceea că prin observațiile inserate la sfârșitul fiecărui subiect au reușit să rezume într-un mod adecvat problemele tipice pentru zona dată și cauzele acestora. Aceste observații relevante oferă o bază adecvată pentru analiza SWOT, dar au avut un efect nedorit în ceea ce privește volumul analizei situației. În spiritul obiectivelor programului și păstrând observațiile care au stat la baza analizei SWOT, ar fi posibilă reducerea lungimii capitolelor respective.

Analiza situației este susținută corespunzător cu date, fiind abordate impreciziile și insuficiențele constatate în evaluările anterioare. Tabelele conținând datele statistice folosite pe parcursul completării documentului sunt adunate într-o anexă distinctă la sfârșitul documentului și au referințele introduse în textul principal. Analiza a luat în considerare diferențele semnificative dintre cele două țări în ceea ce privește stadiul de dezvoltare al unui număr de domenii și diferențele care rezultă în caracteristicile lor sociale și economice. Constituie un avantaj faptul că textul conține mai ales indicatori relativi, iar compararea cu cifrele UE are o regularitate adecvată. Atât partea de analiză a situației din document, cât și anexa conțin hărți și grafice privitoare la zona de intervenție. Graficele de tip bară ce se regăsesc în capitolele de analiză ale zonei programului au rol informativ.

Descrierea județelor implicate în program, care se găsește la sfârșitul documentului, în Anexa 4, poate fi corelată cu analiza zonei programului. Descrierea se limitează la reședințele de județ, în loc să acopere întreg teritoriul județelor și se concentrează exclusiv pe aspectele pozitive și atracțiile turistice, fără să menționeze problemele și sectoarele ce așteaptă să fie dezvoltate. În opinia evaluatorilor, această parte în forma ei actuală nu contribuie semnificativ la susținerea obiectivelor și a strategiei, mai mult, are un efect negativ asupra dimensiunii documentului.

Tabelul 1. Principalele observații ale evaluatorului asupra analizei în versiunile anterioare ale programului

Observații generale
<p>textul în sine nu este mai mult decât o transcriere a tabelelor statistice; valoarea adăugată așteptată din partea experților lipsește complet; principalele „domenii problemă sau de oportunitate” nu sunt evidente.</p> <ul style="list-style-type: none"> - stabilirea de legături logice între date (de ex.: analiză) - concluzii substanțiale - o analiză de tip „cum-am ajuns-acolo”
<p>aspectele cheie ale zonei ar trebui prezentate într-un mod clar și concis, iar în același timp ar trebui să fie descrise principalele provocări. Ar trebui explicată originea acestor provocări, în particular în cazul programelor transfrontaliere și ar trebui scoase în evidență efectele negative ale existenței acestor frontiere.</p> <p>Acest capitol trebuie să identifice provocările (atât pozitive, cât și negative)...</p>
<p>Trebuie adăugată o concentrare analitică mai puternică și ar trebui inserate grafice, hărți și tabele în locurile unde o mai bună înțelegere a unui anumit subiect necesită acest lucru.</p>
<p>Tabelelor ar trebui să li se dea titluri specifice</p>
Observații specifice
<p>Există două afirmații irelevante de genul „efectul orașelor asupra celeilalte părți a frontierei”</p>
<p>fără a se indica clar cu ce anume se face comparația. Cu orașele mici? Dacă da, care e rostul? Sunt comparate între ele?</p>
<p>Tabelul 5: lipsesc date; nu se face referire la nicio sursă   Tabelul 9: Lipsesc date   Tabelul 10: Lipsesc date   Tabelul 11: Lipsesc date și nu este identificată nicio sursă   Tabelul 7, coloana „Schimbări” ar trebui să specifice că 100% nu este creșterea ci valoarea de bază.</p>
<p>Tabelul 6: Nu este indicat nicio dată de nivel NUTS 2 pentru România. Datele sunt incorecte pentru „regiunea de vest” și „regiunea de nord-vest” precum și rândurile referitoare la România. (Suma este mai mică de 100). Nu au fost date informații despre „Zona programului din România.” De asemenea lipsesc și alte date.</p>
<p>Anexa 2, „Reședințe de județ” necesită revizuire temeinică.</p> <p>... dau senzația citirii unor broșuri turistice („locuri de văzut”???). Sunt menționate numai aspectele pozitive, fără prea mult sens la sfârșit.</p> <p>... tabelele sunt inadecvate din cauza lipsei totale a prezentării unei metodologii puternice pe baza căreia au fost calculate și valorile introduse în acestea.</p> <p>Graficele folosite în această Anexă 2 pentru prezentarea „Puterii orașelor în diferite domenii” sunt surprinzătoare. Lipsa prezentării unei metodologii puternice, pe baza căreia tabelele au fost calculate și valorile care introduse, fac tabelele necorespunzătoare.</p>
<p>Sunt necesare explicații suplimentare: structura economică a zonei este „fragilă” din cauza ratei mari a agriculturii în PIB, iar „competitivitatea întreprinderilor este limitată”.</p>

Infrastructură: Ar trebui să se concentreze pe prezentarea „verigilor lipsă” - așa cum au fost descrise (doar) pentru infrastructura de cale ferată. Calitatea slabă a infrastructurii, mai ales a drumurilor ar putea fi descrisă mai în detaliu.

nivelul detalierei analizei infrastructurii de telecomunicații în Ungaria și în România prezintă inegalități

Dacă activitățile de cercetare și dezvoltare dintr-un anumit județ sunt comparate cu media națională, atunci trebuie prezentată și ponderea relativă a județului respectiv. Aceasta s-ar putea face fie prin indicarea procentajului populației sau a PIB-ului comparat cu media națională. În acest mod ar putea fi identificat fie un punct slab, fie un punct forte relativ.

„Comparând datele Tabelului 12. din Anexa1., pe partea ungară și cea românească chestiunea cea mai importantă este rata ușor mai mare a populației cu educație scăzută și rata ușor mai mică a populației cu pregătire medie și superioară pe partea românească.” Cum poate fi „o rată ușor mai scăzută” „chestiunea cea mai importantă”?

nu se oferă informații despre Ungaria în ceea ce privește prevenirea inundațiilor (starea și vechimea instalațiilor). Lista proiectelor finalizate ar trebui extinsă cu cele în curs de desfășurare și cu cele în curs de pregătire (cu delimitarea geografică a utilizării lor). O hartă ar fi binevenită. La acest capitol ar putea fi adăugate mai multe informații despre apele subterane, calitatea apei (în cazul Ungariei).

Nu sunt date informații despre managementul deșeurilor și tratarea lor și nici despre riscurile de poluare industrială (în special a bazinelor de apă).

Turism: Datele nu sunt simetrice în ceea ce privește Ungaria și România. Cu toate acestea cel mai important punct care lipsește este concluzia. Există vreo oportunitate de promovare a turismului transfrontalier? Există suficiente locuri de cazare de calitate? Există o nevoie pentru dezvoltarea mai multor atracții? Care sunt domeniile în care cooperarea ar duce lucrurile mai departe? Etc.

Descrierea geografică și socială succintă a zonei de frontieră este satisfăcătoare. Tabelele statistice prezentate în anexă la sfârșitul documentului – cu ajutorul referințelor de la sfârșitul paragrafelor – furnizează o bază potrivită pentru observații. În același timp, de exemplu atunci când este descrisă dezvoltarea structurii așezărilor („micro-sate” în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg) sau este schițată actuala tendință de migrație, ar fi de recomandat ca motivele ce stau la baza acestoreia să fie prezentate mai accentuat. Descrierea situației economice a zonei programului cuprinde informațiile fundamentale. Pe baza datelor și prin compararea frecventă cu cifrele UE, aceasta prezintă diferențele și problemele generale izvorând din structurile economice diferite ale celor două țări. În legătură cu șansele viitoare de creștere, ar fi meritat menționat că este de așteptat ca diferențele economice dintre cele două țări să se diminueze, mai ales în regiunea de graniță, datorită întăririi probabile a economiei României. În introducerea sectorului IMM, care este într-o situație dezavantajată din mai multe puncte de vedere, ar fi fost recomandat să fie prezentate niște cifre (de ex. generarea de venituri pe persoană în funcție de mărimea întreprinderii).

Capitolul care descrie situația pieței muncii tratează în mod distinct șomajul structural și activitatea economică a populației. În analiză ar fi fost oportună menționarea proceselor demografice nefavorabile pe termen lung din punct de vedere economic și a proceselor și a posibilelor beneficii, probleme ce rezultă din ridicarea restricțiilor pe piața muncii. Analiza zonei programului atrage atenția că în domeniul sănătății obiectivul prioritar este îmbunătățirea cooperării transfrontaliere și dezvoltarea serviciilor comune. Evaluatorii consideră important demn de menționat că, datorită diferențelor de finanțare și a celor legale dintre cele două sisteme, cooperarea în domeniul sănătății între cele două țări nu se petrece exclusiv sub autoritatea nivelului regional (NUTS III), astfel încât ar trebui să aibă loc consultări la nivel național.

Analiza descrie zonele cu infrastructuri subdezvoltate și scoate în evidență direcțiile posibile de dezvoltare. Evaluatorii consideră important să insiste asupra faptului că în cadrul programului ar trebui implementate asemenea dezvoltări de infrastructură cu efecte benefice de ambele părți ale frontierei.

Analiza zonei programului scoate în evidență sarcinile comune în ceea ce privește prezervarea naturii în zonele de protecție, în coridoarele ecologice și pe râuri. Hărțile prezentând distribuția zonelor Natura 2000 între cele două țări sunt greu de studiat, datorită prezentării lor. Ar fi util ca toate țările implicate în program să fie prezentate pe o singură hartă, ilustrând astfel mai bine zonele transfrontaliere de protecție a naturii.

Partea care tratează turismul subliniază volumul semnificativ de trafic între cele două țări. Ar trebui afirmat în mod mai pronunțat că acest fenomen nu poate fi considerat complet benefic pentru turism, mare parte a sa fiind trafic de tranzit sau turism de cumpărături.

Analiza SWOT

Analiza SWOT oferă un tablou general al celor mai importanți factori sociali, economici și de mediu și influențele care afectează zona programului. Evaluatorii au constatat în legătură cu versiunile anterioare ale Programului Operațional că unele observații nu au fost plasate în categoria corectă și că observațiile, altfel importante și reale, nu s-au bazat pe analizarea zonei programului.

Tabelul 2. Principalele observații ale evaluatorului asupra Analizei SWOT în versiunile anterioare ale Programului.

Observații generale și specifice

Numărul ridicat sau în creștere al vizitatorilor nu este un punct forte
Zonele rurale semnificative și dependența ridicată de agricultură nu este un punct slab în sine
Perpetuarea unui nivel de dezvoltare economică relativ scăzut: De vreme ce ambele țări au o rată ridicată a creșterii PIB, aceasta nu poate fi deloc considerată amenințare. De altminteri, în această formulare, această creștere este mai degrabă un scenariu potențial decât o amenințare.
numeroase afirmații, precum cele de mai jos, nu se regăsesc în capitolul anterior: - Infrastructura cercetării și dezvoltării este insuficientă, iar nivelul cooperării este scăzut - Nivel scăzut de utilizare al TIC - Neajunsuri ale sectorului turismului - Deficiențe în ceea ce privește calificările

Autorii au luat în considerare comentariile evaluatorilor la pregătirea acestei versiuni ale Programului Operațional, iar acest lucru a avut ca rezultat o analiză SWOT mult mai corelată cu analiza zonei programului, iar observațiile sunt menționate la categoriile corecte. Punctele forte, punctele slabe, oportunitățile și amenințările identificate în analiza situației sunt în general adecvate și importante și sunt în armonie cu elementele din tabelul SWOT. Tabelul este aranjat clar, observațiile sunt organizate în conformitate cu structura analizei situației. Autorii au suplimentat analiza catalogată cu o listă a dezavantajelor tipice pentru regiune și cu principalele direcții de dezvoltare. Sugestia făcută anterior de evaluatori, de a jalona

constatăriile analizei SWOT într-o ordine în concordanță cu structura analizei zonei programului nu a fost luată în considerare de către autori. Un element important și de valoare al documentului este acela că evaluarea rezultatelor SWOT constituie un capitol separat, marcând observațiile importante din punctul de vedere al strategiei programului.

Descrierea procesului de programare și experiența activităților transfrontaliere anterioare

Versiunile anterioare ale documentului programului nu conțineau un rezumat al procesului de programare, nu era clar cine a fost sau urma să fie implicat în proces. De altfel evaluatorii au găsit importantă prezentarea în document a unui scurt rezumat al experienței implementării proiectului PHARE CBC, care în multe aspecte poate fi considerat predecesorul programului curent. Acționând la sugestia evaluatorilor, autorii au inclus în document prezentarea generală a procesului de elaborare a programului care cuprinde organizațiile relevante, etapele principale ale procesului de lucru și rolul consultării sociale. În afara scurtei introduceri a Programului PHARE CBC anterior (2004-2006), este important de reținut că, deși implementarea acestuia nu a fost încă finalizată, se menționează principalele învățăminte negative și pozitive. Dacă autorii și, mai ales, implementatorii iau în considerare aceste observații, ele vor contribui semnificativ la succesul programului și la realizarea cât mai deplină a obiectivelor sale.

Evaluarea relevanței

Obiectivele strategice ale programului se bazează pe elementele analizei SWOT? Există legături logice între ele?

Este strategia construită pe elementele corecte ale analizei SWOT (precum întărirea punctelor forte, reducerea punctelor slabe, reținerea oportunităților și evitarea amenințărilor)?

Logica relevanței Programului Operațional:

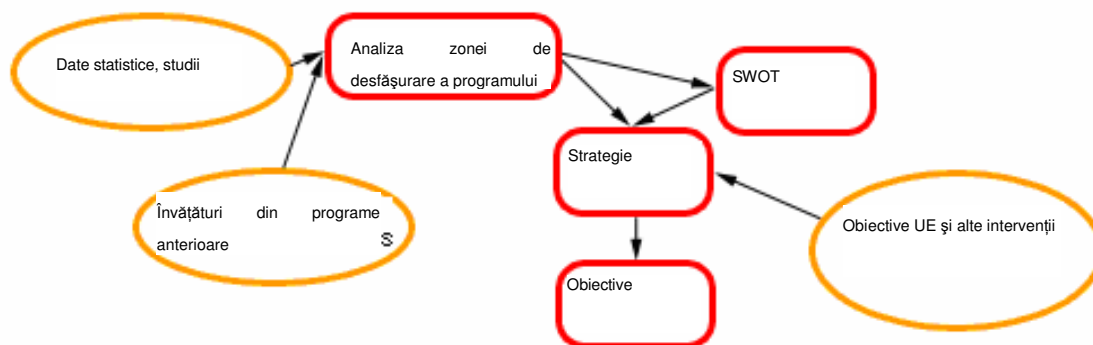
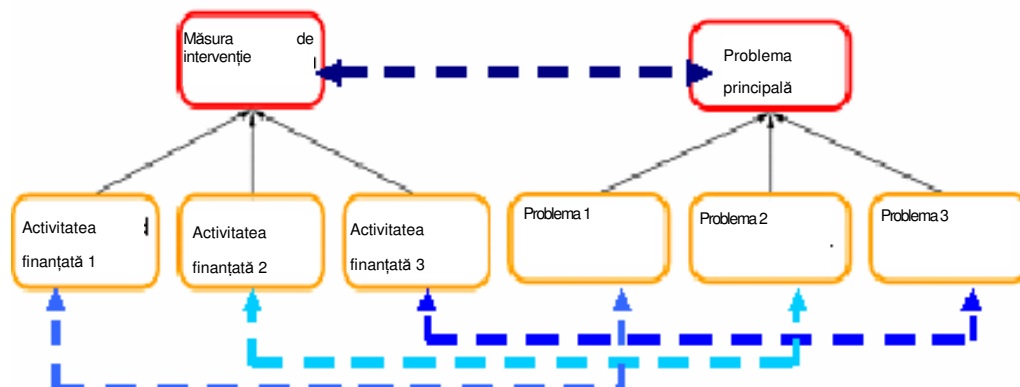

Diagrama de flux de mai sus demonstrează ce fel de analize de bază și ce directive externe ar trebui să guverneze alcătuirea strategiei care constituie baza pentru obiectivele Programului Operațional. În ceea ce privește relevanța, strategia ar trebui să se bazeze în primul rând pe constatările analizei zonei programului și a analizei SWOT și ar trebui să fie în conformitate cu politicile relevante ale UE și cu cele naționale. Obiectivele, domeniile de intervenție și activitățile finanțate ar trebui să corespundă întotdeauna cu o problemă generală sau cu o problemă sau oportunitate specifică. Prezentarea problemelor inițiale este sarcina analizei zonei programului și a analizei SWOT.

Verificarea relațiilor cauză-efect.

Pe parcursul examinării căutăm să răspundem la următoarele întrebări:

Oferă fiecare obiectiv câte o soluție pentru o problemă dată, identificată în Programul Operațional?

Au fost argumentate problemele și nevoile?

Unde analizează sau prezintă Programul problema dată și dovada de susținere?

Graficul următor oferă o privire de ansamblu asupra intervențiilor propuse pentru fiecare

Prioritate:

În ceea ce privește corelările logice și relevanța, documentul a trecut prin anumite îmbunătățiri semnificative. Din evaluarea versiunilor anterioare ale programului a reieșit că, în vreme ce analiza SWOT a fost elaborată corespunzător și a furnizat baza relevantă pentru justificarea necesităților din zonele de intervenție, în schimb legătura logică dintre analiza zonei programului și analiza SWOT a zonelor de intervenție nu a fost satisfăcătoare. Din capitolele relevante ale analizei zonei programului lipseau adesea descrierile problemelor care asigură baza pentru intervențiile specifice.

Tabelul 3. Principalele observații ale evaluatorului asupra relevanței în versiunile anterioare ale Programului.

Observații
Lipsa de corelare între „descriere” și „SWOT”,
În Descriere și în SWOT nu se regăsește nicio informație despre cooperarea între comunități
În Descriere și în SWOT nu se regăsește nicio informație despre sănătate

În continuitatea logicii interne a actualei versiuni a Programului Operațional nu sunt deficiențe. Obiectivele definite în program și în intervențiile menite să le faciliteze sunt

susținute corespunzător. În cursul examinării, evaluatorii au constatat că toate zonele de intervenție au propriile necesități, iar problemele ce stau la baza lor sunt prezentate fie în analiza zonei programului, fie în analiza SWOT. Îmbunătățirile aduse analizei zonei programului, care se concentrează mai ales pe rezumatele ce se găsesc la încheierea fiecărui capitol, oferă o bază potrivită pentru observațiile marcate în analiza SWOT. În același timp procesele și tendințele negative ce stau la baza diferitelor probleme sunt prezentate adesea numai în partea de rezumat. Părțile analizei zonei programului care nu sunt scoase în evidență continuă să fie mai ales de natură descriptivă, în vreme ce observațiile deja menționate ale „abordării analitice” pot fi găsite de obicei în rezumatele de la încheierea fiecărui capitol.

Analiza nivelului de angajament față de strategie

Au fost implicate în pregătirea documentelor părțile participante relevante?

Reflectă documentul domeniile de dezvoltare, scopurile și mijloacele solicitate de participanți?

Există consens între părerile diferite ale publicului, participanților și constatările documentului?

Versiunile anterioare ale Programului Operațional nu conțineau un volum suficient de informații despre activitățile de parteneriat realizate în cursul pregătirii programului. Subcapitolul Parteneriat oferă doar informații generale, fără vreun detaliu specific (de ex. date, participanți, rezultate).

Tabelul 4. Principalele observații ale evaluatorului despre nivelul de angajament față de strategia din versiunile anterioare ale Programului

Observații
Descrierea activităților de parteneriat este insuficientă. Lipsesc:
Cine au fost participanții?
Ce opinii au fost exprimate?
În ce măsură au fost luate în considerare aceste opinii?
Principalele informații necesare sunt (listă orientativă):
descrierea felului în care planificatorii i-au implicat pe participanți în pregătirea documentului
Este documentul disponibil pe Internet pentru descărcare?
Au existat comentarii trimise de către participanți?
Care au fost principalele domenii de interes?
Cum va fi asigurată publicitatea continuă a programului?

La pregătirea versiunii finale, autorii au luat în considerare majoritatea comentariilor evaluatorilor. Capitolul 1.2 (Descrierea procesului de programare) rezumă activitățile de parteneriat realizate pe parcursul pregătirii programului. În document sunt înșirate organizațiile responsabile și care cooperează. Documentul conține o descriere generală a rolului consultativ al participanților importanți în procesul de lucru (întâlnirile Grupului

Operațional, ateliere), nu sunt prezentate însă concluziile importante constatate în diferitele etape ale procesului de consultare și nici posibilele diferențe de opinie. Pentru asigurarea unui acces mai larg al publicului la document, versiunile preliminare ale Programului Operațional trebuie puse la dispoziție pentru descărcare și comentarii pe pagina web a instituțiilor relevante din ambele țări. În același timp, ar fi recomandat ca subcapitolul să fie suplimentat cu câteva cifre (de ex. numărul de descărcări, numărul de comentarii).

Analiza susținerii, a argumentării economice și a coerenței generale a strategiei

Principalele întrebări de evaluare:

Analiza susținerii strategiei

Sunt scopurile și prioritățile programului în armonie? Scopurile ce au stat la baza analizei justifică sumele alocate și proporțiile lor?

Argumentarea economică a strategiei

Este strategia concentrată asupra problemelor principale?

Poate fi realizată strategia cu resursele date?

Coerență internă

Este vreo suprapunere între diferitele priorități? Există vreun conflict sau efecte care să se slăbească reciproc? Pot fi identificate sinergiile?

Coerență externă

Este strategia în conformitate cu documentele relevante ale UE și cu documentele strategice naționale?

La elaborarea obiectivelor și strategiei alese, autorii au luat în considerare caracteristicile regiunii de graniță, învățămintele din precedenta perioadă de program și Orientările Strategice Comunitare pentru perioada 2007-2013. Obiectivul general este reducerea rolului separator al graniței, pentru a sprijini astfel dezvoltarea socială și economică a regiunii de graniță. Acest obiectiv este susținut prin scopurile specifice care includ aspecte sociale și de mediu, precum și prioritățile legate de acestea și de domeniile de intervenție. Obiectivele specifice, care susțin obiectivul principal și care descind din priorități, se concentrează pe dezvoltarea economiei, a societății, a infrastructurii și a mediului. Strategia generală a programului de cooperare transfrontalieră ar trebui să se bazeze pe problemele și oportunitățile identificate prin analiza zonei programului și analiza SWOT. Autorii au tratat două segmente ale strategiei Programului Operațional: îmbunătățirea infrastructurii fizice și electronice și cooperarea mai intensă între părțile zonei programului. Evaluatorii au constatat despre versiunile anterioare ale Programului Operațional că problemele și oportunitățile care constituie baza strategiei, au fost adunate mai ales în analiza SWOT, iar observațiile și antecedentele lipseau adesea din analiza situației. Capitolul „Evaluarea relevanței” tratează aceasta mai detaliat.

Tabelul 5. Principalele observații ale evaluatorului asupra coerenței strategiei în versiunile anterioare ale Programului

Observații
Activitatea este 2.4 „Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune”. În primul rând această activitate a „apărut din senin”. Anterior nu fusese menționată nicio problemă, necesitate sau oportunitate.
Activitatea 1.3 Cuprinde multe din scopurile 2.4 și anume cooperarea în diverse domenii de prevenire (urgente) în domeniul mediului.
Serviciile de asistență medicală sunt reglementate și finanțate la nivel de stat, de aceea activitatea ar trebui să pună mai mult accent pe felul în care va fi posibilă intervenția la nivel regional (NUTS III), ca să nu mai vorbim de caracterul ei benefic.
O alegere mai degrabă greșită pentru denumirea activității 2.3, în care este menționată piața muncii. Cooperarea în acest domeniu va fi posibilă doar dacă reglementările statului vor fi luate în seamă și aplicate încă din faza de planificare.
Capitolul (3.6: Coerența programului cu obiectivele UE și cu alte intervenții) duce lipsă totuși, în mare parte... ... de o analiză a delimitării acestui program față de alte Programe Operaționale regionale și sectoriale, pentru a asigura că nu apar suprapuneri financiare.

În versiunea curentă, analiza zonei programului și analiza SWOT asigură baza corespunzătoare pentru strategie, iar domeniile de intervenție descrise în cadrul priorităților sunt potrivite pentru realizarea strategiei. Deficiențele identificate în cursul evaluării au fost abordate de către autori. În cazul domeniilor cu dificultăți de coordonare (de ex. sănătatea), se pune mai mult accent pe luarea în considerare a caracteristicilor speciale provenind din condițiile legale diferite ale celor două țări. În cazul domeniilor cu dificultăți provenind din condițiile legale diferite (sănătate, piața muncii) diferențele dintre sistemele naționale sunt prezentate mai accentuat, prin urmare ar fi fost rezonabilă finanțarea, pentru început, a unor proiecte pilot care pot servi ca exemple. Evaluatorii nu au constatat suprapuneri între priorități. Diferitele zone de intervenție sunt de asemenea clar marcate, iar suprapunerile anterioare au fost eliminate.

Luând în considerare coerența externă a Programului Operațional, se poate afirma că autorii au luat în considerare politicile și directivele UE relevante și strategiile de dezvoltare ale celor două țări. Coerența externă a diferitelor domenii de intervenție cu directivele UE și cu programele operaționale sectoriale este demonstrată cu ajutorul tabelelor. În același timp, evaluatorii observă că în cazul mai multor sectoare cheie (de ex. transportul), capitolul care tratează coerența externă duce lipsă de referințe care să asigure o delimitare clară între Programul Operațional și programele sectoriale ale țărilor date, în scopul evitării suprapunerilor financiare.

Este probabil ca alocarea financiară să satisfacă doar o mică parte a cererii așteptate, dată fiind dimensiunea mare a regiunii. Programul Operațional nu conține alocarea fondurilor între diversele domenii de intervenție (decât la nivelul priorităților), astfel încât nu suntem în situația de a putea efectua o evaluare comună a alocărilor de fonduri și a obiectivelor planificate care trebuie atinse.

Analiza cantitativă a scopurilor

Este acceptabilă ierarhia indicatorilor în raport cu ierarhia obiectivelor?

Sunt indicatorii SMART?

Sunt indicatorii ușor de cules pe ambele părți ale frontierei?

Există unul sau mai mulți indicatori cheie care să permită compararea diferitelor programe?

Există indicatori suplimentari în cazurile în care nu poate fi stabilit un indicator SMART?

Conține programul vreo informație cu privire la procedura de colectare și analizare a datelor cerute? Sunt acele date potrivite pentru procesul de monitorizare și evaluare?

Ca urmare a consultărilor regulate sistemul indicatorilor s-a schimbat și s-a perfecționat încontinuu în timpul perioadei de evaluare. Autorii au luat în considerare recomandările evaluatorilor și ale Comisiei Europene, ceea ce i-a ajutat să definească indicatori mai specifici, iar ei au furnizat de asemenea și valori țintă pentru indicatorii de randament. Câțiva indicatori au fost definiți destul de vag, majoritatea acestora au fost completați.

Definirea indicatorului „Situția îmbunătățită a mediului” care aparține de prioritatea 1 (Ameliorarea condițiilor cheie ale dezvoltării durabile comune în zona de cooperare) este în continuare neclar. În opinia evaluatorilor, ar fi trebuit să se specifice ce se înțelege prin „situație îmbunătățită a mediului” și care este punctul de la care o zonă poate fi considerată ca având situația îmbunătățită. În prioritatea 1, indicatorii de randament au nume identice (Reducerea izolării) deși aceștia măsoară lucruri diferite. Ar fi fost de recomandat să li se dea nume diferite, pentru a evita confuziile.

Este problematic faptul că valoarea de pornire este zero în cazul majorității indicatorilor. (Singurele excepții sunt zonele unde nu a fost nevoie de stabilirea unei valori țintă). Aceasta înseamnă că utilitatea intervențiilor nu poate fi apreciată, corelarea dintre condițiile actuale și obiectivele programului și utilitatea reală a programului nu poate fi demonstrată. Deoarece fondurile alocate domeniilor de intervenție au rămas nedefinite, nu se pot stabili în întregime valorile țintă ale indicatorilor. Pentru o mai bună vizibilitate este de preferat să existe atât valori absolute cât și relative. Indicatorilor de rezultat din document le-au fost alocate doar valori absolute.

Documentul nu dă informații despre metoda de stabilire a valorii țintă a indicatorilor. Conform autorilor, în momentul stabilirii valorilor țintă a fost luată în considerare alocarea semnificativă de fonduri între diferitele măsuri de intervenție. Se poate presupune că aceasta validează ca fiind reali numai indicatorii „Număr de proiecte”. Evaluatorii însă nu au găsit nicio referință la alocarea de fonduri între măsurile de intervenție ale Programului Operațional, fondurile alocate fiind divizate după prioritate numai în document. În conformitate cu Documentul de lucru pentru programele Interreg, nu este necesară fixarea unei valori țintă pentru indicatorii de context, iar evaluarea financiară a indicatorilor nu poate fi efectuată pentru moment. De altfel, evaluatorii găsesc că valoarea țintă a cooperării „la nivel de persoane” (2500 de persoane la evenimente organizate/vizitate în comun în decurs de 7 ani) este destul de redusă. (Cu toate că participarea la asemenea evenimente este necunoscută).

Sistemul de indicatori conține un singur indicator de impact (nivelul cooperării economice), care, din punctul de vedere al evaluatorilor nu acoperă în întregime prioritățile. Nu există niciun indicator de impact atașat unuia dintre obiectivele principale (Întărirea coeziunii sociale), care reprezintă „o jumătate” din prioritatea 2. (Unul a existat în versiunile anterioare)

Anterior evaluatorii au sugerat ca definirea indicatorului de impact (procentul de creștere a cotei de participare a României la cifra de afaceri anuală de comerț exterior a Ungariei și vice versa) să fie schimbat, iar volumul comerțului să fie exprimat în valori absolute, dar conform

autorilor aceste date sunt oarecum dificil de obținut. Neavând la dispoziție valorile de bază, evaluatorii găsesc dificil a decide dacă creșterea așteptată a volumului cu 5% este o valoare prea mică ori suficient de ambițioasă, măsurată în comparație cu importanța programului.

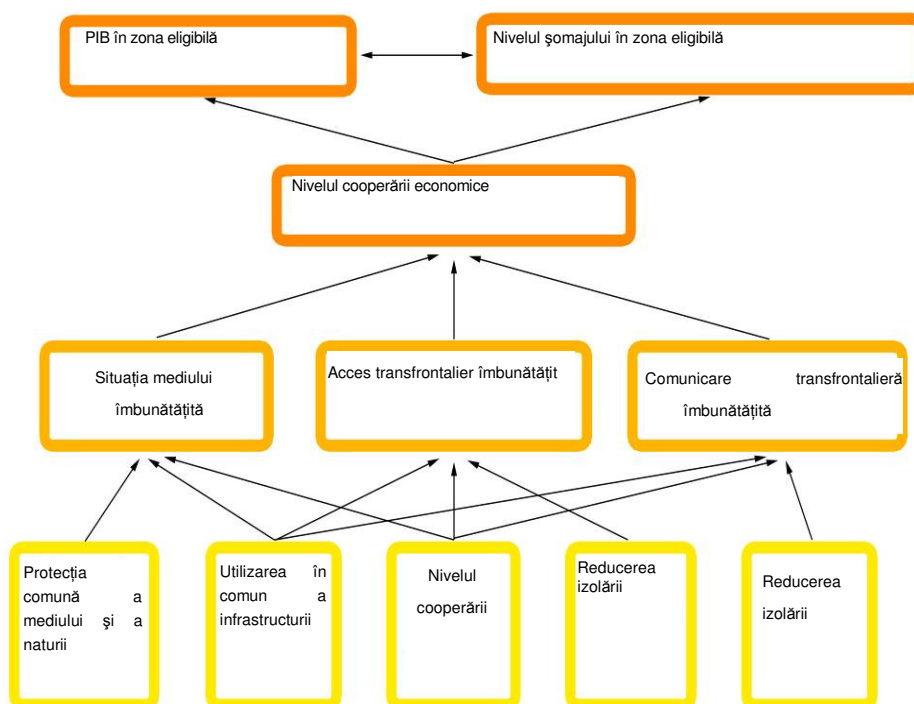
Indicatorii au fost fixați pe nivelurile corecte ale programului, deși legătura logică anterioară între indicatorii diferitelor niveluri era incompletă, rezultatele nu reieșeau clar din datele obținute, etc. În documentul curent indicatorii sunt categorizați după o ordine ierarhică transparentă (vezi Tabelul „Conexiuni logice între indicatorii de prioritate 1”),

Fiecare intervenție trebuie să aibă indicatori specifici de randament și de rezultat, iar prioritățile ar trebui să aibă indicatori specifici de impact. Ierarhia indicatorilor, în general vorbind, corespunde sistemului de obiective și cu puține excepții, indicatorii corespund intervențiilor și priorităților. Excepțiile sunt următoarele:

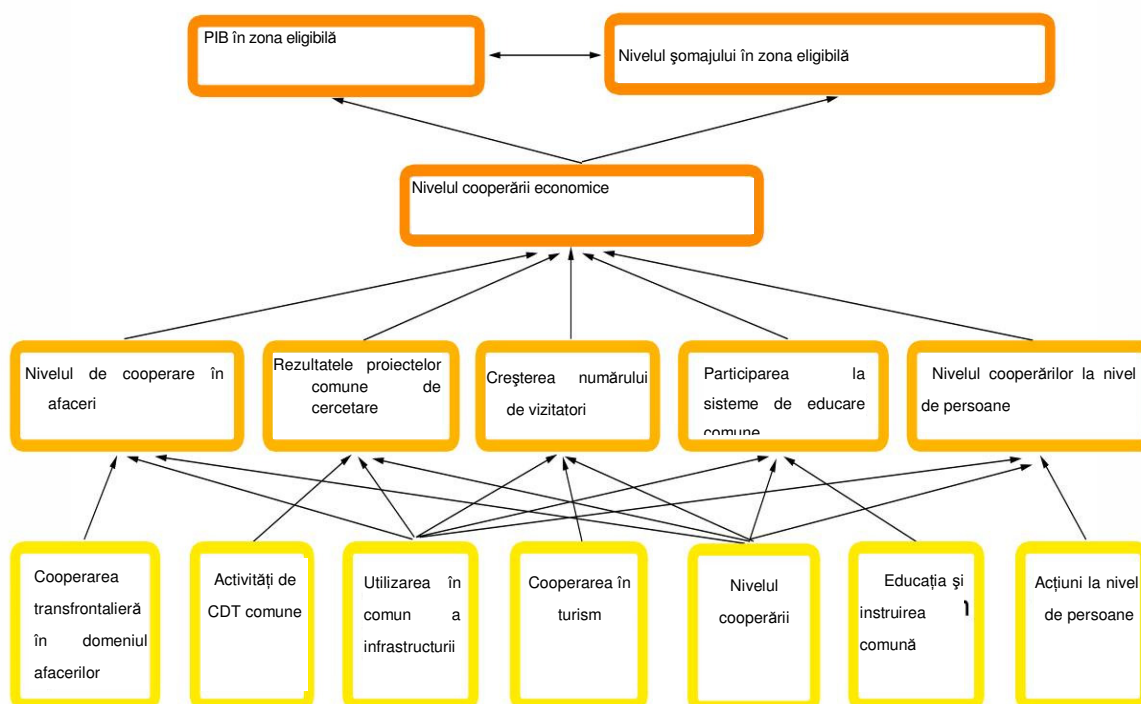
1. Indicatorul de randament „Reducerea izolării” (numărul de proiecte referitoare la reducerea izolării prin accesul îmbunătățit la rețele și servicii TIC) atribuit măsurii de intervenție „Ameliorarea comunicațiilor transfrontaliere” nu acoperă complet activitățile incluse în măsura de intervenție. De asemenea lipsește indicatorul diferitelor programe – în Interreg HU-SK există un indicator numit „Comunicații comune” (Numărul de inițiative legate de comunicațiile comune – construire de infrastructură și servicii) ca indicator de randament.

2. Măsura de intervenție „2.4 Sănătatea și prevenirea amenințărilor comune” nu are nici indicatori de randament și nici de rezultat!

Felul în care se culege și este monitorizată valoarea indicatorului trebuie să fie definit în paralel cu desemnarea organismului responsabil pentru acesta. Sursele indicatorilor sunt prezentate în versiunea finală (!!deși OS RS înseamnă Oficiul de Statistică al Republicii Slovacia!!!), dar Programul nu furnizează informații nici despre procesul de colectare și monitorizare al datelor și nici despre analiza datelor. În lipsa informațiilor relevante, nu poate fi estimată dificultatea colectării datelor. În același timp, se poate spune despre indicatori că, în general, aceștia sunt potriviți pentru procesele de monitorizare și de evaluare.

Conexiunile logice ale indicatorilor în Prioritatea 2

Evaluarea mecanismelor de implementare și monitorizare

Sunt capacitățile umane și infrastructurale adecvate pentru nevoile cantitative și calitative ale implementării?

Facilitează structura organizațională implementarea rapidă și eficientă a programului?

Sunt clar stabilite aspectele legale și responsabilitățile personale și instituționale?

Sunt participanții suficient de implicați în faza de implementare?

Contribuie procedura de selecție a proiectelor la execuția transparentă și rapidă a programului?

Sunt procedurile de control și de audit sigure și precise pentru acest program?

Sunt clar enunțate riscurile și presupunerile, inclusiv modul în care să fie gestionate?

Comparativ cu versiunile anterioare, capitolul este mai structurat, mai clar și mai realizabil.

Se poate de asemenea afirma că capitolul de implementare propus este aliniat cu reglementările relevante și de aceea se presupune că este apt pentru gestionarea programului.

Principala dificultate a evaluării constă în faptul că în mare parte se face referire la „detaliile” implementării într-o etapă ulterioară (de ex. Planuri de acțiune) pentru care evaluatorii nu au mandat de examinare. De aceea capitolul de implementare propus lasă numeroase întrebări fără răspuns – trebuie reținut însă că aceasta nu contravine reglementărilor.

Comitetul Comun de Monitorizare: (capitolul 4.1.1., de la pagina 4.)

Descrierea corespunde regulamentului.

Evaluatorii propun definirea cotelor de reprezentare națională așa cum a fost făcută înaintea reunirii STC.

Comitetul Comun de Selecție: (capitolul 4.1.2., de la pagina 5.)

Descrierea corespunde regulamentului.

Evaluatorii propun definirea cotelor de reprezentare națională așa cum a fost făcută înaintea reunirii STC.

Conform acestui capitol descrierea rolului CCS trebuie să fie definită de CCM. De aceea evaluatorii nu îl pot comenta în detaliu.

Autoritatea de Management: (capitolul 4.1.3. , de la pagina 6.)

Descrierea corespunde regulamentului.

VÁTI este menționat în text ca organism intermediar, cu toate că rolul său nu este clar sau bine definit. Documentul menționează că VÁTI va realiza „anumite sarcini predefinite la nivel de program”.

Autoritățile de Certificare și de Audit: niciun comentariu

Secretariat Tehnic Comun: (capitolul 4.1.6., de la pagina 8.)

Între sarcinile de dezvoltare și selecție a proiectului poate fi găsită următoarea afirmație: „[pentru] asigurarea eficienței dezvoltării proiectului; executarea evaluării calității propunerilor prin personalul propriu sau experți externi”. Evaluatorii nu au găsit descrierea felului în care pregătirea/generarea proiectului, evaluarea și controlul proiectului vor fi separate pentru asigurarea transparenței și a obiectivității.

Chiar dacă ar putea fi adevărat, evaluatorii nu au găsit nicio dovadă care să susțină următoarea afirmație: Cele două instituții [AM și STC] vor fi organizate într-o structură care să le asigure cel mai bine pe de o parte cooperarea, iar pe de altă parte independența lor de structurile naționale.

„Puncte de informare”: Ar fi util să se explice pe scurt de ce doar România are Puncte de informare.

Implementarea proiectelor...: (capitolul 4.4., de la pagina 15.)

Evaluatorii nu văd de ce cea mai bună soluție este contractarea fondurilor europene și a finanțării naționale în mod separat. Aceasta înseamnă multiplicarea relațiilor contractuale, ceea ce crește în mod exponențial posibilele conflicte viitoare, problemele și aspectele de responsabilitate. Dacă cineva examinează învățămintele perioadei anterioare, devine evident că povara administrativă ar trebui scăzută și nu crescută.

Monitorizare și Evaluare: (capitolul 4.5., de la pagina 19.)

De vreme ce punctul cel mai slab al întregului program este setul de indicatori, nu este concludent că se poate pune în operațiune o monitorizare eficientă a programului care să țină seama deopotrivă de aspectele calitative și cantitative.

Analiza ocupării forței de muncă, aspectele privitoare la egalitatea de șanse și la sustenabilitatea economică

Principalele întrebări de evaluare:

- Care sunt garanțiile că egalitatea de șanse va fi respectată în totalitate?
- Există vreun efect negativ privitor la chestiunile legate de sexul persoanelor?
- Care sunt aspectele de mediu ale programului?
- Care sunt efectele programului asupra pieței muncii în regiunile de graniță?
- Cât de bine este acceptat programul în grupurile vulnerabile ale societății?

În Programul Operațional sunt menționate următoarele teme orizontale:

1. Egalitatea de șanse
2. Dezvoltarea durabilă
3. Parteneriatul
4. Bilingvismul

Față de versiunile anterioare ale programului, evaluatorii au constatat că nu se dau prea multă informații despre felul în care programul va asigura adoptarea de către aplicanți a principiului egalității de șanse. Capitolul care tratează acest subiect rămâne la nivel de generalități, ceea ce nu îi asigură pe evaluatori cu privire la seriozitatea tratării acestui subiect.

Autorii au revizuit considerabil și au suplimentat capitolul care tratează aplicarea principiilor orizontale la nivel de program. Similar cu celelalte subcapitole, aici se pune de asemenea un accent special pe domeniile de intervenție specifice în care principiul orizontal este pus în aplicare direct prin măsura de intervenție. Evaluatorii nu au găsit nicio intervenție sau activitate care să aibă un efect negativ din punctul de vedere al egalității de șanse. Este în primul rând sarcina ESM să examineze felul în care principiul dezvoltării durabile este

asigurat la nivel de program. În viziunea generală a evaluatorilor ex-ante, strategia programului contribuie la implementarea dezvoltării durabile. În afara intervențiilor care ajută în mod direct la protejarea valorilor de mediu și ale naturii, există unele intervenții despre care este de așteptat să dăuneze mediului (de ex. dezvoltările infrastructurii liniare). În cazul acestora din urmă, ar fi recomandat accentuarea încă din faza de descriere a activităților finanțate că vor fi preferate soluțiile care minimizează efectele negative asupra mediului. Programul intenționează să intervină direct pe piața muncii prin intermediul educării și pregătirii adulților, punând accent pe importanța legăturilor transfrontaliere și a schimbului de informații. În ceea ce privește pregătirea adulților, nu doar a femeilor ci și a altor grupuri sociale dezavantajate, ar trebui să li se ofere tratament preferențial deja în scurtele descrieri ale activităților finanțate. Evaluatorii găsesc important că la descrierea principiilor orizontale, documentul tratează de asemenea rolul viitor al acestora, dat fiind că perioada de selecție a proiectelor este cea care oferă ocazia implementării acestor principii în practică. Parteneriatul este un element obligatoriu al proiectelor finanțate, deoarece numai proiectele realizate cu participarea a două țări sunt eligibile pentru finanțare. Bilingvismul este un alt aspect important în cursul realizării proiectelor, astfel încât asigurarea acestuia este unul din obiectivele generale ale Programului.